

Going Concern

-"Hvilke problematikker var der ved vurdering af Going Concern i forbindelse med E. Pihl & Søn A/S' regnskabsaflægning i 2012?"

HD 2. del Regnskab -og økonomistyring

Copenhagen Business School

10. maj 2016

Forfattere:

Sophia Ballieu Visnek

Nicklas Birkkjær

Vejleder:

Thomas Kaas Selsø

Indholdsfortegnelse

Side

Indledning	1
Problemformulering	3
Afgrænsning	4
Metode og teori	5
1. Revision	7
1.1 Planlægningsfasen	7
1.2 Udførelsesfasen	7
1.3 Den afsluttende fase	8
1.4 Revisionspåtegning	8
1.5 Blank revisionspåtegning (ISA 700)	8
1.6 Modificeret revisionspåtegning (ISA 705)	9
1.7 Revisionspåtegning med supplerende oplysninger (ISA 706)	9
1.8 Revision af Going Concern	10
2. Going Concern og Non Going Concern	11
2.1 Ansvarsfordelingen	13
2.2 Ledelsens ansvar	13
2.3 Revisors ansvar	14
2.4 Begrebsrammen	15
2.5 Regnskabsklasser	16
3. Hvad betyder Going Concern-begrebet for regnskabsbruger?	17
3.1 Vurdering af Going Concern	19
4. Introduktion til E. Pihl & Søn A/S	20
4.1 Historie	20
4.2 Organisation og strategi	23
4.3 Årsagen til konkursen	24
5. Hvilke faresignaler var der på tidspunktet for regnskabsaflæggelsen for selskabet i april 2013?	24
5.1 Økonomiske forhold	25
5.2 Driftsmæssige forhold	31
5.3 Andre forhold	32
5.4 Revisionspåtegningen	33
5.5 Analyse af organisationen	34
5.6 Årsrapporten (ledelsesberetningen)	38
5.7 Teoretisk gennemgang af usikkerhed ved indregning og måling	40
5.8 Omverdens-analyse	47

6.	Hvilke konsekvenser kan en forkert vurdering af Going Concern medføre? ...	56
7.	Hvad kunne ledelsen i E. Pihl & Søn A/S have gjort anderledes?	59
8.	Gav årsrapporten nok informationer om usikkerhederne?	62
Konklusion.....		64
Perspektivering.....		66
Litteraturliste		69
Bilag		74

Indledning

Når en virksomhed er Going Concern anses denne for at kunne fortsætte driften¹ inden for en overskuelig fremtid². Ved vurdering af Going Concern kan det både være forhold af økonomisk- og driftsmæssig karakter samt andre begivenheder, der kan rejse tvivl om, hvorvidt en virksomhed anses for at være Going Concern. Tilstedeværelsen af en eller flere af disse forhold, der i sig selv udskiller et faresignal om, hvorvidt en virksomhed kan fortsætte driften, betyder imidlertid ikke, at der nødvendigvis er væsentlig usikkerhed omkring Going Concern. Vurderingerne kan således ikke stå alene, og skal derfor indgå i den samlede vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften.

Ved aflæggelse af et regnskab med blank revisionspåtegning³ forudsættes det, at der er tale om fortsat drift⁴. Vurderingen af fortsat drift foretages af ledelsen, hvorefter revisor vurderer, om ledelsens vurdering er korrekt. Revisors ansvar er at indsamle den nødvendige dokumentation for at kunne bevise, at virksomheden er Going Concern ud fra de givne oplysninger, og at der ikke er væsentlige usikkerheder forbundet hermed.

Til trods for revisorernes ekspertise inden for vurdering af virksomheders fortsatte drift kan en blank påtegning ikke anses som garanti⁵ for virksomhedens fortsatte drift. En af årsagerne hertil er, at revisor konkluderer på baggrund af de oplyste informationer fra ledelsen. I disse oplysninger kan der foreligge væsentlige fejlinformationer som revisor ikke har mulighed for at opdage, da disse vedrører fremtiden. Der er altså iboende begrænsninger i revisors mulighed for at opdage væsentlige fejlinformationer, da revisor ikke er i stand til at forudse fremtiden.

I forlængelse af finanskrisen i perioden 2010-2012, hvor en lavine af konkurser ramte det danske erhvervsliv, blev der lavet en lang række undersøgelser af FSR for at få svar på, hvordan denne ekstreme nedgang i økonomien opstod, og hvordan den kunne have været forudset. En af undersøgelserne bestod i revisors evne til, at vurdere virksomheder-

¹ ÅRL § 13, stk. 1 pkt. 4 + IAS 1

² Overskuelig tid defineres som mindst 12 mdr., jf. ISA 570 Fortsat drift (Going Concern)

³ Blank påtegning, beskriver revisors påtegning uden forbehold, og kan derfor indeholde supplerende oplysninger.

⁴ ISA 570 afsnit 2

⁵ ISA 570 afsnit 7

nes fortsatte drift i forbindelse med virksomhedernes regnskabsaflæggelse⁶. Undersøgelsen belyste, at revisorer generelt i perioden inden og under finanskrisen havde været mere tilbøjelige til at se let henover vurderingen af den fortsatte drift sammenlignet med perioden efter finanskrisen. Konklusionen på undersøgelsen viste, at antallet af konkursramte virksomheder uden forbehold eller supplerende oplysninger vedrørende Going Concern var faldet med 10% i perioden 2009-2011. Med andre ord var antallet af konkursramte virksomheder med en "blank påtegning" faldet efter finanskrisen og revisorerne var altså blevet mere kritiske i forhold til vurderingen.

Et eksempel på en virksomhed der under finanskrisen fik aflagt et regnskab med blank revisionspåtegning, var aktieselskabet E. Pihl & Søn.

E. Pihl & Søn A/S var indtil den 26. august 2013 blandt Danmarks ældste entreprenørvirksomheder. Årsrapporten vedrørende 2012 blev aflagt den 1. maj 2013 med en blank revisionspåtegning, med supplerende oplysninger vedrørende særlige forhold i årsregnskabet. Her henviste revisor til note 1, hvori der blev redegjort for flere forskellige usikkerheder i den aflagte årsrapport. I denne note oplyste ledelsen, hvordan man agtede at imødekomme disse problemstillinger, så regnskabet kunne aflægges efter Going Concern. Disse oplysninger skulle senere hen få langt større betydning for virksomhedens interessenter end først antaget. Senere samme år den 26. august 2013 gik virksomheden konkurs, hvilket havde vidtrækkende økonomiske og menneskelige konsekvenser.

⁶ Analyse: Going Concern - Revisors evne til at vurdere virksomhedernes fortsatte drift (af FSR og Beierholm)

Problemformulering

Med udgangspunkt i ovenstående indledning kan følgende problem formuleres således:

- *"Hvilke problematikker var der ved vurdering af Going Concern i forbindelse med E. Pihl & Søn A/S' regnskabsaflæggelse i 2012?"*

For at kunne besvare ovenstående hovedspørgsmål vil følgende undersøgelsesspørgsmål blive behandlet i opgaven.

Underspørgsmål

- Hvad betyder Going Concern begrebet for regnskabsbruger?
- Hvilke faresignaler var der på tidspunktet for regnskabsaflæggelsen for selskabet i maj 2013?
- Hvad kunne ledelsen i E. Pihl & Søn A/S have gjort anderledes?
- Hvilke konsekvenser kan en forkert vurdering af Going Concern medføre?
- Gav årsrapporten nok informationer om usikkerhederne i regnskabet?

Afgrænsning

Formålet med denne opgave er at give læser forståelse for E. Pihl & Søn A/S' konkurs, herunder centraliseret omkring vurderingen af Going Concern ved den sidste regnskabsafslæggelse. For at afdække de mest relevante områder inden for denne problemstilling, vil der blive afgrænset for følgende forhold:

- Der vil i opgaven hovedsageligt blive fokuseret på årsrapporten for 2012 med begrænset inddragelse af tidligere årsrapporter i det omfang det findes relevant.
- Det forudsættes, at opgavelæser har almen forståelse for revision og regnskab som helhed. Derfor vil opgaven ikke afdække en detaljeret gennemgang af revisionsteori, men udelukkende beskrive området på et overordnet niveau i den udstrækning det findes relevant.
- E. Pihl & Søn A/S er en stor klasse C-virksomhed, hvorfor denne opgave tager udgangspunkt i denne regnskabsklasse.

Teori, der udelukkende finder anvendelse for øvrige regnskabsklasser, vil således ikke blive gennemgået.

- E. Pihl & Søn A/S' årsrapport blev aflagt efter årsregnskabslovens regler vedrørende Going Concern. *International Financial Reporting Standards* finder således ikke anvendelse og vil ikke blive gennemgået.
- I opgaven vil E. Pihl & Søn A/S blive behandlet på koncernniveau.
- Gennemgang af usikkerheder i regnskabet vil blive foretaget på et teoretisk niveau, da der ikke er adgang til samme informationer som revisor og ledelsen havde på tidspunktet for regnskabsafslæggelsen. Ved denne gennemgang vil E. Pihl & Søn A/S' årsrapport samt de oplysninger, der er tilvejebragt under skriveprocessen, blive inddraget.

I gennemgangen vil der være fokus på den teoretiske behandling af fastpriskontrakter og kostpris-plus-kontrakter. Der vil herunder ikke blive lagt vægt på præsentationskravene i årsrapporten.

- Der afgrænses for den regnskabsmæssige behandling ved ændringer i entreprisekontrakter.

Metode og teori

Opgaven er opbygget i 3 hovedbestanddele og tager her udgangspunkt i de 3 taksonomiske niveauer:

1. Det redegørende og beskrivende niveau
2. Det analyserende niveau
3. Det vurderende, diskuterende og perspektiverende niveau

På det redegørende niveau (afsnit 1-4) vil den grundlæggende revisionsteori overordnet blive beskrevet, herunder hvilke principper, der knytter sig hertil. Herefter præsenteres Going Concern-begrebet, hvorefter begrebsrammen og forsigtighedsprincippet bliver beskrevet. Herefter kan der redegøres for Going Concern-begrebets betydning for regnskabsbruger. Som grundlag for behandlingen heraf, vil det redegørende niveau tage udgangspunkt i følgende kilder: Årsregnskabsloven, Revisorloven samt diverse ISA'er.

Herefter vil case-virksomheden, E. Pihl & Søn A/S, blive introduceret for opgavelæser. Virksomhedens årsregnskab for regnskabsåret 2012 benyttes til at belyse, hvilke problematikker, der ifølge ledelsen gav sig til kende forinden konkursen. Foruden årsrapporten gøres der brug af E. Pihl & Søn A/S' forhenværende hjemmeside samt diverse artikler for at beskrive casen fra flere forskellige vinkler.

På det analyserende niveau (afsnit 5-6) vil første afsnit handle om, hvilke faresignaler, der var, da årsrapporten blev aflagt. For at besvare dette spørgsmål, vil fokus være på forhold, der kan rejse tvivl om Going Concern. Herunder vil der blive foretaget en nøgletalsanalyse for at understøtte analysens konklusion.

Desuden vil revisionspåtegningen samt ledelsesberetningens indhold blive analyseret, for at vurdere, de informationer revisor henholdsvis ledelse formidlede til regnskabsbruger. Endvidere bruges informationen tilvejebragt heraf til at afdække, hvorvidt revisors valg af erklæring har været retvisende.

Herefter vil analysen tage fokus på organisationstypen, herunder de succeskriterier, der gør sig gældende for denne type virksomhed. Her vil teorien om adhokratiet af Joseph Lampel og Henry Mintzberg blive sammenholdt med E. Pihl & Søn A/S' virksomhedsførelse.

Derudover vil en teoretisk gennemgang af indregningsmæssige problematikker blive foretaget med udgangspunkt i årsrapporten. Gennemgangen vil foretages med grundlag i IAS 11.

Herefter vil de eksterne faktorer blive belyst, hvor en omverdens-analyse vil finde sted for at undersøge faresignalerne på makroniveau. Omverdens-analysen vil tage udgangspunkt i Porter's Five Forces samt en PESTLE-analyse.

Sidst i analysen vil konsekvenserne ved en forkert vurdering af Going Concern blive beskrevet. Besvarelsen heraf, vil blive foretaget på baggrund af artikler og brancheanalyser, hvor konsekvenserne i byggebranchen måles på forskellige måder.

På det vurderende, diskuterende og perspektiverende niveau (afsnit 7-8) vil det blive diskuteret/vurderet, hvorvidt årsrapporten gav nok information om virksomhedens finansielle stilling ved regnskabsaflægningen. På baggrund heraf vil det blive vurderet, hvorvidt regnskabslæser var i stand til at træffe fornuftige beslutninger på et forsvarligt grundlag. Derudover vil det blive diskuteret, hvorvidt revisors vurdering af Going Concern var korrekt på baggrund af de informationer, der var til rådighed ved regnskabsaflægningen.

Grundet mangel på primære informative kilder vil der i opgaven blive benyttet sekundære kilder i form af kvalitative, såvel som kvantitative data.

De kvalitative data vil bestå af sekundære kilder i form af; bøger, artikler, analyser, årsrapporter, regnskabsvejledninger samt love.

De kvantitative data vil bestå af sekundære kilder i form af statistikker, årsrapporter, modeller samt hoved- og nøgletal. Derudover vil der gøres brug af primære data, der udarbejdes i form af beregninger af yderligere hoved- og nøgletal ud fra indhentet sekundære data.

1. Revision

Formålet med revision er, at revisor bliver i stand til at afgive en revisionspåtegning. Påtegningen er regnskabsbrugers sikkerhed for, at regnskabet er retvisende. Revisor kan afgive sin påtegning med flere forskellige modifikationer. Disse modifikationer vil blive belyst, jf. afsnit 1.4-1.7.

Ved udførelse af revisionen skal revisor tage hensyn til de etiske regler beskrevet i ISA 200⁷. Her fremgår det, at revisor skal opretholde sin integritet, objektivitet, faglige kompetence og fornødne omhu, fortrolighed, samt professionelle adfærd. Endvidere skal revisor ved revisionen benytte sig af sin professionelle skepsis ved planlægningen og udførelsen.

Revisionsprocessen kan deles op i tre faser: planlægningsfasen, udførelsesfasen og den afsluttende fase.

1.1 Planlægningsfasen

I planlægningsfasen skal revisor identificere og vurdere risiciene for væsentlige fejlinformationer, uagtet om disse skyldes fejl eller besvigelser. Ved planlægningen skal revisor ifølge ISA 315 opnå forståelse for virksomheden og dens omgivelser. I ISA 315 afsnit 11 og 12 oplystes de aspekter, som revisor skal have med i sine overvejelser, herunder:

- *Brancheforhold og den gældende regulering af virksomheden samt andre eksterne forhold*
- *Virksomhedens art, herunder drift, ejerforhold, investeringer mv.*
- *Virksomhedens mål og strategier samt tilknyttede forretningsrisici*

Det vil, jf. afsnit 4, søges at opnå forståelse af virksomheden ud fra ovenstående punkter.

1.2 Udførelsesfasen

I udførelsesfasen skal revisor udføre sine substanshandlinger og foretage test af kontroller. Substanshandlinger er udformet til at opdage væsentlig fejlinformation⁸ på revisionsmåls-

⁷ ISA 200, s. 60

⁸ ISA 330 nr. 4

niveau⁹. Substanshandlingerne består af detailtest og substansanalytiske handlinger. Test af kontroller er, hvor revisor forsøger at opnå forståelse for de processer, der indgår i virksomhedens kvalitetssikring af deres arbejde, og om disse er tilstrækkeligt tilrettelagt for at opdage eventuelle fejl. Revisor forsøger således gennem disse handlinger at opnå tilstrækkeligt revisionsbevis for hver af de væsentlige poster i regnskabet.

1.3 Den afsluttende fase

I den afsluttende fase vurderer revisor sine revisionsbeviser samlet set. Derudover vurderes det, om yderligere revisionsbeviser er nødvendige for at sikre kvaliteten af den endelige konklusion. Under den afsluttende fase opsamles al dokumentation opnået under planlægnings- og udførelsesfasen som en samlet konklusion på revisionen, og som resulterer i revisors påtegning. Påtegningen kan afgives som blank eller med modifikationer, og kan endvidere indeholde supplerende oplysninger. Påtegningen afspejler resultatet af revisors revision og afgives som et kvalitetsstempel over for regnskabsbruger.

1.4 Revisionspåtegning

I revisionspåtegningen beskrives, hvorvidt revisor er enig i, at årsrapporten giver et retvisende billede af selskabets finansielle stilling. Endvidere erklærer revisor sig enig i, at årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Ved en stor klasse C-virksomhed, er der krav om, at revisor gennemlæser ledelsesberetningen og sikrer sig, at han er enig i de oplysninger ledelsen videreformidler til regnskabsbruger.

Når revisor har færdiggjort revisionen og indhentet alle relevante revisionsbeviser, kan konklusionen afgives i form af en påtegning på regnskabet. Ved udarbejdelse af påtegningen, har revisor mulighed for at vælge mellem at afgive en blank påtegning, en modificeret påtegning uden forbehold, en modificeret påtegning med forbehold, en afkræftende konklusion og en manglende konklusion. Hertil kan revisor angive sin påtegning med supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og revisionen.

1.5 Blank revisionspåtegning (ISA 700)

Ved en blank påtegning forstås en revisionspåtegning, hvortil revisor har konkluderet, at regnskabet giver et retvisende billede af virksomhedens finansielle stilling. En blank påteg-

⁹ ISA 315

ning benyttes, når revisor ikke har yderligere kommentarer til årsregnskabet, og når revisor har konkluderet, at regnskabet overholder årsregnskabslovens bestemmelser. I forbindelse med vurdering af Going Concern stilles der ved en blank påtegning ikke nogen garanti¹⁰ for, at virksomheden er Going Concern.

1.6 Modifieret revisionspåtegning (ISA 705)

Såfremt revisor på baggrund af revisionen konkluderer, at der ikke foreligger tilstrækkeligt revisionsbevis for, at regnskabet ikke er behæftet med væsentlig fejlinformation, har revisor, jf. ISA 705, mulighed for at afgive en modifieret revisionspåtegning. ISA 705 opstiller tre typer af modificerede konklusioner: En konklusion med forbehold, en afkræftende konklusion og en manglende konklusion. Anvendelsen af de tre typer afhænger af:

- *“arten af det forhold, der er årsag til modifikationen, dvs. om regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation - eller hvis der er tale om manglende mulighed for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis – kan indeholde væsentlig fejlinformation, og*
- *revisors vurdering af, hvor gennemgribende forholdets indvirkninger eller mulige indvirkninger på regnskabet er.”¹¹*

1.7 Revisionspåtegning med supplerende oplysninger (ISA 706)

En påtegning med supplerende oplysninger benyttes, når revisor overordnet set er enig med ledelsen, og ydermere finder oplysningerne i årsrapporten retvisende. En supplerende oplysning er således ikke et udtryk for, at regnskabet ikke er retvisende. Hvis forholdet er af så stor betydning, at det sandsynligvis vil ændre regnskabsbrugers opfattelse af regnskabet, skal revisor i stedet for tage forbehold for dette. Revisor skal angive en supplerende oplysning i påtegningen, når revisor anser det for nødvendigt at:

- *“henlede brugeres opmærksomhed på et eller flere forhold, der er præsenteret eller oplyst i regnskabet, og som er af en sådan vigtighed, at de er afgørende for brugeres forståelse af regnskabet, eller*

¹⁰ ISA 570 afsnit 7

¹¹ ISA 705 afsnit 2

- *henlede brugeres opmærksomhed på et eller flere forhold, der ikke er præsenteret eller oplyst i regnskabet, og som er relevante for brugernes forståelse af revisionen, revisors ansvar eller revisors erklæring.”¹²*

Et eksempel på supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet kan være usikkerhed omkring Going Concern, hvor revisor tilkendegiver, at et specifikt område kan være behæftet med usikkerhed, men at revisor mener, at ledelsen har tilvejebragt tilstrækkeligt information til, hvordan denne udfordring overkommes.

1.8 Revision af Going Concern

Begrebet Going Concern, også betegnet som forudsætningen om fortsat drift, beskriver en virksomheds evne til at kunne fortsætte driften inden for en overskuelig fremtid - defineret som minimum 12 måneder efter skæringsdatoen, jf. bestemmelserne i ISA 570.

For at sikre, at nytteværdien af virksomhedens årsrapport for regnskabsbruger bliver opretholdt, stilles der krav til, at årsrapporten giver et retvisende billede af virksomhedens finansielle stilling. Going Concern må derfor kun anvendes som grundlæggende forudsætning i tilfælde af, at Going Concern er sandsynlig. Derfor skal virksomhedens ledelse tage stilling til ethvert kendskab til væsentlige nutidige og fremtidige begivenheder. Heraf skal alle relevante informationer inkluderes i vurderingen af virksomhedens evne til at fortsætte driften inden for en overskuelig periode.

Ved udarbejdelsen af virksomhedens årsrapport anses forudsætningen om fortsat drift som et grundlæggende element. Dette afspejles i indregningen af aktiver, *“Ressourcer, som er under virksomhedens kontrol som et resultat af tidligere begivenheder og hvorfra fremtidige økonomiske fordele forventes at tilflyde virksomheden”¹³*. Derfor har Going Concern også en væsentlig indflydelse på værdiansættelsen af virksomhedens aktiver, jf. afsnit 2. Som udgangspunkt aflægger en virksomhed derfor årsrapporten med Going Concern som grundlæggende forudsætning, med mindre anden information fremgår. Eftersom Going Concern har indflydelse på værdiansættelsen af aktiverne, vil årsregnskabslovens krav vedrørende det retvisende billede, jf. ÅRL § 11, ikke blive anset som op-

¹² ISA 706 afsnit 1

¹³ ÅRL § Bilag 1 C pkt. 5

fyldt, hvis regnskabet er aflagt efter dette princip, selvom fortsat drift ikke er sandsynligt. Der stilles derfor høje krav til ledelsen såvel som revisor, som skal foretage en velovervejet vurdering af Going Concern, da en forkert vurdering vil medføre, at kravet om det retvisende billede ikke er opfyldt. En sådan situation vil resultere i fejlinformation for regnskabsbruger.

Det er ledelsens opgave at udarbejde og aflægge årsregnskabet for virksomheden. Revisor har ansvaret for revisionen af årsregnskabet. Ansvarsfordelingen ved aflæggelse af regnskabet vil blive gennemgået, jf. afsnit 2.1-2.3.

Den primære internationale regulering af Going Concern har siden december 2009 været ISA 570. Standarden omfatter revisors ansvar i forbindelse med revision af Going Concern. Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, herefter betegnet som FSR, står for oversættelsen af de internationale standarder. Endvidere har FSR ansvaret for, at standarderne er i overensstemmelse med dansk lovgivning.

I ISA 570 opstilles både krav til ledelsen om et retvisende billede samt krav til revisors gennemgang og validering af Going Concern. Standarden fungerer som en vejledning for revisor i forbindelse med revisionen og opstiller krav til revisors gennemgang af Going Concern.

Årsregnskabsloven § 12, stk. 2, fastslår, at årsrapporten skal udarbejdes således, at den støtter regnskabsbrugerne i deres økonomiske beslutninger. Derfor er det vigtigt, at vurderingen af Going Concern foretages på baggrund af indsamlede revisionsbeviser, så revisor har tilstrækkelige dokumentation for sin vurdering, jf. afsnit 1.3.

2. Going Concern og Non Going Concern

Det er fastlagt, jf. afsnit 1.8, hvilke kriterier, der skal være opfyldt for at et regnskab kan aflægges efter Going Concern. Skulle ledelsen derimod være af den opfattelse, at driften eller et område af driften ikke vil være i stand til at fortsætte indenfor en overskuelig tid, skal denne del aflægges efter Non Going Concern-princippet.

Hvis hele virksomheden eller dele af driften konstateres at skulle aflægges efter Non Going Concern, skal aktiver vedrørende det pågældende område værdiansættes og indregnes

efter realisationsprincippet. Realisationsværdien er den værdi virksomheden forventer at kunne realisere aktivet til inden for en kort periode¹⁴. I dette tilfælde vil værdien ofte være væsentlig lavere. Indregning efter Non Going Concern vil derfor sænke aktivernes værdi, hvilket vil resultere i, at egenkapitalens værdi vil falde. Herudover kan afviklingen af virksomhedens aktiviteter medføre yderligere forpligtelser, som ligeledes skal indregnes i virksomhedens balance. Virksomhedens finansielle status afhænger derfor meget af vurderingen af Going Concern. Derfor kan det være en stor fordel for virksomheden, og dermed også et incitament for ledelsen, at aflægge regnskabet efter Going Concern-princippet, da værdierne i regnskabet dermed vil se bedre ud. Ydermere er det lettere for ledelsen at disponere hensigtsmæssigt jo bedre regnskabet ser ud. Årsagen til dette skyldes, at interessenterne er mere villige til at samarbejde med en virksomhed, hvis opfattelsen af årsregnskabet er positiv.

Vurdering af Going Concern foregår på aktivitetsniveau, jf. ÅRL § 13, stk. 1 nr. 4. Dvs. hvis ledelsen ikke forventer, at aktiviteten kan fortsætte driften som resultat af dårlig indtjeningsevne eller lignende, vil de aktiver, der tilknytter sig specifikt til denne aktivitet indregnes til en realisationsværdi. Øvrige aktiver indregnes i balancen efter den almindelige anvendte regnskabspraksis.

Ledelsen skal i årsrapporten gøre regnskabslæser opmærksom på, hvis hele eller dele af virksomheden ikke er aflagt efter Going Concern. Dette skal oplyses i noterne samt anvendt regnskabspraksis. Er dette tilfældet, skal revisor afgive en supplerende oplysning om, at ledelsen påtaler dette. Hvis ledelsen derimod ikke oplyser noget, og revisor vurderer, at der er usikkerhed omkring Going Concern, skal der tages forbehold for manglende oplysning i regnskabet. Anser revisor derimod, at det er overvejende sandsynlig, at virksomheden går konkurs inden for en overskuelig fremtid, skal der tages forbehold for Going Concern.¹⁵

Eftersom mange faktorer indgår i vurderingen af Going Concern, hvoraf en del af disse vil blive gennemgået på baggrund af case-virksomheden i senere afsnit, kan det være en kompliceret proces at nå frem til den korrekte vurdering. Herudover kan vurderingen have

¹⁴ "Årsrapporten - kommentarer til årsregnskabsloven" kommentar nr. 158, Karnov

¹⁵www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Revision-og-aarsregnskabet/Hvad-skriver-revisor-i-regnskabet/Going-concern

en betydelig indvirkning på opfattelsen af regnskabet, og derfor også på interessenternes ageren, jf. afsnit 3, hvorfor netop denne vurdering stiller så høje krav til ledelsen såvel som revisor.

2.1 Ansvarsfordelingen

Jf. afsnit 1.8 er det en grundlæggende forudsætning, når ledelsen aflægger regnskabet, at virksomheden kan fortsætte driften inden for en overskuelig periode. Det er ledelsens ansvar på tidspunktet for regnskabsaflæggelsen at vurdere, om virksomheden opfylder kriterierne for at aflægge regnskabet efter Going Concern. Dernæst skal revisor foretage sin vurdering af, hvorvidt virksomheden er i stand til at fortsætte driften. Denne vurdering foretages ud fra de oplysninger som revisor har tilvejebragt under sin revision. Derefter sammenholdes revisors vurdering med ledelsens, og afhængig af, om disse stemmer overens har revisor forskellige muligheder, jf. afsnit 1.6, for at udtrykke sin uenig- eller enig-hed i revisionspåtegningen.

2.2 Ledelsens ansvar

Det er som udgangspunkt ledelsens ansvar¹⁶ at vurdere, om virksomheden er Going Concern. Ledelsen vil i kraft af dens position besidde en stor viden om virksomhedens fremtids-udsigter. I sagens natur vil ledelsen derfor oftest være bedre egnet end revisor til at vurdere, om kriteriet for Going Concern er opfyldt, herunder hvordan den økonomiske fremtid ser ud.

Ledelsen har ansvaret for, at årsrapporten opfylder bestemmelserne i årsregnskabsloven, og at denne giver et retvisende billede. Ledelsen har desuden ansvaret for, at revisor får adgang til den nødvendige information i forbindelse med revisionen og vurderingen af Going Concern.

I årsrapportens ledelsespåtegning tilkendegiver ledelsen, at regnskabet giver et retvisende billede, og bekræfter dermed også, at der ikke fremgår væsentlig fejlinformation i regnskabet. Ved at ledelsen underskriver regnskabet, sikrer revisor sig samtidig dokumentation for, at ledelsen står inde for de i regnskabet oplyste informationer, der videreformidles til regnskabsbruger. Foruden dette erklærer ledelsen sig enig i, at regnskabet er aflagt i

¹⁶ ÅRL §8 stk. 1+2 og §12 stk. 1 nr. 4

overensstemmelse med årsregnskabsloven. Derudover bekræfter ledelsen, at ledelsesberetningens redegørelse af selskabets aktiviteter og økonomiske forhold er retvisende og støtter regnskabsbruger i forståelsen af regnskabet. Formålet med at udarbejde en ledelsespåtegning er at tydeliggøre over for ledelse og regnskabsbruger, at det er ledelsen, der har ansvaret for den udarbejdede årsrapport.

Ifølge årsregnskabsloven §78 er det et krav, at regnskaber for virksomheder, omfattet af regnskabsklasse C, indeholder en ledelsesberetning. Jf. ÅRL §99 skal ledelsesberetningen indeholde 10 fastlagte punkter, jf. bilag 1. Derudover skal store klasse C-virksomheder supplere ledelsesberetningen med en redegørelse for samfundsansvar, jf. ÅRL §99a.

Formålet med ledelsesberetningen er *“at give regnskabslæserne ledelsens kommentarer til regnskabet. Beretningen skal ikke alene omtale, hvad der er sket, men også ledelsens vurdering af, hvorfor det er sket”*¹⁷.

2.3 Revisors ansvar

Revisor har et ansvar og en oplysningspligt i forbindelse med vurderingen af Going Concern. Titlen som “offentlighedens tillidsrepræsentant” forpligter og medfører, at revisor skal foretage sin revision efter helt eksakte lovgivninger, herunder revisorloven, bekendtgørelser, regnskabsvejledninger og regnskabsstandarder.

I forbindelse med vurdering af Going Concern er det vigtigt, at revisor bevarer en objektiv tilgang til opgaven, og derfor stilles der også krav til, at revisor skal være uafhængig¹⁸. Revisor skal desuden udføre sine revisionshandlinger i overensstemmelse med reglerne om god revisionsskik¹⁹ og skal hertil sørge for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. Revisor er derfor nødsaget til at indsamle den nødvendige dokumentation for at kunne afgive en endelig konklusion om, hvorvidt virksomheden efter revisors opfattelse kan forventes at fortsætte driften 12 måneder efter balancedagen. Konklusionen skal bygge på data indhentet under revisionen samt oplysninger fra ledelsen. Der stilles speci-

¹⁷ PWC regnskabshåndbog 2016 s. 97 afsnit 4.2.2.1

¹⁸ Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (revisorloven) kapitel 4

¹⁹ Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (revisorloven) §16

fikke krav til, hvilke handlinger revisor skal foretage i forbindelse med vurderingen af Going Concern²⁰.

Det er dog vigtigt at understrege, at det fortsat er ledelsens ansvar at vurdere virksomhedens fortsatte drift samt ledelsens ansvar, at regnskabet giver et retvisende billede. Revisors ansvar er blot at udtrykke en konklusion om regnskabet på baggrund af revisionen. Revisor har dog pligt til over for regnskabsbruger at oplyse, hvis regnskabet ikke giver et retvisende billede. Derudover er der oplysningspligt, hvis der ifølge revisor er tvivl eller usikkerhed omkring Going Concern, uafhængigt af ledelsens vurdering. Overordnet set skal revisor kontrollere, at forudsætningen for Going Concern er til stede samt kontrollere, at væsentlige usikkerheder omkring Going Concern bliver kommunikeret klart og tydeligt ud til regnskabsbruger.

2.4 Begrebsrammen

Begrebsrammen er ikke nogen lov eller standard. Rammen er udelukkende udarbejdet for at sikre korrekt fortolkning og anvendelse af de emner, der endnu ikke er omfattet af en regnskabsstandard.

Hovedforudsætningerne i begrebsrammen er Periodiseringsprincippet og Going Concern. Periodiseringsprincippet omhandler korrekt periodisering af henholdsvis indtægter og udgifter, og Going Concern princippet forudsætter, at virksomheden er i fortsat drift mindst 12 måneder efter balancedagen.

“Begrebsrammen tager udgangspunkt i investorernes informationsbehov, da disse behov anses for at være stort set de samme som hos de andre regnskabsbrugere”²¹.

For at årsrapportens indhold kan bruges af investorerne og de øvrige regnskabslæsere, benytter begrebsrammen følgende 6 egenskaber, som årsrapporten skal opfylde:

- Relevans
- Pålidelighed
- Sammenlignelighed

²⁰ ISA 570 afsnit 10-24

²¹ Regnskabshåndbogen 2014, PWC, s. 50 afsnit 4.1.2.1

- Verificérbarhed
- Rettidighed
- Forståelighed

De to første punkter "relevans" og "pålidelighed" er fundamentale egenskaber regnskabet skal opfylde for at være relevant for regnskabsbrugeren.

Relevans forudsætter, at årsregnskabet giver indsigt i alle relevante og væsentlige informationer, der kan påvirke regnskabsbrugers økonomiske beslutning. Med pålidelighed menes, at informationen er objektiv, troværdig og skal være udarbejdet efter forsigtighedsprincippet samt være fuldstændig.

Forsigtighedsprincippet er årsregnskabslovens princip om, at der skal udvises forsigtighed ved værdiansættelse; *"Et tab skal tages, når det truer, og en gevinst, når den realiseres"*²².

De 4 nederste punkter "sammenlignelighed", "verificérbarhed", "rettidighed" og "forståelighed" er egenskaber, der skal forøge nytteværdien hos regnskabsbruger.

Sammenlignelighed opfyldes, når regnskabet kan sammenlignes med tidligere år (eller periodevis). Med verificérbarhed menes, at det er vigtigt, at to uafhængige parter vil nå frem til samme konklusion ud fra de givne informationer i regnskabet.

Med forståelighed menes der, at informationen skal være til at forstå, dog med den forudsætning, at regnskabsbruger har rimeligt kendskab til økonomiske forhold og regnskabsvæsen.

2.5 Regnskabsklasser

Når virksomheder skal aflægge årsregnskab, skal de følge forskellige regler afhængig af, hvilken regnskabsklasse virksomheden hører ind under.

Regnskabsklasserne er opdelt i 4 regnskabsklasser: A, B, C og D, hvor regnskabsklasse A er den mindste og D er den største.

²² www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Økonomi/Driftsøkonomi/overskud

Jo højere regnskabsklasse, jo flere krav stilles der til regnskabet indhold.

Model 1 - Regnskabsklasser

	Regnskabs- klasse A		Regnskabs- klasse B	Regnskabs- klasse C		Regnskabs- klasse D
	Personligt ejede virk- somheder	Helt små aktie- og anparts- selskaber	Små aktie- og anparts- selskaber	Mellemstore aktie- og anparts- selskaber	Store aktie- og anparts- selskaber	Børsnoterede selskaber
Balancesum		0-7 mio. kr.	7-36 mio. kr.	36-143 mio. kr.	> 143 mio. kr.	
Omsætning		0-14 mio. kr.	14-72 mio. kr.	72-286 mio. kr.	> 286 mio. kr.	
Antal ansatte		0-10	10-50	50-250	> 250	

Regnskabsklasse A	Regnskabsklasse B	Regnskabsklasse C		Regnskabsklasse D
		Mellemstore aktie- og anparts- selskaber	Store aktie- og anparts- selskaber	
• Ledelsespåtegning • Evt. revisions- påtegning • Anvendt regnskabspraksis • Resultatopgørelse • Balance • Noter	• Ledelsespåtegning • Evt. revisions- påtegning • Anvendt regnskabspraksis • Resultatopgørelse • Balance • Noter • Opgørelse over bevægelser i egen- kapitalen	• Hoved- og nøgletalsoversigt • Ledelsesberetning • Ledelsespåtegning • Revisionspåtegning • Anvendt regnskabspraksis • Resultatopgørelse • Balance • Pengestrøms- opgørelse • Noter • Opgørelse over bevægelser i egenkapitalen	• Hoved- og nøgletalsoversigt • Ledelsesberetning • Ledelsespåtegning • Revisionspåtegning • Anvendt regnskabspraksis • Resultatopgørelse • Balance • Pengestrøms- opgørelse • Noter • Opgørelse over bevægelser i egenkapitalen	• Hoved- og nøgletalsoversigt • Ledelsesberetning • Ledelsespåtegning • Revisionspåtegning • Anvendt regnskabspraksis • Resultatopgørelse • Balance • Pengestrøms- opgørelse • Noter • Opgørelse over bevægelser i egenkapitalen

3. Hvad betyder Going Concern-begrebet for regnskabsbruger?

Going Concern-begrebet har en stor betydning for regnskabsbruger, da regnskabsbruger foretager beslutninger på baggrund af det aflagte regnskab. Ved aflæggelse af regnskabet er der mange interessenter at tage hensyn til. Ifølge begrebsrammen, jf. bilag 2, omfatter regnskabsbrugerne (interessenterne) aktuelle og potentielle investorer, ansatte, långivere, leverandører og andre varekreditører, kunder, offentlige myndigheder samt offentligheden. Regnskabsbrugernes informationsbehov betragtes som heterogene (forskelligartede). Fælles for disse er dog, at Going Concern spiller en central rolle. Uanset regnskabsbrugers intentioner er det essentielt for vedkommende at vide om, selskabet forventes at fortsætte driften, eller om der er væsentlige udfordringer forud for selskabet, der kan medføre en eventuel konkurs, hvis disse forhold ikke afvikles korrekt.

Som nævnt i afsnit 1.8, forudsættes der ved regnskabsaflæggelsen, at Going Concern er opfyldt, medmindre andet er nævnt. Endvidere fastlægger ÅRL § 12, stk. 2, at årsrapporten skal udarbejdes således, at den støtter regnskabsbrugerne i deres økonomiske beslutninger. Eftersom interessenterne fortolker regnskabet vidt forskelligt, afhængig af om det er aflagt efter Going Concern eller Non Going Concern, vil deres økonomiske beslutninger som følge af dette være markant forskellige, alt efter hvilket princip årsregnskabet er aflagt efter. Dertil hører, at en årsrapport aflagt efter et "*forkert princip*" ikke opfylder årsregnskabslovens bestemmelser om "*det retvisende billede*", jf. ÅRL § 11.

Eksempler på typiske reaktioner/forholdsregler interessenter tager i tilfælde af, et regnskab aflægges efter Non Going Concern:

- Kreditorer vil skære ned på eller helt fjerne kredittiden på deres leverancer
- Banker vil ikke yde yderligere lån
- Investorer vil ikke investere yderligere kapital i selskabet²³

Disse ovenstående forholdsregler som interessenterne tager er forhold, der vil påvirke og forværre en i forvejen økonomisk udfordret virksomhed.

Selvom ledelsen er bekendt med de negative konsekvenser og forholdsregler, der følger ved at aflægge efter Non Going Concern, skal ledelsen og revisor stadig opretholde lovgivningen, og foretage en velovervejet og veldokumenteret vurdering af Going Concern. Hvis regnskabet aflægges i strid mod vurderingen af den fortsatte drift og dermed ikke aflægges efter korrekt princip, vil regnskabet i så fald ikke opfylde kravet om et retvisende billede. Dette vil resultere i, at regnskabsbruger fremadrettet vil risikere at disponere vedkommendes økonomi forkert. På baggrund af fejlinformationen i regnskabet vil regnskabsbruger formentlig foretage beslutninger som vedkommende ikke ellers ville have foretaget.

I ovenstående tilfælde følger, at ledelse og revisor ikke har opfyldt deres ansvar, jf. afsnit 2.2 og 2.3.

²³ Baseret på samtale med statsautoriseret revisor Peter Kallermann

3.1 Vurdering af Going Concern

Ledelsens vurdering af Going Concern bør foretages løbende gennem hele regnskabsåret. Ved at ajourføre sig løbende om virksomhedens position, kan ledelsen identificere eventuelle faresignaler, og dermed kan virksomheden bedst muligt respondere og afværgede udfordringer den står overfor.

Revisors vurdering af Going Concern foretages løbende under hele revisionsprocessen fra planlægningsfasen til den afsluttende fase. Denne proces begynder typisk et stykke tid efter skæringsdatoen for regnskabsåret. Det er derfor relativt simpelt at identificere de begivenheder, der kan have indflydelse på Going Concern-vurderingen i tidsrummet herimellem. Ikke desto mindre skal vurderingen af Going Concern foretages på baggrund af de efterfølgende 12 måneder fra skæringsdatoen. Det betyder, at på tidspunktet for ledelsens og revisors vurdering vil der stadig være efterfølgende begivenheder, der kan være svære at identificere i kraft af, at disse begivenheder endnu ikke er indtruffet og dermed er uforudsigelige. Omstændighederne omkring disse begivenheder samt sandsynligheden for at disse indtræffer, skal derfor stadig identificeres og medtages i vurderingen af Going Concern, da disse omstændigheder kan have indflydelse på virksomhedens evne til at fortsætte driften. En konkret vurdering skal derfor baseres på historisk data, såvel som forventede fremtidige begivenheder og estimer²⁴.

Ved vurdering af Going Concern er der tre forhold, som både ledelse og revisor skal basere vurderingen på:

- Økonomiske forhold
- Driftsmæssige forhold
- Andre væsentlige forhold

Bilag 3 viser eksempler på forhold, der kan rejse tvivl om, hvorvidt en virksomhed kan fortsætte driften. Disse forhold vil blive beskrevet nærmere, jf. afsnit 5-5.3.

²⁴ www.fsr.dk/~media/Images/Kundeaarsmode%202013/Foredragsholdere/Foredrag/Going%20concern%20konkursramte%20selskaber%20og%20revisors%20ansvar%20artikel%202.ashx

Delkonklusion

Afsnit 1-3 har demonstreret de lovgivningsmæssige reguleringer og retningslinjer der er opstillet for at beskytte regnskabsbrugers interesse bedst muligt. Desuden er det belyst, hvilke konsekvenser en forkert vurdering af Going Concern kan have for regnskabsbrugeren, herunder differentialet i beslutningen, alt efter om regnskabet er aflagt efter Going Concern eller Non Going Concern.

Regnskabsbrugerne kan bestå af adskillige individualister, institutioner og virksomheder, hvis informationsbehov og hensigt er heterogene. Herunder er det forskelligt, hvilke oplysninger der lægges vægt på i årsrapporten. Som konsekvens heraf vil regnskabsbruger foretage vidt forskellige beslutninger, afhængig af denne vurdering. Fælles for disse er dog, at Going Concern-begrebet er et essentielt element i deres beslutningstagning, da vurderingen heraf alene kan ændre hele opfattelsen af regnskabet.

Going Concern har derfor en stor betydning for regnskabsbruger. Ledelsen og revisor har derfor et ansvar for at videreformidle al den relevante information de er i besiddelse af for at give regnskabsbruger det bedst mulige indblik i virksomhedens finansielle situation. Denne information skal videreformidles således, at der dannes grundlag for, at regnskabsbruger kan foretage de bedste økonomiske disponeringer på baggrund af årsrapporten.

4. Introduktion til E. Pihl & Søn A/S

4.1 Historie

E. Pihl & Søn A/S var en gammel og kendt entreprenørvirksomhed, Danmarks tredjestørste, som i dag både er kendt for sine store byggeprojekter i Danmark såvel som i udlandet. Virksomheden blev stiftet i 1887, og eksisterede i 126 år. Den 26. august 2013 gik E. Pihl & Søn A/S konkurs. E. Pihl & Søn A/S udviklede sig gennem årene med en enorm hastighed, specielt siden 1947, hvor halvdelen af virksomheden blev købt af civilingeniøren Kay Langvad, hvis søn, Søren Langvad, var direktør fra 1971 frem til 2012.

Kay Langvad bidrog med ingeniørmæssig faglighed, der gjorde det muligt for E. Pihl & Søn A/S at deltage i større infrastrukturprojekter. Herfra begyndte virksomhedens stejle ekspansionskurve. I løbet af få år udviklede E. Pihl & Søn A/S sig fra en mindre murermestervirksomhed med fokus på det danske marked, til en entreprenørvirksomhed med oversøiske

opgaver på Island, Grønland og Færøerne. Med Søren Langvad i spidsen fortsatte E. Pihl & Søn A/S deres kraftige ekspansion frem til år 2012. Alene fra år 2004 til år 2008 formåede virksomheden næsten at fordoble nettoomsætningen samtidig med mere end en fordobling af aktiverne²⁵.

Virksomheden var en anerkendt aktør på det danske entreprenørmarked, og har gennem tiden forestået en række større prestigeprojekter, herunder Storebæltsbroen, Operaen, Field's og Den Blå Planet m.fl.²⁶

Til trods for al den positive opmærksomhed og anerkendelse har virksomheden også været involveret i mere uheldige konflikter. Virksomheden blev eksempelvis ramt af massiv negativ omtale i de danske medier i forbindelse med renoveringen af hotellet D'Angleterre²⁷. Ulempen ved at være en kendt virksomhed skulle også vise sig efter konkursbegæringen. Netop fordi E. Pihl & Søn A/S var en så anerkendt virksomhed, var der stor mediebevågenhed gennem hele konkursforløbet. Virksomhedens fald vakte meget opsyn hos økonomieksperter, fordi konkursen medførte kolossale tab hos mange større virksomheder, jf. afsnit 6. Konsekvenserne af en konkurs på en virksomhed af denne størrelse viste sig at have en stor økonomisk betydning for byggebranchen i Danmark. Konkursen udløste en form for dominoeffekt, der spredte sig i byggebranchen.

Ved efterfølgende opgørelse af konkursboet har det vist sig udfordrende for kuratorerne at afsætte de igangværende entrepriser, der stod ufærdige ved konkurs tidspunktet. Dette skyldtes især, at E. Pihl & Søn A/S i mange tilfælde havde forudfaktureret deres arbejde, hvilket har betydet, at andre i branchen ikke anser det for økonomisk attraktivt at færdiggøre projekterne for den resterende salgsværdi²⁸.

“Når der er faktureret forud, giver det mig som kurator det problem, at de økonomiske ender ikke kan nå sammen. Jeg kan typisk ikke finde en entreprenør, der vil gøre projektet færdigt inden for restbyggesummen, siger Henrik Steen Jensen til Børsen, og tilføjer, at

²⁵ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2008

²⁶ www.bt.dk/danmark/se-billederne-her-er-de-markante-pihl-byggerier#slide-9

²⁷ www.business.dk/ejendomme/haandvaerkere-forlader-dangleterre-efter-strid-om-regning-er

²⁸ www.politiken.dk/oekonomi/virksomheder/ECE2084367/pihl-kurator-vil-kradse-en-milliard-ind/

bygherre hermed også bliver stillet i en vanskelig situation. For hvordan skal projektet tilpasses en ny økonomisk ramme, og er man klar til at betale ekstra for at realisere projektet med en ny entreprenør?"²⁹

På tidspunktet for konkursen var E. Pihl & Søn A/S involveret i mange byggeprojekter i Danmark, heriblandt kan nævnes:

- Ombygningen af Nørreport station
- FN-byen i Nordhavn
- Kanalbroerne i København

Derudover var E. Pihl & Søn A/S involveret i en række lang række udenlandske projekter, heriblandt projekter i Sverige, Sri Lanka, Storbritannien og USA. I ledelsesberetningen beskrives, hvorledes disse projekter påvirkede underskuddet i 2012³⁰. Disse forhold vil blive gennemgået yderligere, jf. afsnit 5.6.

Virksomhedens sidste årsrapport blev aflagt i 2013 og vedrørte regnskabsåret 2012. I årsrapporten var E. Pihl & Søn A/S' omsætning fordelt således, at 59% blev genereret fra det danske marked, mens 41% af omsætningen kom fra oversøiske projekter. Heraf blev 7% af omsætningen genereret fra lande uden for Norden. E. Pihl & Søn A/S havde siden år 2009 reduceret andelen af omsætningen uden fra de nordiske lande³¹, eftersom det flere år i træk var blevet konstateret, at virksomheden ikke formåede at være rentabel i udlandet på samme måde som på hovedmarkedet i Norden.

På baggrund af det negative resultat i 2012-regnskabet blev det i maj måned 2013 besluttet, at en ny ledelse skulle indsættes. Den nye ledelse nåede dog ikke at ændre virksomhedens økonomiske kurs, og selskabet måtte begære sig konkurs den 26. august 2013, da hovedbankforbindelsen Danske Bank A/S sagde stop.

²⁹ www.building-supply.dk/article/view/111901/pihl_efterlod_90_ufaerdige_projekter_70_mangler_fortsat_ny_entreprenor?ref=newsletter#.Vu5xjPnhChc

³⁰ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 s. 10 "ledelsesberetningen - væsentlig negativ påvirkninger i 2012

³¹ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 s. 9 "ledelsesberetning - årsager til underskud"

4.2 Organisation og strategi

E. Pihl & Søn A/S fungerede som driftsselskab i Danmark samt moderselskab for danske såvel som udenlandske selskaber, jf. bilag 7, med projektbaserede aktiviteter inden for byggebranchen. Virksomheden løste både opgaver på egen hånd, men også gennem byggekonsortier med andre entreprenører. I 2012 var der gennemsnitligt ca. 2.300 medarbejdere i koncernen - heraf var ca. 1.700 i beskæftiget i Danmark og 600 i udlandet³².

E. Pihl og Søn A/S fik gennem tiden løst mange forskellige opgaver i forskellige lande og miljøer. Søren Langvad sad som den ultimative leder af organisationen, og var med i mange aspekter af virksomhedens drift, og ofte nede på det operationelle niveau. Han lod sjældent en mulighed gå forbi. Hvis et prestigeprojekt var inden for rækkevidde, ville han gå langt for at vinde ordren, frem for at lade projektet gå til en konkurrent³³.

E. Pihl og Søn A/S beskrev deres egen organisationsstruktur som fleksibel med korte beslutningsveje. Til hver opgave skulle et hold med relevant erfaringsgrundlag sammensættes³⁴.

E. Pihl og Søn A/S beskrev deres vision således: *"Fortsat udvikling og ekspansion og om til stadighed at videreudvikle Pihl som en spændende, attraktiv og etisk virksomhed, der tiltrækker og udvikler de mest talentfulde, engagerede og ansvarsfulde medarbejdere."*³⁵

Visionen om fortsat udvikling og ekspansion hænger sammen med deres historiske udvikling fastlagt ovenfor, hvor ekspansion har været i centrum. Strategien E. Pihl & Søn A/S har fulgt, kan derfor anskues som et mønster af handlinger³⁶, hvilket betyder, at virksomheden essentielt ikke har haft en fastlagt strategi, men derimod foretaget beslutninger i overensstemmelse med visionen.

³² E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012, note 22 "ledelses- og medarbejderforhold"

³³ www.ing.dk/artikel/fra-kommende-biografi-om-pihl-soen-derfor-gik-det-galt-161275

³⁴ www.web.archive.org/web/20130830091331/http://www.pihl-as.dk/om-pihl/historie/

³⁵ www.web.archive.org/web/20120930041117/http://www.pihl-as.dk/om-pihl/om-os/

³⁶ Henry Mintzberg's teori om de 5 P'er

Missionen bliver beskrevet således: *“Evnen til at løse komplicerede opgaver, viljen til at sikre, at projekter gennemføres til tiden, og pligten til at forene ansvaret for opgaverne med selskabets mål for øje.”*³⁷

4.3 Årsagen til konkursen

Virksomheden befandt sig i en dynamisk branche, hvor den gennem organisk vækst har formået hastigt at ekspandere ud over landegrænserne. Den hastige ekspansion, især uden for Norden, havde i årene op til 2013 vist sig ikke at generere de ønskede resultater. Som konsekvens heraf havde virksomheden påbegyndt en udfasning af projekter uden for Norden³⁸.

E. Pihl & Søn A/S havde haft nogle turbulente år med negative resultater i 2011 og 2012³⁹. Da den nye ledelse blev indsat i maj 2013, blev de igangværende arbejder gennemgået. Ledelsen konstaterede, at nedskrivningerne på enkelte projekter havde været utilstrækkelige. Som konsekvens heraf mente kreditorerne, herunder især Danske Bank A/S, at de ikke længere kunne bakke finansielt op om E. Pihl & Søn A/S.

Behovet for konkursbegæring opstår, når en virksomhed ikke kan betale sine forfaldne gældsposter, også betegnet som insolvens. Dette skete for E. Pihl & Søn A/S, og derfor så ledelsen sig nødsaget til at erklære selskabet konkurs.

5. Hvilke faresignaler var der på tidspunktet for regnskabsaflæggelsen for selskabet i april 2013?

Økonomiske-, driftsmæssige- og andre forhold

Jf. afsnit i 3.1, kan følgende tre typer af forhold udskille faresignaler om Going Concern: Økonomiske-, driftsmæssige- og andre forhold. Med udgangspunkt i disse forhold vil relevante punkter, jf. bilag 1, bliver gennemgået i forbindelse med en analyse af E. Pihl & Søn A/S' årsrapport fra 2012.

³⁷ www.web.archive.org/web/20120930040907/http://www.pihl-as.dk/om-pihl/vaerdier/

³⁸ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 s. 9 “ledelsesberetningen - årsager til underskud”

³⁹ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 s. 8 “ledelsesberetningen - hoved/nøgletal”

5.1 Økonomiske forhold

Negativ egenkapital

I E. Pihl & Søn A/S' årsrapport for 2012 fremgår det, at egenkapitalen ville være blevet negativ, hvis ikke der var sket en kapitalforhøjelse⁴⁰. En negativ egenkapital er ensbetydende med, at selskabets forpligtelser overstiger aktiverne, hvilket ikke anses for gunstigt. Ved en negativ egenkapital vil eventuelle fremtidige overskud først skulle anvendes til afvikling af selskabets forpligtelser. Hertil er det et forhold, som revisor skal gøre regnskabslæser opmærksom på i revisionspåtegningen. Endvidere er en negativ egenkapital et udtryk for, at virksomheden har genereret underskud gennem årene akkumuleret set. En negativ egenkapital er derfor et faresignal for Going Concern og er derfor væsentligt, når virksomheden vurderes. Derfor er det også et forhold mange regnskabsbrugere interesserer sig for.

I tilfælde af en negativ egenkapital kan ejerne foretage en kapitalforhøjelse, hvilket forbedrer regnskabslæserens opfattelse af regnskabet.

Jf. afsnit 4.3, havde E. Pihl & Søn A/S i både 2011 og 2012 haft negative resultater som den akkumulerede egenkapital ikke kunne absorbere. Som resultat heraf blev egenkapitalen negativ. Da virksomheden var afhængig af interessenternes vurdering af årsrapporten, heriblandt især långivere, så ejerne⁴¹ sig nødsaget til at foretage en kapitalforhøjelse⁴².

Lån

Virksomheden havde et stort lån hos hovedbankforbindelsen⁴³, Danske Bank A/S, hvor der var stillet virksomhedspant⁴⁴ til sikkerhed for gælden. Foruden en stor gæld i begyndelsen af året så E. Pihl & Søn A/S sig nødsaget til at optage yderligere lån, og således supplerede virksomheden lånekapitalen med 100 mio.kr. i 2012. Efter skæringsdatoen blev det konstateret, at dette lån ikke ville tilstrækkeligt for virksomhedens likviditet, og lånet blev således hævet med 200 mio.kr. til en sum af i alt 300 mio.kr. i april 2013⁴⁵, dvs. før regnskabet blev aflagt.

⁴⁰ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 27 "egenkapitalopgørelse"

⁴¹ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 44 "note 25"

⁴² E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 11 "aftale om tilførsel af kapital og likviditet"

⁴³ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 40 "note 17"

⁴⁴ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 41 "note 20"

⁴⁵ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 40 "note 17"

Endvidere var likviditetsgraden 1,1⁴⁶. Dvs. at omsætningsaktiverne kun lige knapt kunne afvikle den kortfristede gæld. Dog er det værd at bemærke, at der ved beregningen af omsætningsaktiverne er inddraget grunde fra Island på 166 mio.kr., der, jf. ledelsesberetningen og note 1, er behæftet med betydelig usikkerhed. Endvidere beskrives det i note 14, at andre tilgodehavender på 334 mio.kr. vedrørende rets- og voldgiftssager ikke nødvendigvis kan forventes indbetalt inden for 1 år, men derimod 2 år. Tages der højde for dette, vil likviditetsgraden være under 1, og virksomheden vil derfor på baggrund af dens omsætningsaktiver ikke kunne afvikle den kortfristede gæld. Hvis E. Pihl & Søn A/S skulle kunne afvikle den kortfristede gæld inden for 1 år, skulle de enten optage yderligere lån eller generere et overskud.

Det kan på baggrund af ovenstående udledes, at der på baggrund af virksomhedens gæld sammenlignet med omsætningsaktiverne var faretruende signaler i forbindelse med aflæggelse af regnskabet efter Going Concern.

Finansiell støtte

Eftersom virksomheden blev støttet finansielt af deres hovedbankforbindelse så sent som april 2013, giver det mening, at både ledelse og revisor antog, at interessenterne ville støtte op omkring virksomheden.

Denne finansielle opbakning blev betragtet som positiv, og talte for, at regnskabet blev aflagt efter Going Concern. Den finansielle støtte var en nødvendighed for virksomhedens overlevelse på kort sigt, men ikke en holdbar løsning på den lange bane.

Ud fra den positive betragtning isoleret set omkring interessenternes opbakning må det vurderes, at revisor og ledelsens forventning på daværende tidspunkt var baseret på valid data. Selvom denne forventning til fremtiden ikke skulle vise sig at blive til virkelighed, var den på regnskabsaflæggelsens tidspunkt foretaget med en vis rimelighed.

Set i bakspejlet skulle der være taget højde for en løsning, der på længere sigt ville have hjulpet virksomheden. Dog har der ikke været mulighed for at få informationer omkring

⁴⁶ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 8 "Hoved- og nøgletal for koncernen"

dette, hvorfor det ikke kan udelukkes, at en langsigtet strategi ligeledes indgik i vurderingen.

Positive pengestrømme

I modsætning til regnskabsårene 2008-2010 havde E. Pihl & Søn A/S positive pengestrømme fra driftsaktiviteterne i 2011 og 2012⁴⁷ på trods af store negative resultater. Dette skyldtes især, at de formåede at mindske pengebindingen i tilgodehavenderne. Umiddelbart vil dette derfor anses som værende positivt for selskabet.

Ugunstige nøgletal

Ledelsesberetningens *Hoved- og nøgletal* viser udviklingen over de sidste 5 år af E. Pihl & Søn A/S' levetid, fra 2008-2012. Her fremgår det, at år 2012 var et særligt hårdt år for entreprenørvirksomheden.

Overskudsgraden var i 2012 på -8,2 procent, og har været faldende siden 2008. Den faldende overskudsgrad er et udtryk for, at E. Pihl & Søn A/S' effektivitet dalede i takt med, at organisationen voksede. E. Pihl & Søn A/S' omsætning var stødt stigende gennem alle årene. Overskudsgradens degressive udvikling viser dog, at de ikke har formået at kontrollere deres faste og variable omkostninger. Ved en så massiv vækst burde E. Pihl & Søn A/S have sikret, at der var en proportionel korrelation mellem omsætning og omkostninger. Overskudsgraden viser, at hver gang E. Pihl & Søn A/S omsatte for 100 kr. genererede de et underskud på 8,2 kr. i 2012.

Afkastningsgraden var ligesom overskudsgraden faldet i perioden 2008-2012. I 2012 var afkastningsgraden faldet til -15,9 procent. Afkastningsgraden demonstrerer virksomhedens evne til at udnytte aktiverne og skabe et overskud heraf. Den samlede indskudte kapitalers værdi, herunder både gæld og egenkapital, blev altså forringet med 15,9 procent i 2012.

Likviditetsgraden har været forholdsvis stabil i perioden 2008-2012. Likviditetsgraden for 2012 er beregnet til 1,1⁴⁸. Umiddelbart viser dette tal, at virksomheden ved brug af omsætningsaktiver kan afvikle sine kortfristede gældsforpligtelser. Dog skal dette ses i sam-

⁴⁷ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 8 "hoved- og nøgletal"

⁴⁸ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 8 "hoved- og nøgletal"

menhæng med afsnittet om *lån* ovenfor, hvor det fremgår af beregningen, at der indgår tal, der kan være misvisende.

Soliditetsgraden for 2012 var på 5,5 procent⁴⁹. Nøgletallet viser, hvor stor en del af virksomhedens aktiver, der er finansieret ved hjælp af egenkapitalen. Hertil belyser tallet, hvor solid virksomheden er, og giver en indsigt i, hvor følsom virksomheden er overfor fremtidige underskud. Desuden afslører soliditetsgraden, at 94,5% af aktiviteten er finansieret ved hjælp af fremmed kapital. Dette bør henlede ledelse og revisors opmærksomhed på Going Concern-problematikker, hvilket der umiddelbart også er tegn på i årsrapporten. Virksomheden har, jf. afsnit om lån, fået stillet 100 mio.kr. i 2012 samt 200 mio.kr. efter skæringsdatoen til rådighed af deres hovedbankforbindelse. Disse lån er udstedt som ansvarlig lånekapital⁵⁰, hvilket betyder, at långiver i forbindelse med konkurs påtager sig at vente med, at få sit tilgodehavende, indtil alle andre kreditorer har fået deres. Hvis disse lån medtages i beregningen, vil soliditetsgraden være på 18,3 procent.

Egenkapitalens forrentning (ROE) er ligesom øvrige nøgletal faldet over en periode på 5 år. I 2012 var denne således negativ med 166,0 procent. Nøgletallet viser, at den indskudte kapital er forrentet negativt, dvs. virksomheden ikke er en god investering for aktionærerne.

Aktivernes omsætningshastighed er også faldet i perioden, men er dog steget siden år 2009. Omsætningen i år 2012 og 2009 er næsten ens. Til gengæld er aktivsummen væsentlig lavere i 2012 i forhold til 2009. E. Pihl & Søn A/S formåede således at omsætte væsentlig mere i forhold til den pengebinding, der har været i virksomheden. Dog har omkostningerne hertil været progressivt stigende i forhold til omsætningen. Dette tyder således på, at E. Pihl & Søn A/S har allokert mange af deres faste omkostninger til variable omkostninger, hvilket de ikke har kunnet kontrollere i samme grad. Endvidere er de konstante kapacitetsomkostninger ikke faldet proportionelt. Derfor er det ikke entydigt positivt, at aktivernes omsætningshastighed er steget.

⁴⁹ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 8 "hoved- og nøgletal"

⁵⁰ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 12 "ledelsesberetningen"

Debitorernes omsætningshastighed er steget i perioden, hvilket er en positiv udvikling. Jo højere omsætningshastigheden er, jo hurtigere betaler debitorerne. Jo hurtigere debitorerne betaler, jo bedre likviditet for virksomheden.

Kreditorernes omsætningshastighed er faldet i perioden, hvilket anses som en positiv udvikling. Jo lavere omsætningshastigheden er, jo længere kredittid har virksomheden hos sine leverandører. Dog er det værd at bemærke, at kreditorernes omsætningshastighed er steget fra 2011-2012. Dette kan muligvis være en reaktion på E. Pihl & Søn A/S' svære situation efter et enormt underskud i 2011. For at minimere risikoen for, at et tilgodehavende går tabt, kan leverandørerne indskrænke kredittiden. Dette presser E. Pihl & Søn A/S' likviditet. Som belyst, jf. soliditetsgraden, var størstedelen af E. Pihl & Søn A/S' aktivitet finansieret via fremmed kapital. Derfor var de kortere kredittider særligt udfordrende for dem, da gælden blev indfriet for lånte midler, hvilket medførte yderligere finansieringsomkostninger.

Figur 1⁵¹ - E. Pihl & Søn A/S - Hoved- og nøgletaloversigt 2008-2012

E. Pihl & Søn A/S koncern - hoved- og nøgletaloversigt 2008-2012					
	2012	2011	2010	2009	2008
Nettoomsætning	5.460.771	5.453.778	4.845.536	5.455.516	6.477.396
Variable omkostninger	5.717.040	5.502.782	4.544.285	5.182.702	6.165.874
Dækningsbidrag	-256.269	-49.004	301.251	272.814	311.522
Kapacitetsomkostninger	192.030	180.757	206.635	191.429	160.159
Resultat af primær drift	-448.299	-229.761	94.616	81.385	151.363
Årets resultat	-473.243	-198.252	43.387	50.428	20.793
Tilgodehavender	1.676.846	2.313.351	2.133.328	2.022.750	2.177.209
Varebeholdninger	175.889	186.558	194.848	192.076	182.152
Likvide beholdninger	163.807	174.600	131.094	237.666	384.374
Omsætningsaktiver	2.016.542	2.674.509	2.459.270	2.452.492	2.743.735
Anlægsaktiver	410.761	551.734	897.525	938.666	674.401
Aktiver	2.427.303	3.226.243	3.356.795	3.391.158	3.418.136
Egenkapital	133.000	437.405	699.742	631.071	588.011
Kreditorer	627.779	882.914	610.771	504.856	554.054
Overskudsgrad	-8,21	-4,21	1,95	1,49	2,34
Afkastningsgrad	-15,86	-6,98	2,80	2,39	8,86
Soliditetsgrad	5,48	13,56	20,85	18,61	17,20
Egenkapitalens forrentning (ROE)	-165,93	-34,87	6,52	8,27	7,07
Aktivernes omsætningshastighed	1,93	1,66	1,44	1,60	3,79
Debitorernes omsætningshastighed	3,26	2,36	2,27	2,70	2,98
Kreditorernes omsætningshastighed	9,11	6,23	7,44	10,27	11,13

Hoved- og nøgletaloversigten viser virksomhedens økonomiske udvikling fra år 2008-2012. Nøgletallene er beregnet ud fra Du Pont Modellen⁵², og tager udgangspunkt i afkastningsgraden, der fører videre til henholdsvis overskudsgraden og aktivernes omsætningshastighed.

Det fremgår af oversigten, at overskudsgraden har været den hovedsaglige årsag til afkastningsgradens fald i perioden, og derfor bevæger vi os den vej ned gennem modellen. Under overskudsgraden ses resultat af primær drift samt nettoomsætningen. Ud fra nøgletallene fremgår det, at resultat af primær drift har været det faldende element, og derfor bevæger vi os den vej videre. Resultat af primær drift består af henholdsvis dækningsbi-

⁵¹ Til beregning af nøgletal benyttes tal fra årsrapporterne 2008-2012 fra virk.dk

⁵² Bilag 4

draget og kapacitetsomkostningerne. Kapacitetsomkostningerne har været ret stabile i perioden. Således har dækningsbidraget været det faldende element i perioden. Omsætningen har været meget stabil i perioden, men de variable omkostninger er steget, især over de sidste tre år.

Det ses tydeligt, at de variable omkostninger har oversteget omsætningen, og derfor er bruttoresultatet allerede negativt herfra. Dette var et problem for E. Pihl & Søn A/S' økonomi, da bruttoresultatet gerne skal kunne bære de efterfølgende kapacitetsomkostninger, samt de nettofinansielle omkostninger.

Årsagen til at de variable omkostninger er steget, skyldes blandt andet de mange efterarbejder virksomheden har måtte foretage på en del projekter⁵³. Årsagen til efterarbejdet har været virksomhedens manglende evner inden for tilbudsafgivelse og kontraktindgåelse, hvilket er en af de primære kernekompetencer, som en entreprenørvirksomhed bør være kendetegnet ved, jf. afsnit 5.5.

Driftstab

I ledelsesberetningen⁵⁴ beskriver ledelsen, hvordan markedet på Island stadig er præget af finanskrisen. Dette har medført, at en masse byggegrunde har været svære for virksomheden at sælge. Markedet for salg af byggegrunde beskrives som værende ikke eksisterende, og derfor er indregningen af disse behæftede med væsentlig usikkerhed til trods for, at vurderingen er foretaget på basis af en ekstern valuar-vurdering til dagsværdi på 166 millioner kroner.

5.2 Driftsmæssige forhold

Tab af nøglepersoner

Fra 1971-2012⁵⁵ var Søren Langvad direktør i selskabet. Derefter overtog hans mangeårige medarbejder, Halldór P. Ragnarsson, som allerede trådte ud af direktionen året efter i

⁵³E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 10 "ledelsesberetningen"

⁵⁴ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 15 "ledelsesberetningen"

⁵⁵ www.ing.dk/artikel/pihls-store-mand-soren-langvad-er-dod-135044

2013⁵⁶. Derefter indtrådte Jan-Gunnar Glave som direktør, og han skulle vise sig at blive den sidste direktør i selskabet.

Foruden udskiftning i direktionen var der også meget udskiftning i bestyrelsen.

Årsagen til tab af nøglepersonerne vides ikke med sikkerhed. Ifølge daværende direktør og bestyrelsesformand, Søren Langvad, blev han presset ud af sin egen virksomhed af den nye bestyrelsesformand, Birgit Nørgaard. Danske Bank A/S havde hyret Birgit Nørgaard til at gennemgå regnskaberne systematisk⁵⁷. Denne gennemgang blev udført og mere til.

Hyppig udskiftning og tab af nøglepersoner kan have en væsentlig indflydelse på virksomhedens fortsatte drift, da disse personer spiller en væsentlig rolle i virksomhedens drift. Dette har også været tilfældet hos E. Pihl & Søn A/S, men er ikke alene årsagen til konkursen.

5.3 Andre forhold

Manglende overholdelse af lovpligtige krav

I forbindelse med renoveringen af det prestigefyldte hotel D'Angleterre, var der meget omtale af E. Pihl & Søn A/S i medierne. En del af omtalen var negativ og skyldes, at SKAT havde mistanke om sort arbejde⁵⁸. Denne situation medførte et stort antal fyringer⁵⁹, der herefter ledte til retssager mellem E. Pihl & Søn A/S og Danmarks største fagforening/A-kasse, 3F.

Retssager

Virksomhedens igangværende projekter var (som tidligere nævnt) behæftet med usikkerhed. Årsagerne til disse usikkerheder skyldes blandt andet de uforudsigelige retslige tvister,

⁵⁶ [www.datacvr.virk.dk/data/visenhed?enhedstype=virksomhed&id=33037112&soeg=e.+pihl+%26+søn&type=Alle](https://datacvr.virk.dk/data/visenhed?enhedstype=virksomhed&id=33037112&soeg=e.+pihl+%26+søn&type=Alle)
<https://datacvr.virk.dk/data/visenhed?enhedstype=virksomhed&id=33037112&soeg=e.+pihl+%26+søn&type=Alle>

⁵⁷ www.politiken.dk/oekonomi/virksomheder/ECE2293341/byggekongen-tabte-magtkampen-til-damen-fra-danske-bank/

⁵⁸ www.fagbladet3f.dk/nyheder/84031782f6fa4c2284bd4dbb2635266d-20120622-18-sager-om-sort-arbejde-p-dangleterre

⁵⁹ www.fagbladet3f.dk/nyheder/fagligt/e79bb3ad41b349d2aaf7908f56f875d6-20121009-pihl-fyrer-tillidsfolk-p-dangleterrebyggeri

der opstod og sagernes endelige udfald (herunder tidsmæssig afregning), der var uklare på daværende tidspunkt. Disse problematikker gjorde sig gældende i en lang række udenlandske projekter⁶⁰, og havde derfor stor betydning for virksomhedens fortsatte drift.

Delkonklusion

Som følge af ovenstående forhold kan det konkluderes, at der på regnskabsaflæggelsens tidspunkt optrådte mange faresignaler, der i den grad pegede i en negativ retning.

Derudover kan det på baggrund af virksomhedens nøgletal, jf. figur 1, konkluderes, at problemet hovedsageligt udsprang fra de variable omkostninger, der ikke fulgte omsætningen som de burde for at skabe en sund og sammenhængende økonomi. Det fremkommer af analysen, at E. Pihl & Søn A/S mindskede deres pengebinding i aktiverne, hvilket medførte yderligere variable omkostninger, der i deres natur er svære at styre, samtidig med at de ikke formåede at reducere de kontante kapacitetsomkostninger proportionalt hermed. En af årsagerne til denne problematik skyldtes manglende risiko- og økonomistyring.

Manglende styring heraf var en væsentlig årsag til de negative resultater. Dette gav Danske Bank A/S incitament til at opnå yderligere indflydelse i virksomheden for at sikre deres udestående bedst muligt. På baggrund af Danske Bank A/S' stigende indflydelse i virksomheden blev udskiftningen af nøglepersoner en realitet.

Den manglende styring af økonomi og risiko var også medvirkende til de verserende retssager, der måske kunne have været undgået, hvis E. Pihl & Søn A/S havde fokuseret på disse områder.

5.4 Revisionspåtegningen

I årsrapporten 2012 afgiver revisor en revisionspåtegning med supplerende oplysninger. I påtegningen konkluderes det, at regnskabet er retvisende, men at regnskabsbruger skal være opmærksom på særlige forhold. I de supplerende oplysninger opsummeres de sær-

⁶⁰ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 31 "note 1"

lige forhold, og der henvises yderligere til en note⁶¹, hvor der særskilt oplyses om de specifikke regnskabsmæssige usikkerheder, skøn og vurderinger.

Følgende 3 væsentlige forhold nævnes i de supplerende oplysninger:

- Usikkerhed omkring likviditetsberedskab og aftale med hovedbankforbindelse
- Usikkerhed omkring indregning af de udenlandske projekter og deres endelige udfald og tidsmæssige ramme
- Usikkerhed omkring måling af grunde i Island

Da revisor ikke har nævnt noget om Going Concern, må det konkluderes, at revisor har vurderet ledelsens vurdering af den fortsatte drift som værende fornuftig. Revisor har dog henvist til en lang række væsentlige usikkerheder, og dermed kan det diskuteres, om der burde have været en note omkring "Usikkerhed om Going Concern".

5.5 Analyse af organisationen

Ved vurdering af Going Concern skal ledelsen have forståelse for både interne og eksterne faktorer, der påvirker virksomheden. Som følge heraf er det passende at fastlægge, hvilke omgivelser E. Pihl & Søn A/S har ageret i, samt hvordan de har disponeret gennem tiden.

For at klarlægge, hvorfor virksomheden har disponeret som den har gjort, og hvorfor den har genereret negative resultater, er det passende ud fra et strategisk synspunkt at fastlægge, hvilken type organisation E. Pihl & Søn A/S kan defineres som.

Det Operationelle Adhockrati

Jf. afsnit 4.1, beskrives E. Pihl & Søn A/S som en entreprenørvirksomhed med projektbase-rede aktiviteter inden for byggebranchen, herunder mange divergerende projekter i forskellige lande og miljøer.

⁶¹ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport - note 1 (s. 30-32)

Henry Mintzberg⁶² beskriver denne type af virksomheder som Operationelle Adhokrati-er⁶³. Operationelle Adhokratiers succes beskrives som betinget af virksomhedens evne til effektivt at kunne løse opgaver i komplekse og dynamiske omgivelser.

E. Pihl & Søn A/S befandt sig blandt komplekse omgivelser. At håndtere disse komplekse omgivelser krævede overskud og meget specialistviden. Dette var og er et krav for at kunne agere professionelt inden for deres branche.

For hver opgave E. Pihl & Søn A/S bød på i forskellige lande og lokationer, var der heterogene lov- og miljømæssige krav, der skulle tages hensyn til. Endvidere var det påkrævet, at E. Pihl & Søn A/S i forbindelse med tilbudsrunder⁶⁴ kunne kalkulere omkostningerne for hver opgave, hvilket krævede overblik over hele værdikæden.

Dynamiske omgivelser stiller krav til konstant tilførsel af potentiel viden. Tilbudsrunderne intensiverede konkurrencen mellem de store projektbaserede entreprenører inden for byggebranchen. E. Pihl & Søn A/S skulle således sørge for konstant at opdatere sig inden for nye teknologier mv. for at forblive konkurrencedygtige.

Ad Hoc-organisationer kendetegnes generelt ved en fleksibel struktur baseret på projektgrupper. Koordinationen og styringen foregår ved gensidig tilpasning gennem uformelle kommunikationskanaler og samspil mellem kompetente eksperter. Det operationelle Adhokrati tilbyder skræddersyede løsninger frem for standardiserede løsninger. Denne type organisation kan være svær at styre, fordi ledelse skal ske indirekte. Søren Langvad både excellerede på nogle af de parametre en leder skal besidde i denne type virksomhed, samtidig med at han mislykkedes på andre områder.

I Ad Hoc-organisationer opstår strategien som et mønster af handlinger.

Strategien er en involverende proces, hvor de innovative folk løbende evaluerer, hvad der skal ske. Planlægning og udførelse smelter sammen, og bør ikke opdeles. Strategien beskrives i "Græsrods-modellen"⁶⁵: "Strategi vokser som græsrodder i en have, man skal se

⁶² Henry Mintzberg; professor og forfatter inden for organisation og ledelse

⁶³ The Innovative Organization - afsnit "The Operating Adhocracy" af Henry Mintzberg (artikel)

⁶⁴ Tilbudsloven § 15a-15d

⁶⁵ The Strategy Process s. 144

dem vokse/dukke op, men ikke blande sig, og først gribe ind, når det er nødvendigt". Pointen i Græsrods-modellen er, at man ødelægger strategien, hvis man tager et drivhus ind (hot house) og våger over den/blander sig i dens vækst.

Henry Mintzberg beskriver en essentiel lederegenskab inden for denne type virksomhed som en "supersælger". En leder skal ifølge Henry Mintzberg være dygtig til at sælge projekter, få nye projekter ind, samt tiltrække ressourcer, især i form af medarbejdere; kompetente eksperter med særlig faglig ekspertise inden for relevante områder. Derudover skal ledelsen sælge virksomhedens image, omdømme og iscenesætte virksomheden bedst mulig over for omverdenen.

Ovenstående definition af "supersælger" passede godt til den ledelsesstil som Søren Langvad førte. Søren Langvad transformerede virksomheden til en stor entreprenørvirksomhed, der blev anerkendt for sine projekter i Danmark såvel som i udlandet. Han lod sjældent en projektmulighed gå forbi samtidig med, at han sikrede E. Pihl & Søn A/S' deltagelse i en række prestigeprojekter, der iscenesatte virksomhedens image og omdømme inde for byggebranchen.

Henry Mintzberg beskriver imidlertid en anden essentiel lederegenskab, som *rammestyring*. I virksomhedens natur beskæftiger den sig med mange forskellige projekter. Det er tidligere beskrevet, hvilken høj grad af specialistviden der skal til for at udføre disse opgaver. Derfor kræves det, at ledelsen kan styre ud fra nogle fastlagte rammer, da ledelsens deltagelse på det operationelle niveau (den daglige drift) ikke er til gavn for projektet. En leder skal så at sige være god til at uddelegere ledelsesmæssige beslutninger til eksperterne inden for deres faglige områder.

Denne ledelsesmæssige egenskab styrede Søren Langvad dog ikke helt efter bogen. Han ønskede at deltage og være en del af de mange projekter på daglig basis⁶⁶. Op til en vis grad kunne dette lade sig gøre, men eftersom virksomheden vækstede så voldsomt, blev denne ledelsesform utilstrækkelig og uhåndterbar.

⁶⁶ www.ing.dk/artikel/fra-kommende-biografi-om-pihl-soen-derfor-gik-det-galt-161275

Kernekompetencer for projektbaserede virksomheder

Efter at have fastlagt organisationstypen for E. Pihl & Søn A/S, er det essentielt at se på de kernekompetencer, som denne type virksomhed i teorien bør besidde. Disse kernekompetencer vil blive sammenholdt med ledelsesberetningen, hvor årsagerne til det negative resultat i 2012 beskrives.

Joseph Lampel⁶⁷ beskriver, hvilke kernekompetencer en projektbaseret virksomhed som E. Pihl & Søn A/S skal besidde⁶⁸:

- Kalkulere og afgive tilbud

Det er vigtigt, at virksomheden er i stand til at gennemskue alle de tænkelige omkostninger, der er forbundet med projektet, samtidig med at virksomheden vinder entreprisen. Tilbuddet skal altså beregnes således, at salgsprisen er højere end de totale omkostninger for at virksomheden tjener penge. Dette kan være svært, da virksomheden samtidig skal fastsætte en pris, der er konkurrencedygtig overfor tilsvarende virksomheder/konkurrenter, der ligeledes byder på projektet.

- Lobbyisme

Mange af de projekter E. Pihl & Søn A/S udførte, var for regeringer i forskellige lande. Det er derfor en vigtig egenskab for entreprenørvirksomheder at kunne overbevise politikere om de makro- og/eller socioøkonomiske fordele, der er ved et givent projekt.

- Faglig ekspertise

Grundet få konkurrenter, jf. afsnit 5.8, er der stor indbyrdes konkurrence om essentielle medarbejdere, herunder byggeingeniører, entreprenører, håndværkere, arkitekter, og andet teknisk uddannet personale.

Ifølge E. Pihl og Søn A/S' vision ønskede de at tiltrække og udvikle de mest talentfulde, engagerede og ansvarsfulde medarbejdere.

⁶⁷ Joseph Lampel; Professor of Enterprise and Innovation Management at Manchester Business School

⁶⁸ The Core Competencies of Project-Based Firms

- Relationer til omverdenen

Hvis projekterne ikke går som forventet, eksempelvis ved forsinkelser, eller uforudsete omstændigheder, der øger de forbundne omkostninger, skulle E. Pihl & Søn A/S kunne assistere klienten med håndtering af kommunikation til omverdenen, herunder pressehåndtering for især regeringer og større virksomheder for at sikre, at deres image udadtil ikke blev beskadiget. Samtidig skulle E. Pihl & Søn A/S på professionelt grundlag kunne genforhandle kontrakten i tilfælde af uforudsete omstændigheder.

5.6 Årsrapporten (ledelsesberetningen)

I E. Pihl & Søn A/S' ledelsesberetning beskriver ledelsen hovedårsagerne til underskuddet i 2012.

E. Pihl & Søn A/S aflagde deres sidste årsrapport den 30. april 2013 for regnskabsperioden 1. januar - 31. december 2012. På daværende tidspunkt vidste hverken ledelsen eller revisor, at denne årsrapport ville blive den sidste.

Ledespåtegningen blev underskrevet af den daværende direktion og bestyrelse på i alt 6 medlemmer. I ledespåtegningen blev det underskrevet af samtlige medlemmer, at regnskabet for regnskabsperioden gav et retvisende billede, samt at ledelsesberetningen indeholdt en retvisende redegørelse for udviklingen.

I ledelsesberetningen blev der nævnt tre hovedårsager til virksomhedens tab på 473 mio.kr. Hovedårsagerne beskrives som værende følgende:

1. Stor ekspansion i 2005-2008 i de udenlandske projekter, uden at kontraktvilkår og risikostyringssystemer var opdaterede nok til det stigende aktivitetsniveau.

Ovenstående kostede selskabet store nedskrivninger pga. kalkulations-fejl i omkostningsbudgetter, forsinkelser og andre problematikker.

2. Store nedskrivninger på tilgodehavender/krav
3. Efterarbejder på flere projekter i et omfang, der ikke var forventet.

Til trods for en lang række bemærkninger om årsagerne til virksomhedens tab i regnskabsperioden, nævnes det, at der forventes en positiv fremgang i det efterfølgende år, bl.a. fordi virksomheden vil stramme op på områder som risikovurdering samt projektledelse, og fremover fravælge projekter uden for det nordiske marked, da disse har kostet virksomheden mange penge⁶⁹.

Alligevel ender det med, at virksomheden går konkurs 26. august 2013, og det kan altså diskuteres, om ledelsen var lidt for positivt anlagt angående virksomhedens fremtid og fortsatte drift.

1. For stor ekspansion

I ledelsesberetningen gør ledelsen regnskabslæser opmærksom på den ekstreme vækst i perioden 2005-2008, der både foregik i Danmark og Norden generelt. Derudover var væksten stigende uden for Norden. E. Pihl & Søn A/S underbød sine konkurrenter på markeder, de ikke havde de fornødne kompetencer til at give et realistisk tilbud på⁷⁰. Ifølge ledelsen var kontraktvilkårene ikke i balance. Der var mangel på verificering af udenlandske kunder og underentreprenørenes bonitet, samt utilstrækkelig sikring af kvaliteten af processerne og de risikomæssige systemer⁷¹.

E. Pihl & Søn A/S' kompetencer inden for risiko- og likviditetsstyring havde gennem flere år med dårlige resultater vist sig at være utilstrækkelige. Det resulterede i, at E. Pihl & Søn A/S var nødsaget til at foretage større nedskrivninger på en lang række projekter. E. Pihl & Søn A/S nævner selv projekter i Storbritannien, USA, Sri Lanka og Sverige⁷². Nedskrivninger på projekter i disse lande summerer ifølge ledelsen op til ca. 365 mio.kr.

2. Nedskrivninger på tilgodehavender

E. Pihl & Søn A/S havde i en lang årrække haft større krav og tilgodehavender mod tredjemænd. I april 2013 gik en kendelse imod E. Pihl & Søn A/S angående et afsluttet projekt i

⁶⁹ E. Pihl & Søn A/S Årsrapport 2012 - ledelsesberetning s. 6-17.

⁷⁰ www.borsen.dk/nyheder/ritzau/artikel/3/1849233/pihl-konkurs_70_byggeprojekter_star_fortsat_stille.html

⁷¹ E. Pihl & Søn A/S årsrapport 2012 - s. 10 "Ledelsesberetning"

⁷² Årsrapport 2012 ledelsesberetning side 10

Norge. E. Pihl & Søn A/S opgjorde omkostningerne vedrørende retlige afgørelser og nedskrivninger på eksisterende krav til ca. 125 mio.kr.

3. Efterarbejder

E. Pihl & Søn A/S har herudover stået til ansvar for en masse efterarbejde på enkelte projekter i et omfang, de ikke havde forudset. På baggrund heraf var disse omkostninger ikke indregnet i projekternes budgetter. E. Pihl & Søn A/S opgjorde ekstraomkostningerne hertil på ca. 35 mio.kr.

Ovenstående handlinger harmonerer ikke med Joseph Lampels beskrivelse af de kernekompetencer et Adhockrati skal besidde for at opnå succes inden for sin branche, jf. afsnit 5.5. E. Pihl & Søn A/S havde således ikke opbygget de kernekompetencer, der var påkrævet for at agere som entreprenørvirksomhed på det internationale marked.

5.7 Teoretisk gennemgang af usikkerhed ved indregning og måling

Definition af entreprise

En entreprisekontrakt i E. Pihl & Søn A/S' branche defineres som: *"Individuelt forhandlet kontrakt om anlæg, opførelse eller bygning af et aktiv eller af flere aktiver, der er indbyrdes forbundne eller sammenhængende som følge af deres design, teknologi eller funktion eller af den planlagte anvendelse."*⁷³

Der er overordnet fire fælles karakteristika ved entreprisekontrakter:

- at der foreligger en kontrakt med tredjemand om anlæg, opførelse eller bygning mv. af et aktiv eller projekt,
- at gennemførelse af kontrakten strækker sig over en længere periode og ofte indgår i mere end ét regnskabsår,
- at kontrakten som altovervejende hovedregel er indgået, før arbejdet igangsættes, samt
- at ejendomsretten normalt overgår til kunden i takt med arbejdets udførelse⁷⁴.

⁷³Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 3

⁷⁴ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 10

Kontraktyper

E. Pihl & Søn A/S' indtægter afhænger af, hvilken kontrakttype der benyttes. Overordnet er der to entreprisekontrakter⁷⁵:

Fastpriskontrakt: her aftaler E. Pihl & Søn A/S en fast kontraktpris eller pris pr. leveret ydelse. Disse kan være underlagt klausuler om omkostningsbaserede prisreguleringer.

Kostpris-plus-kontrakt: her aftaler E. Pihl & Søn A/S at modtage vederlag for kostprisen af godkendte eller på anden måde definerede omkostninger med tillæg af en procentvis avance eller fast honorar.

Anvendt regnskabspraksis

Der er forskellige metoder til at indregne de igangværende arbejder/entreprisekontrakterne, herunder; faktureringsmetoden⁷⁶ og produktionsmetoden. E. Pihl & Søn A/S anvender produktionsmetoden⁷⁷.

Jf. ÅRL §49, skal indtægter indregnes i resultatopgørelsen i takt med, at de indtjenes. Det gør sig imidlertid ikke gældende ved anvendelse af produktionsmetoden. Her indregnes indtægter i resultatopgørelsen i takt med, at arbejdet bliver udført, og omkostninger indregnes i takt med, at de afholdes. Ved produktionsmetoden måles igangværende arbejder i balancen til den opgjort salgsværdi af det udførte arbejde⁷⁸. Produktionsmetoden giver mulighed for en meningsfuld sammenligning af virksomhedens produktion og resultat fra år til år. Produktionsmetoden tager udgangspunkt i salgsværdien, der opgøres som en forholdsmæssig del af den fastsatte pris ved fastpriskontrakt, henholdsvis kalkuleret salgspris ved kostpris-plus-kontrakt. Andelen opgøres efter det udførte arbejde pr. balancedagen⁷⁹.

⁷⁵ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 5 og 6

⁷⁶ Indtægter og omkostninger indregnes i resultatopgørelsen, når arbejdet er afsluttet

⁷⁷ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 21

⁷⁸ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 7

⁷⁹ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 9

Indtægter på entrepriser

Indtægter, der kan henføres på de enkelte entrepriser, omfatter henholdsvis den fastsatte og kalkulerede pris, alt efter hvilken kontrakttype, der er tale om, jf. afsnit 5.7. Herudover skal bonusbetalinger - eksempelvis ved opfyldelse af fastsatte mål inde for fastlagte tidsfrister - samt ændringer til det kontraktbundne arbejde i form af mer- eller mindre ydelser - medregnes i det omfang, at det er sandsynligt, at disse medfører ændringer i indtægten, og at disse kan måles pålideligt⁸⁰.

Størrelsen af denne indtægt kan blive påvirket af flere forskellige fremtidige begivenheder, hvilket medfører ændringer i opgørelse af indtægter fra de enkelte entrepriser sideløbende med, at disse begivenheder indtræffer og bliver afklaret⁸¹. Eksempelvis kan den aftalte indtægt falde som følge af bod ved forsinkelser i forhold til de kontraktfastsatte tidsfrister, eller som i E. Pihl & Søn A/S' tilfælde (jf. afsnit 5.6), hvor virksomheden havde en masse efterarbejde på en række projekter, der ikke var forventet.

Ved efterarbejder kan E. Pihl & Søn A/S gøre krav på fordringen hos kunden. Men opgørelse af disse fordringer er sædvanligvis forbundet med usikkerheder, og er afhængige af de indbyrdes forhandlinger mellem parterne. Indtægter på sådanne fordringer kan først opgøres og indregnes, når det er sandsynligt, at kunden accepterer ændringerne i prisen, og at disse ændringer kan måles pålideligt⁸².

E. Pihl & Søn A/S tabte mange penge på det omtalte efterarbejde. Ledelsen nævnte i ledelsesberetningen⁸³ for 2012, at der ikke var tilstrækkelig balance i kontraktsvilkårene, hvilket henleder opmærksomheden på, at E. Pihl & Søn A/S ikke har formået at udforme kontrakter, der kunne sikre, at de kunne gøre krav på de fordringer, der måtte opstå som følge af efterarbejder eller lignende.

⁸⁰ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 22

⁸¹ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 23

⁸² Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 25

⁸³ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012 s. 10 "ledelsesberetningen"

Opgørelse af entrepriseomkostninger

Omkostninger, der kan henføres til den enkelte entreprisekontrakt, omfatter både direkte omkostninger, herunder løn, materialer og leje af produktionsudstyr, og indirekte omkostninger, herunder vedligeholdelse og afskrivninger af produktionsudstyr, der ikke kun anvendes specifikt til en enkelt entreprise, samt øvrige omkostninger, der afholdes af kunden. Der er altså tale om alle omkostninger vedrørende entreprisen afholdt i perioden fra kontraktindgåelse til afsluttet projekt⁸⁴. Omkostninger til administration og salg fordeles ikke ud på entrepriserne, men afholdes særskilt som kontante kapacitetsomkostninger.

Indregning af indtægter og omkostninger i årsrapporten

Det er først tilladt, at indregne salgsværdien som igangværende arbejder i balancen, når udfaldet af en entreprisekontrakt kan måles pålideligt.

For fastpriskontrakter betyder det, at den samlede entrepriseindtægt er kendt. Dette betyder, at det er sandsynligt, at fordele såvel som ulemper (som følge af aftalen) vil tilgå virksomheden. Herudover skal omkostninger til færdiggørelse og færdiggørelsesgraden samt omkostninger i henhold til entreprisekontrakten kunne identificeres og måles pålideligt⁸⁵.

For kostpris-plus-kontrakter betyder det, at det er sandsynligt, at fordele og forpligtelser tilfalder virksomheden, og at omkostninger i henhold til entreprisekontrakten kan identificeres og måles pålideligt⁸⁶.

For begge kontrakttyper gælder det, at hele entrepriseforløbet skal være planlagt. Herudover skal der være effektive budget-, registrerings- og rapporteringssystemer. Ved udgangen af regnskabsåret gennemgås hvert projekt og sammenholdes med budgettet⁸⁷. I årsrapporten skriver ledelsen følgende: *"(...)uden at sikre, at kvaliteten af processerne og de risikomæssige systemer var tilstrækkelige til at understøtte det stigende aktivitetsniveau"*. Da kravet til indregning af entrepriserne forudsætter, at disse processer og syste-

⁸⁴ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 27

⁸⁵ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 44

⁸⁶ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 45

⁸⁷ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 46

mer skal være effektive, kan det diskuteres, om E. Pihl & Søn A/S har opfyldt kravene for indregning af de igangværende arbejder.

Første indregning sker i balancen, hvorefter værdien løbende indregnes i resultatopgørelsen. Omkostninger indregnes i takt med at disse afholdes, hvorimod indregning af omsætningen i resultatopgørelsen sker på baggrund af færdiggørelsesgraden⁸⁸.

Færdiggørelsesgraden

Færdiggørelsesgraden skal opgøres for hver enkelt projekt ved udgangen af regnskabsåret. Opgørelsen skal foretages ved brug af den metode, der bedst afspejler aktivitetsniveauet på entreprisen.

Metoden til opgørelse af færdiggørelsesgraden afhænger i høj grad af projektets karakter. Følgende fem metoder kan anvendes til opgørelse af færdiggørelsesgraden:

- *En vurdering af statet for det udførte arbejde.*
- *Forholdet mellem omkostninger afholdt til dato og de totale kalkulerede omkostninger, der kan henføres til arbejdet.*
- *Forholdet mellem de indsatte ressourcer (arbejdstimer, mængder o.l.) til dato og de totale kalkulerede ressourcer for arbejdet.*
- *Afslutning af delaktiviteter, som den samlede entreprisekontrakt kan opdeles i. (benyttes ved entreprisekontrakter, hvor der indgår flere forskellige opgaver)*
- *En kombination af de forannævnte metoder⁸⁹.*

Ifølge E. Pihl & Søn A/S' anvendte regnskabspraksis for igangværende arbejder for fremmed regning benyttede de sig konsekvent af metode 2, altså forholdet mellem de ajourførte kalkulerede omkostninger og de afholdte omkostninger til dato. Metoden til opgørelsen af færdiggørelsesgraden bør skræddersys til den enkelte entreprise. Det kan derfor diskuteres, om E. Pihl & Søn A/S' metode kan have været forkert i flere af deres entrepriser.

⁸⁸ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 47+48

⁸⁹ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 51

Såfremt der sker ændringer i den forventede værdi af entreprisen, skal denne ændring behandles under ekstraordinære poster, fundamentale fejl samt ændringer i regnskabsmæssige skøn og i anvendt regnskabspraksis⁹⁰.

Pålidelighed

Hvis indtægterne ikke kan måles pålideligt, indregnes indtægterne svarende til de afholdte omkostninger ved regnskabsafslutning, da det forventes, at virksomheden som minimum vil få indtægter svarende til omkostningerne⁹¹. Dvs. at den samlede resultatpåvirkning er nul. Der indregnes således ingen avance, før denne kan måles pålideligt.

Der er fire karakteristika, der kan anfægte, om entreprisekontrakten kan måles pålideligt:

- Entreprise-kontraktens gyldighed kan drages i tvivl
- Omfanget og udførelsen af resterende arbejder afhænger af pågående tvister og retssager
- Kunden eller leverandøren ikke forventes at overholde entreprisekontrakten
- Der er væsentlig usikkerhed om entreprisekontraktens indtægter eller omkostninger⁹²

I E. Pihl & Søn A/S' årsrapport fremgår det, at der er retlige tvister vedrørende entrepriser, der endnu ikke var afsluttet. Derudover gives der i ledelsesberetningen udtryk for, at nogle af de igangværende entreprisekontrakter var behæftet med usikkerheder vedrørende indregning af indtægter og omkostninger, og det kan derfor anfægtes, om hvorvidt en eventuel avance kunne indregnes pålideligt fra disse projekter.

Tab på entreprisekontrakter

Det er tidligere fastslået, at indtægter og omkostninger løbende skal indregnes i resultatopgørelsen hen over flere regnskabsår. Hvis en kontrakt derimod giver tab, bliver indregningen af tabet ikke spredt ud over flere regnskabsår. På det tidspunkt hvor virksomheden bliver bekendt med en tabsgivende entreprisekontrakt, skal hele dette tab indregnes som

⁹⁰ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 8: Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors

⁹¹ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 58

⁹² Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 60

en hensat forpligtelse med en regulering i resultatopgørelsen⁹³. Det kan derfor have en betydelig påvirkning på virksomhedens regnskab det pågældende år, hvor en entreprisekontrakt medfører et tab. Ledelsen kan derfor have incitament til at vurdere projekterne mere gunstige, end det egentlig er tilfældet. Den hensatte forpligtelse bliver målt uafhængigt af færdiggørelsesgraden, påbegyndt arbejde eller forventet indtjening på andre ikke relaterede entrepriser⁹⁴.

Delkonklusion

Som følge af ovenstående kan det heraf udledes, at de poster i E. Pihl & Søn A/S' regnskab, der i deres natur er usikkerhed omkring vedrørende indregning og måling, kan være gjort mere usikre, fordi E. Pihl & Søn A/S angiveligt ikke har fulgt den teoretiske vejledning til, hvordan man sikrer sådanne poster bedst muligt. Hertil hører, at færdiggørelsesgraden for alle projekter er opgjort efter samme metode, hvilket kan anfægtes om, hvorvidt opgørelsen af indtægter og omkostninger har været opgjort på forkert grundlag for nogle af entrepriserne.

Hvis det antages, at opgørelsesmetoden har været korrekt, bør det tilføjes, jf. afsnit 5.6, at E. Pihl & Søn A/S ikke har været dygtige til at kalkulere tilbud. Færdiggørelsesgraden opgøres som forholdet mellem afholdte og budgetterede omkostninger, jf. anvendt regnskabspraksis. Derfor vil indregningen af indtægter for adskillige entrepriser være foretaget med udgangspunkt i en forkert færdiggørelsesgrad.

Yderligere kan der stilles spørgsmålstegn ved, om E. Pihl & Søn A/S var berettiget til at indregne avancerne fra entrepriserne, da deres systemer ikke var effektive nok. Hvis dette var tilfældet, var kravene for indregning af avancerne ikke opfyldt. I så fald ville der udelukkende kunne indregnes indtægter svarende til de afholdte omkostninger, dvs. en avance på 0 kr., indtil arbejdet var fuldført, og den totale værdi af entreprisen dermed kunne opgøres.

Til slut henføres opmærksomheden på indregning af tab på entrepriser. Disse indregnes i det indkomstår ledelsen bliver bekendt med, at en entreprise giver underskud. For en virk-

⁹³ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 63

⁹⁴ Regnskabsvejledninger 1-22 2. udgave 2007, IAS 11 pkt. 64

somhed, hvis resultat er meget negativt, kan der derfor være særlige incitament for ledelsen til at vurdere entrepriserne som værende gunstige, så der ikke indregnes yderligere tab.

5.8 Omverdens-analyse

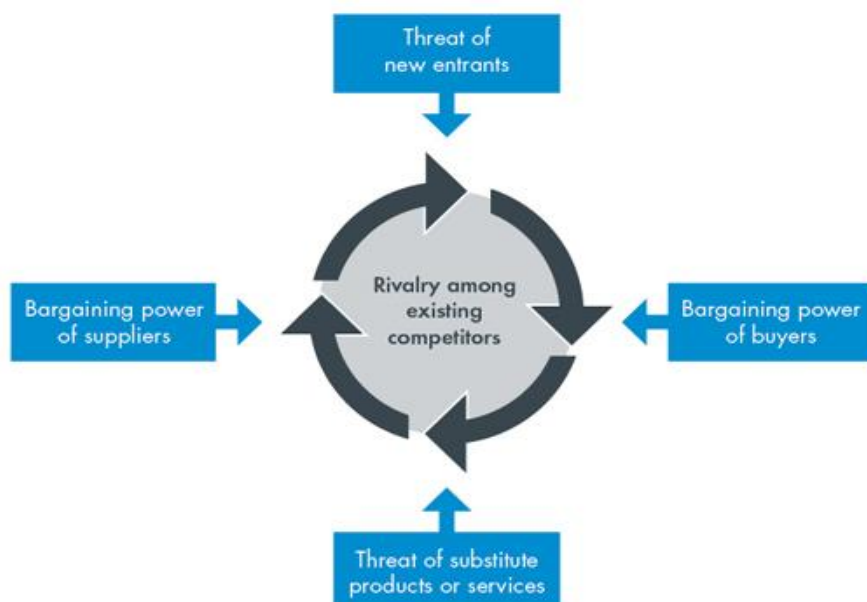
I henhold til planlægningsfasen, jf. afsnit 1.1, vil Porter's Five Forces og PESTLE blive benyttet for at kortlægge de brancheforhold samt øvrige eksterne forhold, der gjorde sig gældende i 2013 for E. Pihl & Søn A/S.

Omverdens-analyserne tager udgangspunkt i E. Pihl & Søn A/S' situation ved regnskabsaf-læggelsen i april 2013.

Porter's Five Forces⁹⁵

Modellens formål er, at vurdere, hvor attraktiv en industri er.

E. Pihl & Søn A/S befinder sig i byggeindustrien, hvor virksomheden fungerer som entreprenørvirksomhed med projektbaserede aktiviteter inden for byggebranchen i både indland og udland. Virksomheden udbyder unikke entreprisekontrakter, der er skræddersyede til den enkelte kunde/projekt.

⁹⁵ "Porter's Five Forces" model er udviklet af Michael Porter, amerikansk professor i management & økonomi samt leder af Institute for Strategy and Competitiveness ved Harvard Business School

- **Truslen fra nye indtrængere → Lav**

Årsagen til at truslen fra nye indtrængere på markedet vurderes som lav skyldes, at der er høje adgangsbarrierer i branchen. Det kræves, at virksomheden har meget kapital i form af penge, maskiner og viden.

Herunder er et af kendetegnene ved branchen, at de succesfulde virksomheder udnytter deres stordriftsfordele. De høje kapitalkrav betyder, at mange virksomheder har svært ved, at starte op, fordi der kræves dyre investeringer allerede fra opstartsfasen. Derudover kræves der som nævnt tidligere viden i form af ekspertviden inden for området. Entreprenørarbejdet er ikke altid ens og kan variere fra projekt til projekt. Derfor kræves der en del erfaring for, at man kan byde ind på forskelligartede projekter.

Yderligere forhold, der bevirker de høje adgangsbarrierer, er adgangen til distributionskanalerne, der oftest foregår via licitationer. Her er det vigtigt at skabe et stærkt brand for at blive taget i betragtning i forhold til de veletablerede konkurrenter.

- **Truslen fra udbydere af substituerende produkter → Lav**

Truslen fra udbydere af substituerende produkter vurderes som lav, idet et substituerende produkt er svært at fremstille, da virksomheden både har entreprenører og ingeniører ansat og derfor er i stand til at skabe unikke entreprisekontrakter. E. Pihl & Søn A/S' produkter er karakteriseret ved at være skræddersyede til det enkelte projekts behov og kan derfor karakteriseres som unikke sammenlignet med en standard entreprisekontrakt. Standard entreprisekontrakter kan erstatte de unikke entreprisekontrakter, men vil ikke være skræddersyede til den enkelte kunde og projekt.

- **Kundernes forhandlingsstyrke → Høj**

Kundernes forhandlingsstyrke vurderes som høj i byggebranchen for entreprenørvirksomheder. Årsagen hertil skyldes den hårde priskonkurrence blandt de etablerede udbydere, herunder specielt udenlandske virksomheder.

De mange licitationer kræver, at virksomhederne bruger mange ressourcer på tilbudsafgivelse, projektgennemgang mv. Dette er igen til kundernes fordel, da de

herefter frit kan vælge imellem de bedste tilbud. Derudover har kunderne den fordel, at opgaverne typisk er af lang varighed, og derfor er betalingsbetingelserne oftest lange.

- **Leverandørernes forhandlingsstyrke → Moderat**

Der er mange leverandører, men få af de store leverandører der udgør den største trussel for virksomheden. Leverandørernes forhandlingsstyrke vurderes som moderat, bl.a. fordi afhængigheden af underleverandørerne er stor, og fordi det oftest er nemmest at samarbejde med de samme underleverandører for at skabe et godt team og dermed effektivisere arbejdsprocesserne. Derudover kan de mere kendte leverandører have højere forhandlingsstyrke, end de mindre kendte, da kunderne oftest har krav til kvaliteten og dermed krav til, hvilke leverandører, der skal udføre arbejdet, og hvilke leverandører der skal handles med angående materialer/varekøb.

- **Rivalisering mellem eksisterende udbydere/konkurrenter → Høj**

Konkurrencen mellem de få konkurrenter i branchen vurderes som værende hård på grund af priskonkurrencen. Her ses konkurrencen især stor på grund af de udenlandske virksomheder⁹⁶, da disse kan komme med tilbud, der ikke kan imødegås af de danske virksomheder.

Ud fra analyser⁹⁷ ses det, at der især er stort pres på priserne, når der er tale om de store byggeprojekter.

Derudover skyldes den hårde konkurrence også de store faste omkostninger, som branchen også kendetegnes ved. De store spillere på markedet vil alle kæmpe hårdt for at få en større markedsandel, og dermed være i stand til at få dækket de faste omkostninger.

⁹⁶ Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte & Dansk byggeri s. 5

⁹⁷ Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte & Dansk byggeri s. 7

Delkonklusion

Som følge af Porter's Five Forces kan det konkluderes, at det kræver en solid økonomi for at kunne træde ind i industrien. Derudover kræves der erfaring og viden inden for både entreprise -og ingeniørarbejde, hvorfor det er vigtigt, at ens personale spænder bredt samt har de nødvendige uddannelser/kompetencer.

Det hårde pres fra kunderne medfører, at det er vigtigt at være i stand til at opstille konkurrencedygtige tilbud i licitationsrunderne for at kunne overleve som virksomhed. Gode tilbud skal både kunne dække de variable og faste omkostninger og samtidig være bedre end konkurrenternes priser.

Som følge af ovenstående pres fra kunderne har priskonkurrencen medført økonomiske udfordringer for branchen: *"4 ud af 10 virksomheder har ikke kunnet levere overskud de seneste 3 år i træk, og 15% af disse er truet af konkurs"*⁹⁸. Derudover står mange erhvervslokaler tomme efter finanskrisen, og der er dermed en overflod af lokaler, og derfor ikke behov for flere.

En brancheanalyse for 2013 viser, at *"de mindre selskaber (1-50 ansatte) har den bedste indtjening pr. ansat. Mellemstore selskaber (51-100 ansatte) og store selskaber (100+ ansatte) har betydelig lavere resultater pr. medarbejder end de små virksomheder, hvilket viser, at der fortsat er stort pres på priserne på de store byggeprojekter"*⁹⁹.

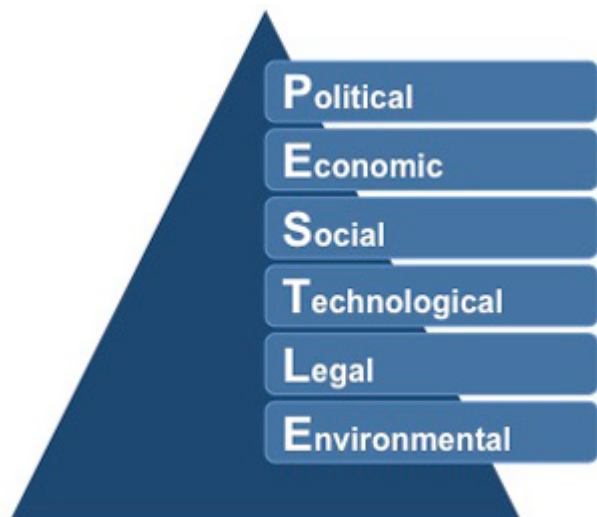
Det må altså konkluderes, at industrien som E. Pihl & Søn A/S befinder sig i ikke er attraktiv på tidspunktet for regnskabsaflæggelsen. For at fungere i branchen (for store virksomheder), kræves der visse effektiviseringer af processer, fokus på kernekompetencer samt risikostyring. Disse effektiviseringer vil blive beskrevet i afsnit 7.

⁹⁸ Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte & Dansk byggeri s. 5

⁹⁹ Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte & Dansk byggeri s. 7

PESTLE

Modellen benyttes til at analysere omverdenen og dermed, hvilke faktorer virksomheden skal tilpasse sig og være opmærksom på.

- **P - Politiske faktorer**

Politiske tiltag kan have stor indflydelse på en virksomhed som E. Pihl & Søn A/S, når der er tale om ændringer i forhold til vækst og andre forhold, der vedrører virksomheder generelt. Regeringens vækstplan for 2013 indeholder flere punkter, som virksomheden er nødt til at forholde sig til. Relevante punkter i vækstplanen¹⁰⁰ omfatter følgende:

Bedre vilkår for danske virksomheder

1. Gradvis nedsættelse af selskabsskatten (ekskl. Nordsøen) og skattesatsen i virksomhedsordningen fra 25 pct. til 22 pct.
2. Styrket indsats for vækst- og eksportfremme samt tiltrækning af højt kvalificeret udenlandsk arbejdskraft.

Øgede investeringer i Danmark

1. Forøgelse af de planlagte offentlige investeringer med 2 mia.kr. i 2014 stigende til 4 mia.kr. i 2020. I 2014 vil det øgede rum til offentlige investeringer konkret blive prioriteret til investeringer i kommunerne.
2. Forøgelse af investeringerne i renovering af almene boliger med i alt 4 mia.kr.

¹⁰⁰ www.stm.dk/multimedia/V_kstplan_DK_-_St_rke_virksomheder_flere_job.pdf

3. Investeringer i yderområder ved bygningsfornyelse, kystbeskyttelse og bedre bredbånd på Bornholm.
4. Fremrykning af aktiviteter i forbindelse med Femern Bælt-forbindelsen.
5. Understøttelse af investeringer i effektiv energianvendelse i private bygninger.

Foruden vækstplanen er der i 2013 ændringer i de hidtil aktuelle skatteforhold. Som nævnt i ovenstående punkter, vil selskabsskatten fremover falde gradvist fra de 25% til sidst at ende på 22% i 2016.

Derudover er der skærpede regler inden for arbejdsudleje (entreprisekontrakter med udenlandske leverandører), hvor der fremover skal indeholdes arbejdsudlejeskat¹⁰¹ i lønnen.

Sidst men ikke mindst vil afskrivningsgrundlaget for driftsmidler, som anskaffes fra 01.01.13-31.12.13, blive forhøjet med 15%. Denne ændring er gjort for at øge virksomhedernes investeringslyst.

- **E - Økonomiske faktorer**

Som følge af finanskrisen har den finansielle situation sat en bremser for opførsel af byggerier generelt. Dette har medført nogle hårde år for branchen, men analyser viser, at der er lysere tider på vej. Til trods for at efterspørgslen på erhvervsbygninger er faldet, er efterspørgslen på offentligt byggeri steget¹⁰² og forventes bedre i 2013 end 2012 bl.a. på grund af regeringens vækstplan, der vil medføre øget beskæftigelse inden for bygningsreparation.

Nedenstående figur viser konjunkturudviklingen i perioden 2008-2012. Det er her tydeligt at se, hvordan BNP og importen er faldet som følge af finanskrisen. Selv om tallene er på vej op, er tallene stadig ringere end udgangspunktet i 2008.

¹⁰¹ www.skat.dk/SKAT.aspx?old=2068346&vld=0

¹⁰² Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte & Dansk Byggeri s. 24

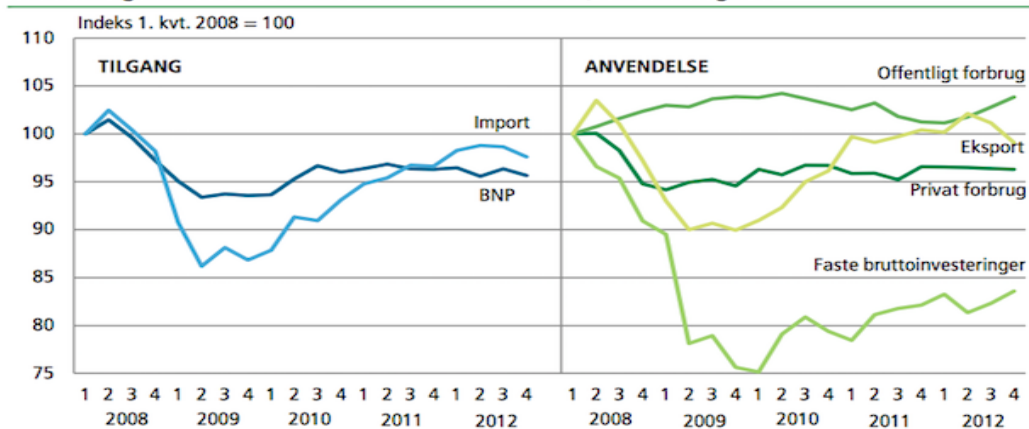
Figur nr. 2 - Dansk Statistik¹⁰³

Danmarks nationalregnskab

	2012			2012		
	4. kv. løbende priser mia. kr.	4. kv. årlig real vækst i pct. ¹	1.-4. kv.	2. kv. real vækst i pct. i forhold til kv. før. Sæsonkorrigerede værdier	3. kv.	4. kv.
Bruttonationalprodukt (BNP)	465,6	-0,6	-0,5	-0,9	0,8	-0,7
Import af varer og tjenester	229,6	0,9	2,5	0,5	-0,1	-1,0
Tilgang i alt	695,1	-0,2	0,5	-0,5	0,5	-0,8
Eksport af varer og tjenester	247,5	-1,4	0,9	2,0	-0,9	-2,1
Privat forbrug	234,1	0,1	0,6	-0,1	-0,1	-0,1
Anskaffelse af køretøjer	10,3	7,3	4,5	-5,0	19,0	-5,9
Øvrige varer	99,9	-0,3	-0,8	0,1	-1,4	0,4
Tjenester mv.	123,9	-0,1	1,2	0,2	-0,6	0,1
Offentligt forbrug	135,3	2,6	0,2	0,6	1,0	1,0
Faste bruttoinvesteringer	86,6	1,6	2,2	-2,3	1,2	1,5
Boligbyggeri	20,6	-12,2	-9,5	-2,2	0,2	-0,2
Øvrigt byggeri og anlæg	18,9	-3,9	-2,0	-1,0	-1,6	-0,2
Maskiner, transportmidler mv.	32,9	17,0	13,6	-4,0	4,7	3,2
Software og øvrige faste bruttoinv.	14,1	1,1	3,1	-0,0	-1,6	2,5
Lagerforøgelse ²	-8,3	-0,6	-0,4	-1,0	0,3	-0,2
Anvendelse i alt	695,1	-0,2	0,5	-0,5	0,5	-0,8
Samlede præsterede timer i alt (mio.)	1 105	-0,7	-0,5	-1,4	0,2	0,0
Beskæftigelse ³ i alt (1.000 personer)	2 809	-0,2	-0,3	-0,1	0,3	-0,3

¹ Vækst i forhold til tilsvarende periode året før. ² Lagerforøgelses bidrag til BNP-væksten. ³ Inkl. personer på orlov.

Nationalregnskabets hovedstørrelser. Kædede værdier, sæsonkorrigeret

¹⁰³ www.dst.dk/pukora/epub/Nyt/2013/NR170.pdf

Det offentlige forbrug er steget i 2008-2012, men dette har ikke haft en positiv effekt på byggeri og anlægsinvesteringerne, hvor forbruget er faldet til trods for, at det samlede offentlige forbrug er steget.

Branchen er konjunkturfølsom, da investeringerne inden for byggeri svinger i takt med konjunkturudviklingen. Det samme gør sig gældende for renteutviklingen, der under lavkonjunkturen er faldende for at stimulere forbruget og dermed investeringerne. En stigning i renteniveauet kan derimod sætte en stopper for investeringerne, da finansieringsomkostningerne dermed øges. Renterne har siden finanskrisen været faldende, men til trods for dette har mange virksomheder valgt at spare op, frem for at investere. Dette skal ses i tråd med finanskrisen, hvor det modsatte var tilfældet. Folk er efter krisen blevet skræmt af at investere, og derfor er en stor del af indtjeningen generelt gået til opsparing. Derudover har bankerne som følge af krisen og de mange konkurser, foretaget kreditstramninger, for at reducere risikoen for tab.

- **S - Sociokulturelle faktorer**

Overenskomster har en stor betydning for branchen, da overenskomsterne fastsætter lønnen for de ansatte.

Overenskomsterne i Danmark er anderledes end overenskomsterne i udlandet. Derfor ses det ofte inden for byggebranchen, at udlændinge benyttes, da deres løn er langt lavere end danskernes.

Denne tendens er en trussel for de danskere, der har taget en uddannelse og bliver valgt fra til fordel for en ikke-faglært udlænding, der kræver mindre i løn.

- **T - Teknologiske faktorer**

Teknologiudviklingen er en vigtig faktor inden for byggebranchen, hvor især digitaliseringen har skabt muligheder. 3 ud af 4 entreprenører benytter BIM/Bygnings Informations Modeller i deres daglige projektarbejde¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte & Dansk Byggeri s. 25

Digitaliseringen forbedrer også registreringen af time- og arbejdsedler, der nu registreres via smartphones og tablets. Foruden de smarte programmer medfører denne løsning også, at de ansatte kan foretage registreringerne ude på byggepladsen og ikke behøver at vente på, at de er tilbage på kontoret. Denne proces reducerer risici for fejl i registreringen af hhv. time-sagsregistrering samt registrering af vareforbrug mv.

- **L - Lovgivningsmæssige faktorer**

Som nævnt under politiske faktorer, skal entreprenører som E. Pihl & Søn A/S tage hensyn til den nye ændring i forhold til arbejdsudlejeskat.

Derudover skal virksomheden forholde sig til love inden for byggeri, entreprise, ingeniører, byggestandarder og kontraktindgåelser m.fl. Sådanne typer af love har stor indflydelse på virksomhedens omdømme i form af kvalitet og overholdelse heraf. Da der er tale om store projekter, kan enhver form for lovbrud medføre store bøder. Derudover kan tab i retssager have afgørende konsekvenser for virksomheden i tilfælde af en allerede ringe økonomisk situation.

- **E - Miljømæssige faktorer**

En af de store udfordringer i byggebranchen, viser sig ved de mange krav der stilles til arbejdsmiljøet¹⁰⁵. Disse krav vedrører blandt andet beskyttelse af de ansatte på byggepladserne, hvor emner som ergonomi, støj, ulykker, støv og kemi samt psykisk arbejdsmiljø kan skabe problemer. Disse problematikker stiller krav til bygherren, som medfører en øget indsats i forhold til planlægning og koordinering af sikkerhedsforanstaltninger.

Som entreprisevirksomhed har vejret ydermere en stor betydning for det daglige arbejde. Da E. Pihl & Søn A/S opererer i Danmark og udlandet, kan vejret afhængigt af land, være meget skiftende og utilregneligt. Derfor er virksomheden nødt til at tage hensyn til denne faktor. Vejret har betydning for, hvorvidt materialet kan tørre og hvorvidt det er ansvarligt at sende medarbejdere ud i. Vejret er en vigtig faktor at tage forbehold for i situationer som for eksempel ved kontraktindgåelse.

¹⁰⁵ www.arbejdstilsynet.dk/da/brancher/2008-bygge-og-anlaeg/bygge-og-anlaegsbranchen

En anden miljømæssig faktor er forurening. I Danmark og udlandet er der forskellige regler i forhold til håndtering af affald. Dette skal der tages højde for, når virksomheden arbejder internationalt.

Delkonklusion

Ovenstående faktorer skaber alle begrænsninger og muligheder for E. Pihl & Søn A/S. Uanset om der er tale om begrænsninger eller muligheder, er virksomheden nødt til at forholde sig til faktorerne og hele tiden sørge for at være opdateret i forhold til ændringer heri.

Der er altså mange faktorer, der spiller en væsentlig rolle for virksomhedens drift, og som dermed kan være med til at påvirke virksomhedens indtjening over tid.

I E. Pihl & Søn A/S' tilfælde har den væsentligste eksterne faktor været den økonomiske faktor. Lavkonjunkturerne har sat en markant stopper for nybyggeri generelt og har forårsaget hårde år med underskud.

6. Hvilke konsekvenser kan en forkert vurdering af Going Concern medføre?

For en virksomhed på størrelse med E. Pihl & Søn A/S kan en uventet konkurs have stor indflydelse på interessenterne. En af de omfattende opgaver ved entreprisvirksomheders konkurs er udarbejdelse af stadeopgørelserne på hver enkelt entreprise.

Stadeopgørelser

Ved konkurs bliver alt arbejde på igangværende entrepriser standset med det samme. Der må ikke udføres yderligere arbejde på disse, før det er afklaret, hvorvidt arbejderne skal færdiggøres eller ej¹⁰⁶. Herefter indkalder Kurator til stadeforretninger, jf. AB 92, og den part, der hæver entreprisekontrakten, skal indkalde til stadeforretning. Ved stadeforretninger bliver alle byggerierne gennemgået i overensstemmelse med konkurslovens bestemmelser. Parterne registrerer i fællesskab omfanget og kvaliteten af det udførte arbejde, herunder opgøres værdien af de pågældende byggerier samt hvor langt de er fremskre-

¹⁰⁶ www.bent-stamer.dk/index.php/forretningsomrader/entrepriseret/item/131-stadeopg%C3%B8relse

det, og til slut hvor meget det vil kræve at færdiggøre arbejdet. Dette munder ud i en stadeopgørelse. Under disse forhandlinger vil parterne ofte ikke kunne nå til enighed, og en syns- og skønsmand vil derfor udspørge parterne, der derefter ender i en voldgiftssag.

Stadeopgørelsen vil herfra danne grundlag for de efterfølgende opgørelser af parternes økonomiske mellemværende. Mellemværendet vil dog formentlig ikke udløse fuld dividende, da der kun er 114 mio.kr.¹⁰⁷ til fordeling blandt kreditorerne.

Flere underleverandører havde mange mio.kr. i udeståender hos E. Pihl & Søn A/S. Uden realisering af disse tilgodehavender gik en lang række underleverandører konkurs, og som konsekvens heraf mistede mange mennesker deres job¹⁰⁸.

I E. Pihl & Søn A/S' tilfælde var der mange store virksomheder, der foretog beslutninger på baggrund af den reviderede årsrapport for 2012, og dermed også mange regnskabsbrugere, der blev ramt af konkursen i maj 2013. De berørte selskaber bestod bl.a. af store kendte virksomheder som: Danske Bank, Tryg, Atradius & Euler Hermes.

- Pr. 28 december 2013 havde kreditorerne anmeldt krav mod E. Pihl & Søn A/S på 5 mia.kr. Kurator forventer dog, at det reelle krav lander omkring 2 mia.kr.¹⁰⁹
- Pr. 31. december 2012 er de største kreditorer forsikringsselskabet Tryg A/S og Danske Bank A/S.

Tryg har som konsekvens af konkursen hensat 700 mio.kr. til tab på engagementet. Genforsikring¹¹⁰ gør dog, at tabet spredes ud mellem flere forsikringsselskaber, og Tryg begrænser derfor deres eget tab til 30 mio.kr.¹¹¹ Til trods for dette er der stadig et tab på 700 mio.kr., der skal fordeles yderligere.

¹⁰⁷ www.business.dk/ejendomme/kravene-mod-pihl-soens-konkursbo-vokser

¹⁰⁸ www.business.dk/ejendomme/leverandoerer-haardt-ramt-af-pihl-konkurs

¹⁰⁹ www.borsen.dk/nyheder/ virksomheder/artikel/1/273524/milliardgaeld_i_pihl_soens_konkursbo.html

¹¹⁰ Genforsikring betyder, at et forsikringsselskab beskytter sig mod tabsrisiko, ved at tegne en forsikring, således at man overlader dele af sine forpligtelser til andre forsikringsselskaber.

¹¹¹ www.business.dk/ejendomme/fornyede-tab-saenker-pihl-soen

Danske Bank vil af hensyn til kundeforhold og interne retningslinjer ikke oplyse deres tilgodehavende.

*"Hovedbankforbindelsen Danske Bank har formentlig over en halv mia.kr. i klemme, mens tre forsikringsselskaber angiveligt taber over to mia.kr. på at have udstedt garantier for E. Pihl & Søn A/S til bygherrer."*¹¹²

- Pr. 31. december 2012 stod aktiverne i E. Pihl & Søn A/S til omkring 300 mio.kr., hvoraf 186 mio.kr. var afsat til lønninger. Herefter fratrækkes der yderligere et beløb til kurator, hvorefter resten er til dividende hos kreditorerne¹¹³.

Jf. konkursloven § 128, bør kravene anmeldes inden 4 uger efter, at skifteretten har bekendtgjort afsigelsen af konkursdekretet i Statstidende, dvs. den 26. august 2013. Fristen for anmeldelse af krav kan dog udsættes, hvis konkursboet er tilstrækkeligt stort, og at det derfor ikke er muligt at opgøre- og anmelde sit krav inden for fristen på 4 uger.

Til trods for at mange store selskaber blev ramt, blev en masse små selskaber også ramt. Disse små selskaber bestod blandt andet af underleverandører med store tilgodehavender hos selskabet, og konsekvensen heraf blev, at flere af disse gik konkurs efterfølgende.

Foruden banker og leverandører blev selskabets ansatte også ramt hårdt af konkursen - ca. 1.000 ansatte måtte fyres som led i konkursen. Herudover blev virksomhedens kunder ramt af konkursen. Som nævnt tidligere, jf. afsnit 4.1, havde E. Pihl & Søn A/S gang i mange store projekter på konkurstidspunktet. Disse mange projekter gik i stå som følge af konkursen og måtte efterfølgende "overtages" af andre entreprenører. Dette betød for nogle projekter lange udsættelser af projektets varighed samt større omkostninger end forventet for nogles vedkommende.

Sidst men ikke mindst har E. Pihl & Søn A/S' konkurs haft en større betydning for samfundet generelt, herunder byggebranchen samt revisionsbranchen.

¹¹² www.information.dk/telegram/2013/08/formand-pihl-udenlandske-projekter-sejlede

¹¹³ www.business.dk/ejendomme/kravene-mod-pihl-soens-konkursbo-vokser

Når en så stor virksomhed som E. Pihl & Søn A/S går konkurs, er der som nævnt meget offentlig dækning af sagen i medierne. Dette medfører omtale og debat, der i revisionsbranchen har ført til opstramninger på specifikke områder som f.eks. vurdering af Going Concern samt indregnings-problematikker.

Overordnet set har konkursen haft betydning for hele byggebranchen som helhed. *“I kølvandet på Pihls konkurs har banker og leverandører strammet yderligere op på kreditgivningen, og det bliver formentligt sværere at opnå de nødvendige garantier, og dyrere at tegne garantier. Det kan få store konsekvenser for mange virksomheder”*.¹¹⁴

Delkonklusion

Det kan konkluderes, at en forkert vurdering af Going Concern har store konsekvenser for de nærtstående interessenter, hvad enten der er tale om banker, kunder, leverandører, ansatte mv. Alle disse interessenter foretager beslutninger på baggrund af virksomhedens aflagte årsregnskab. Når dette årsregnskab ikke er retvisende, kan interessenternes beslutninger være foretaget på baggrund af et forkert grundlag.

I E. Pihl & Søn A/S' årsrapport for 2012 blev der redegjort for de væsentlige usikkerheder i henholdsvis ledelsesberetningen samt noterne, dog med en klar forventning om, at virksomhedens fremtid så lys ud. Havde årsrapporten modsat været aflagt efter Non-Going Concern princippet, havde de fleste interessenter nok haft et hurtigere handlingsmønster, og dermed stået stærkere efter konkursbegæringen.

7. Hvad kunne ledelsen i E. Pihl & Søn A/S have gjort anderledes?

Ledelsen i E. Pihl & Søn A/S blev som nævnt tidligere, jf. afsnit 4.1, udskiftet efter den sidste årsrapport for indkomståret 2012. Den 3. maj 2013 blev en ny ledelse indsat, der foretog en mere kritisk gennemgang af de igangværende projekter. Sagerne blev som følge af gennemgangen nedskrevet kraftigt, og hovedbankforbindelsen, Danske Bank A/S, blev herefter skeptisk over for selskabets finansielle situation, hvorefter selskabet måtte gå konkurs.

¹¹⁴ Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte & Dansk Byggeri s. 5, 3. afsnit

Set i bakspejlet skulle den ny ledelse være indsat før. De igangværende projekters tilbud og efterarbejder hang ikke sammen økonomisk, og var derfor skyld i store tab. Ledelsen skulle have haft mere fokus på tilbudsafgivelse og stadeopgørelser.

En udtalelse fra den nye bestyrelsesformand, Birgitte Nørgaard, der blev indsat, fortæller også noget om, hvordan der ikke var taget højde for samtlige problemer af den tidligere ledelse:

"Da årsregnskabet blev aflagt, fik vi at vide, at der var taget højde for problemerne. Det har vist sig ikke at være tilfældet. Da jeg tiltrådte som formand, måtte jeg konstatere, at der var brug for at arbejde en del med den økonomiske forståelse i virksomheden. Det var nødvendigt at etablere mere realistiske vurderinger af økonomien i projekterne, der ofte er store og meget komplicerede." ¹¹⁵

Analyser¹¹⁶ af byggebranchen i 2012 og 2013 viser, at for at klare sig godt i branchen, er det nødvendigt at effektivisere de mange processer, der er i entreprenørvirksomheder. Disse effektiviseringer består af:

- Mere effektiv sags- og byggestyring
- Fokusering på kernekompetencer og skarpere udvælgelse af projekter, der skal bygges på
- Optimering af arbejdskapitalen
- Kontrolleret risikostyring
- Øget digitalisering
- Udvidelse af ydelser i værdikæden

Mere effektiv sags- og byggestyring

En måde at effektivisere sags- og byggestyring i entreprenørvirksomheder er ved at bruge digitale værktøjer, der sørger for, at medarbejderne følger en slavisk plan, og at der på den måde ikke sker forglemmelser i de forskellige processer. Formålet ved styringen er, at

¹¹⁵ www.finans.dk/artikel/ECE5876062/Risikostyringen-sejlede-i-entrepren%C3%B8r-gigant/?ctxref=ext

¹¹⁶ Analyse af byggebranchen 2012+2013 af Deloitte & Dansk Byggeri

projekterne kan blive gennemgået ofte og kritisk. På den måde kan risikoen for problematikker med indregning af igangværende arbejder i regnskabet blive reduceret.

Fokusering på kernekompetencer og skarpere udvælgelse af projekter, der skal bydes på

Ved at fokusere på kernekompetencer, bliver virksomheden mere effektiv til lige netop deres fokusområde. Det er vigtigt, at der fokuseres på de mest lønsomme projekter. Her skal virksomheden trække på erfaring fra tidligere projekter, og derfor er det alfa og omega, at virksomheden bruger tid på at evaluere hvert enkelt projekt.

Fordelen ved at fokusere på ovenstående er, at mange virksomheder i byggebranchen bruger mange ressourcer på at give tilbud. Tilbudsprocessen er lang og krævende og kan i sidste ende munde ud i, at projektet gives til en konkurrent.

Optimering af arbejdskapitalen

Arbejdskapitalen består af de midler, der er bundet i kundekreditter, leverandørkreditter og varelager.

Ved at fokusere på arbejdskapitalen kan der spares en masse penge på henholdsvis renter og tab på debitorer. Derudover kan der opnås yderligere driftsfordele i form af færre lagernedskrivninger, optimering af forretningsgange og dermed personalebesparelser. Ved at reducere pengebindingen på ovenstående områder og dermed spare penge, kan en bedre likviditet opnås.

Da projekterne for E. Pihl & Søn A/S har været store, har disse også været tidskrævende. Som følge af den lange varighed, er kreditten, der ydes til kunderne og som modtages af leverandørerne, et vigtigt element, da det er her, der kan foretages besparelser, hvis fokus lægges på sådanne forhandlinger.

Kontrolleret risikostyring

Risikostyring i form af analyse af omverden samt kontrolleret styring af projekter kan ikke eliminere alle risici, men kan være med til, at forebygge.

Risikostyringen er vigtig i større virksomheder som E. Pihl & Søn A/S, da meningen med den er at vise, hvilke tiltag virksomheden kan foretage sig for at nedbringe risici.

Øget digitalisering

Digitalisering kan mindske risiko for fejl ved de større projekter. Fordelen er, at alle informationer kan samles et sted, hvortil alle medarbejdere kan få adgang. Derudover inddrages der nu tablets og smartphones i byggebranchen for at gøre det nemmere for de ansatte at registrere både timesedler, varekøb og andre væsentlige notater.

Udvidelse af ydelser i værdikæden

Ved at dække en stor del af værdikæden, sikrer virksomheden sig en større andel af værditilvæksten. Det siges, at hver gang en arbejdsgang skifter hænder i værdikæden, er der risiko for værditab. Værdikæden i byggebranchen indeholder mange dele, hvorfor en udvidelse af det enkelte selskabs værdikæde lyder som en god idé for de fleste. Dog kræver en udvidelse mange penge, derfor er det primært de store entreprenørvirksomheder som E. Pihl & Søn A/S, der har haft denne mulighed, og dermed haft muligheden for at råde over en stor del af værditilvæksten i de forskellige projekter.

Delkonklusion

Det kan konkluderes, at der er mange processer, der skal være effektiviseres for at være en konkurrencedygtig entreprenør i byggebranchen. For at effektivisere ovenstående omtalte processer, kræves der væsentlig kapital i form af likviditet og især viden inden for de enkelte processer. Det er altså ikke nok at være en stor, anerkendt entreprenør, hvis ikke midlerne er til rådighed for at kunne holde sine processer up-to-date. En forudsætning for at kunne imødekomme ovenstående krav, er altså at sørge for at have de rette eksperter samt sørge for, at virksomheden som helhed skaber overskud og dermed likviditet til at investere i nye systemer og processer, når dette findes nødvendigt.

8. Gav årsrapporten nok informationer om usikkerhederne?

Informationer omkring usikkerhederne i regnskabet gives udelukkende i revisionspåtegningen, ledelsesberetningen samt noterne.

I revisionspåtegningen¹¹⁷ gives der klart og tydeligt udtryk for, at revisionen ikke har givet anledning til forbehold. Der henvises dog til note 1, herunder afsnit "Regnskabsmæssige usikkerheder, skøn og vurderinger", "Entreprisekontrakter, herunder tvister" samt "Koncernens aktiviteter i Island".

Denne henvisning er til for at gøre regnskabslæser opmærksom på disse forhold.

I ledelsesberetningen er der et helt afsnit kaldet "Usikkerhed ved indregning og måling". Dette afsnit må siges at informere regnskabslæser omkring de væsentligste usikkerheder, herunder aktiviteterne i Island og entreprisekontrakterne.

I noterne gives der informationer omkring de regnskabsmæssige usikkerheder, skøn og vurderingerne i note 1. Denne note henvises der som nævnt til i revisionspåtegningen, og altså allerede i starten af årsrapporten.

Det første afsnit i note 1 omhandler "Likviditetsberedskab, kreditfaciliteter og garantirammer". Dette afsnit opsummerer koncernens situation med hovedbankforbindelsen, Danske Bank A/S, og hvilke krav og forudsætninger banken har til selskabet. Her nævnes; "*Likviditetsberedskabet vil være følsomt over for de anførte forudsætninger*"¹¹⁸.

Det andet afsnit i note 1 omhandler "Entreprisekontrakter, herunder tvister". Her understreges det, at det er direktionens ansvar at opgøre de enkelte projekters stade, økonomi og tvister. Det nævnes, at der er usikkerhed forbundet med indregningen heraf, og at tvisterne kan relateres til merydelser, tidsfristforlængelser, dagbodkrav mv. Dog påpeges det, at de anvendte skøn er baseret på forsvarlige forudsætninger, men at målingen er behæftet med usikkerhed knyttet til sagernes endelige udfald.

Delkonklusion

De nævnte tvister ved kontrakterne var en af hovedårsagerne til selskabets konkurs. Da den nye ledelse blev indsat, fandt man, at de igangværende arbejder var indregnet for højt, og nedskrivningen fik en negativ konsekvens for egenkapitalen, der allerede var lav.

¹¹⁷ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport s. 4 "revisionspåtegningen"

¹¹⁸ E. Pihl & Søn A/S' årsrapport s. 30 "note 1"

Hovedbankforbindelsen, Danske Bank A/S, var som følge af ovenstående nedskrivning medvirkende til selskabets konkurs. Bankforbindelsens krav blev ikke længere opretholdt efter årsrapportens aflæggelse, og derfor valgte banken at stoppe samarbejdet.

Ud fra en revisionsteknisk vurdering, må årsrapporten vurderes til at have givet nok information omkring usikkerhederne. Når disse informationer holdes sammen med den endelige konkursårsag, kan det konkluderes, at de usikkerheder, der nævnes, stemmer godt overens med selskabets endelige situation.

Dog kan man ud fra en almen regnskabsbrugers vurdering stille spørgsmålstegn ved, om informationsbehovet bliver opfyldt.

Konklusion

Formålet med opgaven har været at fastlægge de Going Concern problematikker, der var ved E. Pihl & Søn A/S' regnskabsaflæggelse i 2012. I opgaven klarlægges, hvilke overvejelser, ledelsen og revisor burde have inddraget, ved vurderingen af Going Concern for E. Pihl & Søn A/S.

Ud fra samtlige analyser af de risikofyldte områder kan det konkluderes, at E. Pihl & Søn A/S' årsrapport for 2012 indeholdt mange problematikker i forhold til vurderingen af Going Concern. Disse problematikker viste sig i form af interne, såvel som eksterne forhold, værdiansættelse af væsentlige usikre poster, samt teoretiske problemer angående indregning og måling.

De risikofyldte poster i regnskabet vedrørte specielt indregningen af igangværende arbejder og tilgodehavender, der i regnskabet formentlig var sat til en for høj værdi. Værdien for indregning af de igangværende arbejder kunne være behæftet med fejl, grundet uhensigtsmæssige opgørelsesmetoder. Endvidere var det udelukkende tvister på de igangværende arbejder, der blev understøttet af juridisk eller anden eksternt sagkyndig vurdering. For andre tilgodehavender gjaldt det, at indregningen var foretaget for både afsluttede, men også verserende sager. Opgørelsen blev foretaget af eksterne sagkyndige vurderingsmænd. Grundet usikkerhed omkring markedsf forhold og retslige tvister viste denne vurdering sig i nogle tilfælde ikke at være tilstrækkelig. Nogle af vurderingerne på

igangværende arbejder og tilgodehavender var foretaget på et alt for positivt grundlag. Derfor var den nye ledelse nødsaget til efter regnskabsaflæggelsen at foretage yderligere nedskrivninger på de igangværende arbejder og tilgodehavender.

Årsagen til at nedskrivningerne af tilgodehavenderne på de igangværende arbejder havde en så stor betydning for virksomhedens fortsatte drift skyldtes, at virksomhedens finansielle stilling i forvejen var hårdt presset, og at de derfor var meget afhængige af de forventede pengestrømme.

Store nedskrivninger på disse tilgodehavender skabte mistillid blandt kreditorerne, ikke mindst hos hovedbankforbindelsen. Efter disse konstateringer blev E. Pihl & Søn A/S i sidste ende presset ud i en konkursbegæring.

Ovenstående nævnte problematikker har gjort vurderingen af Going Concern problematisk for revisor. Alligevel har revisor valgt at afgive en erklæring uden forbehold, men med supplerende oplysninger omkring de risikofyldte områder.

Der er tale om en hårfin grænse, når valget mellem en revisionspåtegning med forbehold eller en revisionspåtegning uden forbehold, men med supplerende oplysninger, skal foretages.

Revisor har i E. Pihl & Søn A/S' tilfælde valgt den "pæne" løsning, der understøttes af samtlige argumenter i regnskabet. Et af argumenterne er de kapitaltilførsler, der er sket fra hovedaktionærerne og banken. Derudover argumenteres der for, at virksomhedens fokus fremover vil ligge på markedet i Norden og at projektudvælgelsen vil blive styret med strammere tøjler. Det kan altså diskuteres, om der godtgøres for de store tab på de udenlandske projekter ved fremover at love interessenterne, at fokus ikke længere vil være på disse.

Overordnet set har revisors vurdering af Going Concern været baseret på valid data. Dog kan det, set i bakspejlet, vurderes, om faresignalerne ved regnskabsaflæggelsen overgik virksomhedens fremtidige muligheder.

Med alle de konstaterbare usikkerheder der var op til konkursen, burde revisor måske have været mere skeptisk og gået mere i dybden med kontroller og risikostyring, og herunder

have kigget specifikt på selskabets kalkulationer, som viste sig at være en væsentlig problematik.

"En virksomhed er i fare for at gå konkurs når soliditetsgraden er under 15% og den investerede kapital forrentes med mindre end 10%" ¹¹⁹

Dette gjorde sig gældende ved regnskabsaflæggelsen, og man kan derfor undre sig over, hvorfor regnskabet i E. Pihl & Søn A/S' tilfælde ikke aflægges med en note herom.

Flere af nøgletallene havde over en årrække udviklet sig degressivt. I analysen fremkommer det, at udviklingen især udsprang fra den manglende kontrol over de variable omkostninger, der derfor var steget uden en reduktion i de faste kapacitetsomkostninger. Det kan derfor udledes, at E. Pihl & Søn A/S' manglende evne til økonomi- og risikostyring var skyld i selskabets økonomiske nedgang, og dermed konkurs.

Til trods for de mange faresignaler må det vurderes, at der i regnskabet blev oplyst tilstrækkeligt omkring de risikofyldte områder.

Det er vigtigt hertil at understrege, at revisor ikke er en spåkone, der kan forudsige fremtiden. Revisor skal på baggrund af sin indsamlede data konkludere om regnskabet er retvisende, men herunder stilles der ingen garanti for den fortsatte drift. Det er derfor vigtigt, at regnskabslæser altid medbringer en hvis skepsis ved vurdering af årsrapporter med en blank revisionspåtegning.

Det kan afslutningsvis konkluderes, at de tilstedeværende oplysninger om E. Pihl & Søn A/S' finansielle stilling var tilstrækkelige for at vurderingen af Going Concern kunne, men ikke nødvendigvis burde, have set anderledes ud.

Perspektivering

Ved en konkurs af E. Pihl & Søn A/S' størrelsesorden medfølger en lang række indirekte konsekvenser. Mange af de projekter E. Pihl & Søn A/S var involveret i, både i Danmark men også i udlandet, var projekter, der i høj grad havde betydning for infrastrukturen i det

¹¹⁹ Analyse af byggebranchen 2013 af Deloitte og Dansk Byggeri s. 13.

pågældende land. En forbedret infrastruktur giver mulighed for at effektivisere samfundet på et lokalt og nationalt plan. Ved E. Pihl & Søn A/S' konkursbegæring blev alt arbejdet standset, og for mange projekter var det svært at finde nye entreprenører til at færdiggøre arbejdet. Dette betød, at der kom forsinkelser på projekterne, og hermed effektiviseringen af det pågældende samfund.

Som konsekvens heraf gik der ved konkursen en masse værdi tabt for resten af samfundet. Dette ses generelt ved entreprisevirksomheders konkurser.

Det er ligeledes interessant at se på den effekt en sådan sag kan have for revisionsbranchen. Der er ikke fundet direkte relatérbare ændringer i lovgivningen for revisor på baggrund af E. Pihl & Søn A/S' konkurs. Ikke desto mindre ved man fra andre sager, at revisor-tilsynets fokus skærpes inden for de områder, der optræder negativt i samfundsbilledet, herunder medierne.

Konsekvenserne ved konkursen rækker således længere, end for de direkte involverede parter. Revisors arbejde bliver mere kompliceret for hver gang et selskabs handlinger medfører økonomiske konsekvenser for samfundet.

Årsagen hertil er, at revisor skal forblive samfundets tillidsrepræsentant. Hvis samfundet ikke føler, at de kan stole på revisor, er revisors erklæringer uden betydning.

I kølvandet på finanskrisen og herunder sager som E. Pihl & Søn A/S bliver der nu tilbudt kurser¹²⁰ inden for byggebranchen. Disse kurser skal være med til at sætte folk inden for entreprisevirksomheder ind i de retlige aspekter heraf. Ved kurserne indgår undervisning om de kompetencer og love der gør sig gældende for at være konkurrencedygtig i byggeindustrien.

Konkurser af denne størrelse spreder sig som ringe i vandet, og kan have vidtrækkende direkte, såvel som indirekte konsekvenser på flere af samfundets niveauer. Det er derfor vigtigt, at både revisor og ledelse anser det som en samfundspligt, at følge de retningslinjer der er udarbejdet, for at sikre alle interessenter.

¹²⁰ www.byggekurser.dk/om-byggekurser-dk/

*"Et menneske, som ikke har information, kan ikke tage ansvaret.
Et menneske, som har information, kan ikke undgå at tage ansvaret"*

Citat: Jan Carlzon, civiløkonom

Litteraturliste

Bøger:

- *"Den skinbarlige virkelighed - vidensproduktion i samfundsvidenskaberne"* 5. udgave 2013 af Ib Andersen ISBN: 978-87-593-1650-4
- *"Exploring Strategy Text Only"* 10. udgave 2014 Pearson Education af
- Gerry Johnson, Richard Whittington, Kevan Scholes, Duncan Angwin & Patrick Regnér
ISBN: 978-1-292-00255-2
- *"Regnskabshåndbogen 2014"* PWC af Henrik Steffensen, Jan Fedders, Steff Fløe Pedersen, Mette Jensen, Claus Bohn Jespersen, Sandra Erichsen, Joan Faurskov Rasmussen, Michael Troelsgaard, Martin Kromann og Nils Panum Thisted
ISBN: 879-1-837-340
- *"Regnskabshåndbogen 2016"* PWC af Henrik Steffensen, Jan Fedders, Kim Tang Lassen, Mette Jensen, Lena Engdahl, Claus Boldt, Sandra Erichsen, Joan Faurskov Cordtz og Michael Troelsgaard
ISBN: 879-1-837-537
- *"The Strategy Process - concepts, contexts, cases"* 5. udgave 2014 Pearson Education af Joseph Lampel, Henry Mintzberg, James Brian Quinn & Sumantra Ghoshal
ISBN: 978-0-273-71628-0
- *"Årsrapporten - kommentarer til årsregnskabsloven"* 6. udgave 2011, Karnov af Jan Fedders, Henrik Steffensen, Lykke Skødt og Jan-Christian Nilsen ISBN: 978-8-761-93056-9

Love og regnskabsvejledninger:

- IAS 8
- IAS 11
- ISA 200
- ISA 315
- ISA 330
- ISA 570
- ISA 700
- ISA 705
- ISA 706
- Revisorloven/Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder
- Tilbudsloven
- Årsregnskabsloven

Hjemmesider:

A

- www.advokatavisen.dk/flx/viden_nu/artikler/going-concern-forbehold-og-supplerende-oplysninger-422/
- www.arbejdstilsynet.dk/da/brancher/2008-bygge-og-anlaeg/bygge-og-anlaegsbranchen

B

- www.bent-stamer.dk/index.php/forretningsomrader/entrepriseret/ite
- www./borsen.dk/nyheder/ritzau/artikel/3/1849233/pihl-konkurs_70_yggeprojekter_star_fortsat_stille.html
- www.borsen.dk/nyheder/virksomheder/artikel/1/273524/milliardgaeld_i_pihl_soens_konkursbo.html
- www.bt.dk/danmark/se-billederne-her-er-de-markante-pihl-byggerier#slide-9
- www.building-supply.dk/article/view/111901/pihl_efterlod_90_ufaerdige_projekter_70_mangler_fortsat_ny_entreprenor?ref=newsletter#.Vu5xjPnhChc
- www.business.dk/ejendomme/fornyede-tab-saenker-pihl-soen
- www.business.dk/ejendomme/haandvaerkere-forlader-dangleterre-efter-strid-om-regningerm/131-stadeopg%C3%B8relse
- www.business.dk/ejendomme/kravene-mod-pihl-soens-konkursbo-vokser
- www.business.dk/ejendomme/leverandoerer-haardt-ramt-af-pihl-konkurs
- www.business.dk/ejendomme/90-pihl-projekter-staar-fortsat-stille
- www.byggekurser.dk/om-byggekurser-dk/

D

- www.danskbyggeri.dk/media/4156/299649regnskabsanalyse-for-bygge-og-anlaegsbranchen-2013.pdf
- www.datacvr.virk.dk/data/visenhed?enhedstype=virksomhed&id=33037112&soeg=e.+pihl+%26+søn&type=Allehttps://datacvr.virk.dk/data/visenhed?enhedstype=virksohmhed&id=33037112&soeg=e.+pihl+%26+søn&type=Alle
- www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Økonomi/Driftsøkonomi/overskud

E

- www.ebooks.pwc.dk/PricewaterhouseCoopers/Publikationer/Regnskabshaandbog/n2011/?Page=51

F

- www.fagbladet3f.dk/nyheder/84031782f6fa4c2284bd4dbb2635266d-20120622-18-sager-om-sort-arbejde-p-dangleterre
- www.fagbladet3f.dk/nyheder/fagligt/e79bb3ad41b349d2aaf7908f56f875d6-20121009-pihl-fyrer-tillidsfolk-p-dangleterrebyggeri
- www.finans.dk/artikel/ECE5876062/Risikostyringen-sejlede-i-entrepren%C3%B8r-gigant/?ctxref=ext
- www.FSR.dk
- www.fsr.dk/~media/Images/Kundeaarsmode%202013/Foredragsholdere/Foredrag/Going%20concern%20konkursramte%20selskaber%20og%20revisors%20ansvar%20artikel%202.ashx
- www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Revision-og-aarsregnskabet/Hvad-skriver-revisor-i-regnskabet/Going-concern

I

- www.information.dk/telegram/2013/08/formand-pihl-udenlandske-projekter-sejlede
- www.ing.dk/artikel/fra-kommende-biografi-om-pihl-soen-derfor-gik-det-galt-161275
- www.ing.dk/artikel/fra-kommende-biografi-om-pihl-soen-derfor-gik-det-galt-161275
- www.ing.dk/artikel/pihls-store-mand-soren-langvad-er-dod-135044

J

- www.jv.dk/artikel/1658197:Business--Kravene-mod-Pihl---SOens-konkursbo-vokser

P

- www.politiken.dk/oekonomi/virksomheder/ECE2084367/pihl-kurator-vil-kradse-en-milliard-ind/
- www.politiken.dk/oekonomi/virksomheder/ECE2293341/byggekonen-tabte-magtkampen-til-damen-fra-danske-bank/

R

- www.retsinformation.dk

S

- www.skat.dk/SKAT.aspx?old=2068346&vld=0
- www.slideplayer.dk/slide/2394820/
- [www.stm.dk/multimedia/V_kstplan_DK - St_rke virksomheder flere job.pdf](http://www.stm.dk/multimedia/V_kstplan_DK_-_St_rke_virksomheder_flere_job.pdf)
- www.studenttheses.cbs.dk/bitstream/handle/10417/4724/morten_qvist_wied.pdf?sequence=1

W

- www.web.archive.org/web/20120930040907/http://www.pihl-as.dk/om-pihl/vaerdier/
- www.web.archive.org/web/20120930041117/http://www.pihl-as.dk/om-pihl/om-os/
- www.web.archive.org/web/20130615000000*/http://www.pihl-as.dk
- www.web.archive.org/web/20130830091331/http://www.pihl-as.dk/om-pihl/historie/

Bilag

Bilag 1 - Årsregnskabsloven §99

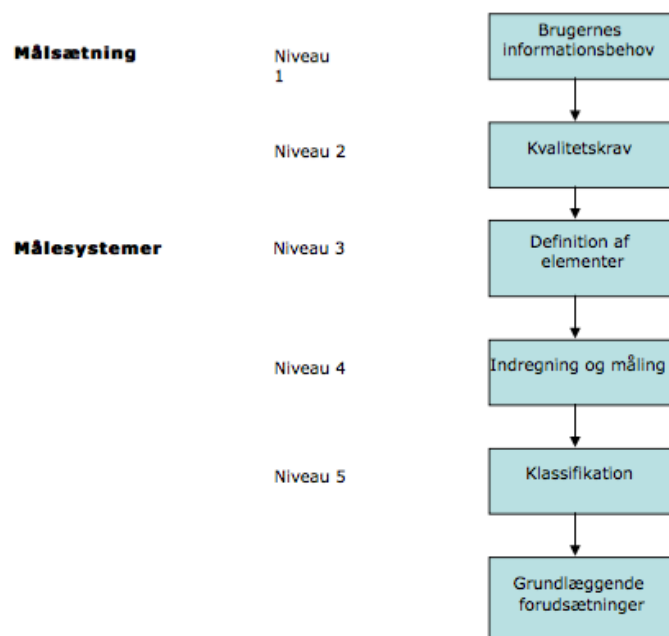
Ledelsesberetningen

§ 99. Ledelsesberetningen skal

- 1) beskrive virksomhedens væsentligste aktiviteter,
- 2) beskrive eventuel usikkerhed ved indregning eller måling, så vidt muligt med angivelse af beløb,
- 3) beskrive usædvanlige forhold, der kan have påvirket indregningen eller målingen, så vidt muligt med angivelse af beløb,
- 4) redegøre for udviklingen i virksomhedens aktiviteter og økonomiske forhold,
- 5) beskrive virksomhedens forventede udvikling, herunder særlige forudsætninger og usikre faktorer, som ledelsen har lagt til grund for beskrivelsen,
- 6) beskrive virksomhedens videnressourcer, hvis de er af særlig betydning for den fremtidige indtjening,
- 7) beskrive de særlige risici ud over almindeligt forekommende risici inden for virksomhedens branche, herunder forretningsmæssige og finansielle risici, som virksomheden kan påvirkes af,
- 8) beskrive virksomhedens påvirkning af det eksterne miljø og foranstaltninger til forebyggelse, reduktion eller afhjælpning af skader herpå,
- 9) beskrive forsknings- og udviklingsaktiviteter i eller for virksomheden og
- 10) omtale filialer i udlandet.

Stk. 2. I det omfang det er nødvendigt for at forstå virksomhedens udvikling, resultat og finansielle stilling, skal store virksomheder endvidere supplere redegørelsen i henhold til stk. 1, nr. 4, med oplysninger om ikkefinansielle forhold, som er relevante for de specifikke aktiviteter, herunder oplysninger vedrørende miljø- og personaleforhold.

Begrebsrammen

Bilag 3 - ISA 570 - forhold der kan rejse tvivl om Going Concern

Økonomiske forhold

- Negativ egenkapital eller negativt arbejdskapital
- Lån, der nærmer sig forfald uden realistisk udsigt til fornyelse eller indfrielse, eller for stor afhængighed af kortfristede lån til finansiering af anlægsaktiver
- Indikation af tilbagekaldelse af finansiel støtte fra långivere og andre kreditorer
- Negative pengestrømme fra driften vist i realiserede eller budgetterede opgørelser.
- Negative økonomiske nøgletal
- Betydelige driftstab eller væsentlig forringelse af værdien af aktiver, der genererer pengestrømme
- Restancer med eller ophør af udbyttebetalinger
- Manglende evne til at betale kreditorer ved forfald
- Manglende evne til at overholde betingelser i låneaftaler
- Ændring fra kredit til betaling pr. efterkrav hos leverandører
- Manglende evne til at opnå finansiering af afgørende produktudvikling eller andre vigtige investeringer

Driftsforhold

- Tab af nøglepersoner i ledelsen uden genansættelse
- Tab af større marked, franchise, licens eller hovedleverandør
- Arbejdskonflikter eller mangel på vigtige leverancer

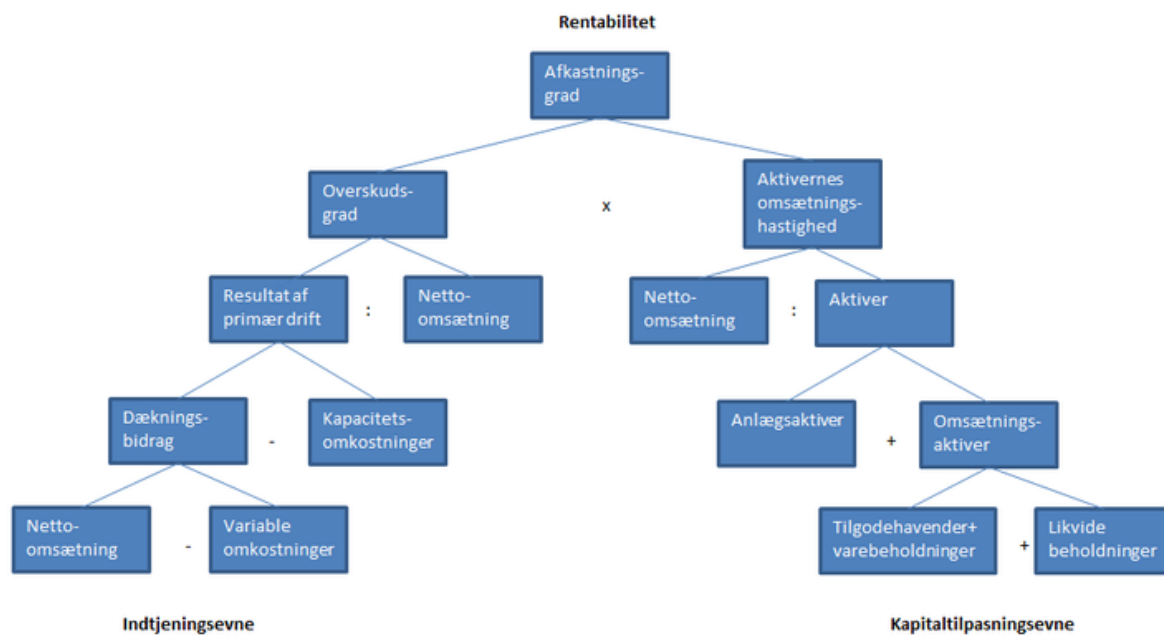
Andre forhold:

- Manglende opfyldelse af kapitalkrav eller andre lovmæssige krav
- Verserende retssager eller tilsynssager mod virksomheden, der hvis de lykkes, kan resultere i krav, der sandsynligvis ikke vil blive honoreret
- Ændringer i lovgivning eller forvaltning, der forventes at påvirke virksomheden negativt

Kilde: International revisionsstandard ISA 570

Bilag 4 - Du Pont modellen

Du Pont modellen

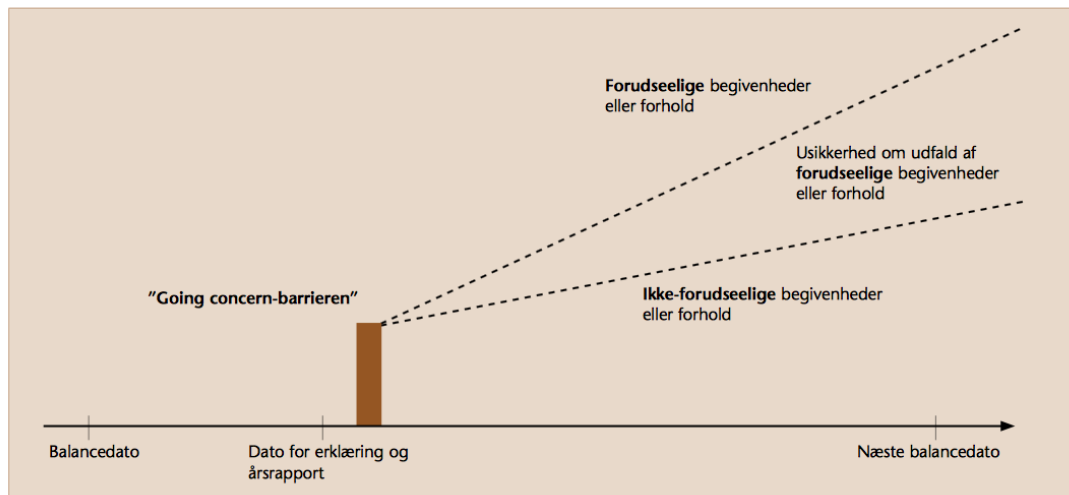
Bilag 5 - Revisors rapportering om Going Concern

TABEL 1: REVISORS RAPPORTERING OM GOING CONCERN

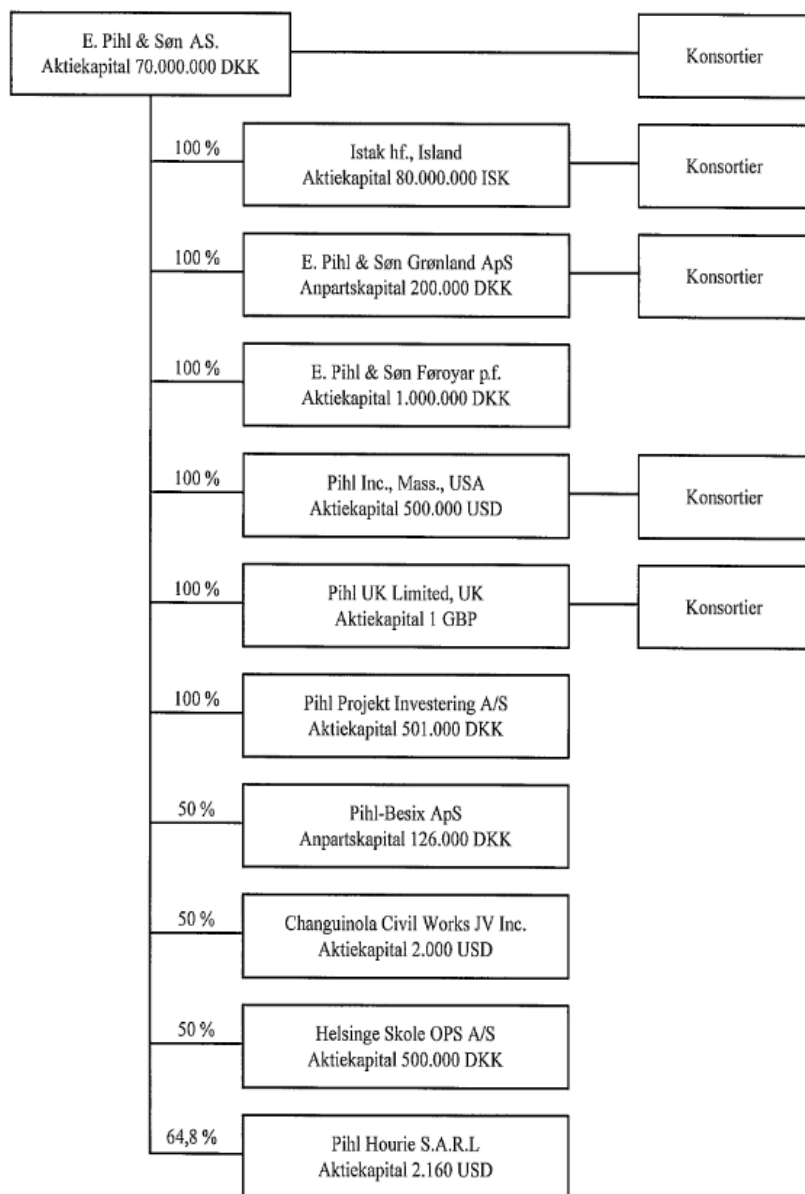
Væsentlig usikkerhed om fortsat drift		Omtale af usikkerhed i årsregnskabet	
		Tilstrækkelig	Utilstrækkelig
Going concern valgt som regnskabsprincip	Relevant valg (enig med ledelsen)	Supplerende oplysninger vedrørende forhold i regnskabet Konklusion uden forbehold	Forbehold for manglende oplysninger Konklusion med forbehold eller afkræftende konklusion
	Ikke relevant valg (uenig med ledelsen)	Forbehold for fortsat drift Afkræftende konklusion	Forbehold for fortsat drift og forbehold for manglende oplysninger Afkræftende konklusion
Going concern ikke valgt som regnskabsprincip ¹	Relevant valg (enig med ledelsen)	Supplerende oplysninger vedrørende forhold i regnskabet Konklusion uden forbehold	

Bilag 6 - Going Concern-Barrieren

FIGUR 1: "GOING CONCERN-BARRIEREN"

Bilag 7 - E. Pihl & Søn A/S' koncernstruktur

Bilag 8 - E. Pihl & Søn A/S' årsrapport 2012

Erhvervsstyrelsen

03 maj. 2013

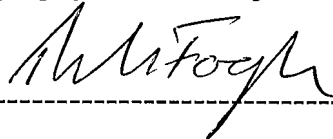
E. Pihl & Søn A.S.

Lyngby

Årsrapport 2012

Årsrapporten er fremlagt og godkendt
på selskabets ordinære generalforsamling

Lyngby, den 1. maj 2013

Dirigent

CVR-nr. 33 03 71 12

1305066EogSN38571

Indhold

Påtegninger	3
Ledespåtegning	3
Den uafhængige revisors erklæringer	4
Ledelsesberetning	6
Selskabsoplysninger	6
Koncernoversigt	7
Hoved- og nøgletal for koncernen	8
Beretning	9
Regnskabsberetning	13
Usikkerhed ved indregning og måling	14
Risikoforhold	16
Samfundsansvar	17
Efterfølgende begivenheder	17
Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012	18
Anvendt regnskabspraksis	18
Resultatopgørelse	24
Balance	25
Egenkapitalopgørelse	27
Pengestrømsopgørelse	29
Noter	30

Påtegninger

Ledelsespåtegning

Bestyrelse og direktion har dags dato behandlet og godkendt årsrapporten for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2012 for E. Pihl & Søn A.S.

Årsrapporten er aflagt i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

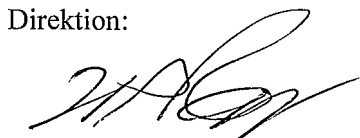
Det er vores opfattelse, at koncern- og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2012 samt af resultatet af koncernens og selskabets aktiviteter og koncernens pengestrømme for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2012.

Det er endvidere vores opfattelse, at ledelsesberetningen indeholder en retvisende redegørelse for udviklingen i koncernens og selskabets aktiviteter og økonomiske forhold, årets resultat og af koncernens og selskabets finansielle stilling.

Årsrapporten indstilles til generalforsamlingens godkendelse.

Lyngby, den 30. april 2013

Direktion:

Halldór Pall Ragnarsson
Adm. Direktør

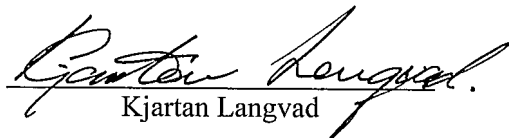

Kurt Peter Carlsen

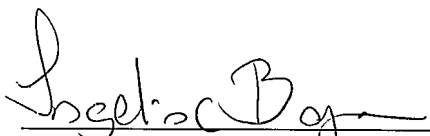
Bestyrelse:

Birgit Nørgaard
Formand

Kjartan Langvad

Ingelise Mose Bogason

Jørgen Sillesen

Påtegninger

Den uafhængige revisors erklæringer

Til aktionærerne i E. Pihl & Søn A.S.

Påtegning på koncernregnskabet og årsregnskabet

Vi har revideret koncernregnskabet og årsregnskabet for E. Pihl & Søn A.S. for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2012. Koncernregnskabet og årsregnskabet omfatter anvendt regnskabspraksis, resultatopgørelse, balance, egenkapitalopgørelse og noter for såvel koncernen som selskabet samt pengestrømsopgørelse for koncernen. Koncernregnskabet og årsregnskabet udarbejdes efter årsregnskabsloven.

Ledelsens ansvar for koncernregnskabet og årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser nødvendig for at udarbejde et koncernregnskab og et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Revisors ansvar

Vores ansvar er at udtrykke en konklusion om koncernregnskabet og årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning. Dette kræver, at vi overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, om koncernregnskabet og årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter udførelse af revisionshandlinger for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i koncernregnskabet og i årsregnskabet. De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurderingen af risici for væsentlig fejlinformation i koncernregnskabet og i årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for virksomhedens udarbejdelse af et koncernregnskab og et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af virksomhedens interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt den samlede præsentation af koncernregnskabet og årsregnskabet.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at koncernregnskabet og årsregnskabet giver et retvisende billede af koncernens og selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2012 samt af resultatet af koncernens og selskabets aktiviteter og koncernens pengestrømme for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2012 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.

Påtegninger

Supplerende oplysninger vedrørende forhold i koncern- og årsregnskabet

Uden at modificere vores konklusion henviser vi til note 1 i koncernregnskabet og årsregnskabet vedrørende "Regnskabsmæssige usikkerheder, skøn og vurderinger", hvor ledelsen i afsnittet "Likviditetsberedskab, kreditfaciliteter og garantirammer" redegør for likviditetsberedskabets forudsætninger og tilstrækkelighed samt bankaftalen med hovedbankforbindelsen og væsentlige betingelser heri. Det fremgår, at det er ledelsens vurdering, at likviditetsberedskabet anses som tilstrækkeligt om end følsomt overfor underliggende forudsætninger. Koncernregnskabet og årsregnskabet er derfor aflagt under forudsætning af virksomhedens fortsatte drift.

Vi henviser endvidere til afsnittet i note 1 "Entreprisekontrakter, herunder tvister", hvor ledelsen redegør for tab på en række udenlandske projekter samt indregnede krav på tvister. Ledelsen anfører, at de anvendte skøn er baseret på forsvarlige forudsætninger, men måling af krav er naturligt behæftet med usikkerhed knyttet til sagernes endelige udfald, herunder den tidsmæssige afregning. Der kan derfor opstå såvel positive som negative afvigelser i forhold til målingen pr. 31. december 2012.

Endeligt redegøres i afsnittet i note 1 "Koncernens aktiviteter i Island" om usikkerhed ved måling af grunde.

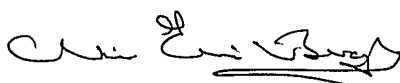
Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har i henhold til årsregnskabsloven gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den udførte revision af koncernregnskabet og årsregnskabet. Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med koncernregnskabet og årsregnskabet.

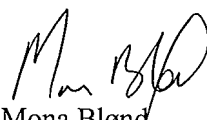
København, den 30. april 2013

KPMG

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

Niels Erik Borgbo
statsaut. revisor

Mona Blønd
statsaut. revisor

Ledelsesberetning

Selskabsoplysninger

E. Pihl & Søn A.S.

Nybrovej 116

2800 Kgs. Lyngby

Telefon: 45 27 72 00

Telefax: 45 27 71 00

Hjemmeside: www.pihl-as.dk

E-mail: pihl@pihl-as.dk

CVR-nr.: 33 03 71 12

Hjemsted: Lyngby-Taarbæk

Bestyrelse

Birgit Nørgaard, Formand

Kjartan Langvad

Jørgen Sillesen

Ingelise Mose Bogason

Direktion

Halldór P. Ragnarsson, Adm. direktør

Kurt Peter Carlsen

Revision

KPMG

Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

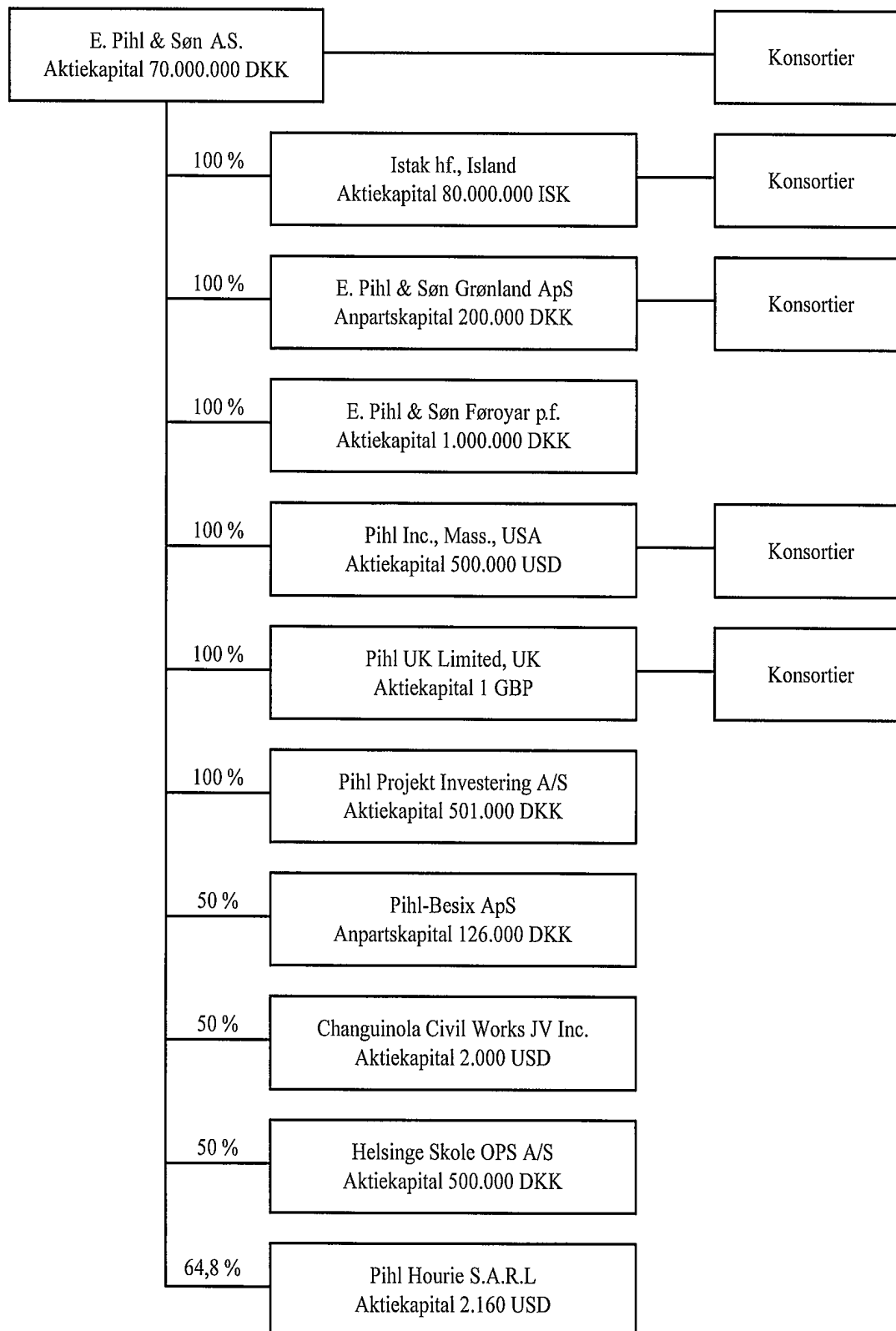
Osvald Helmuths Vej 4

Postboks 250

2000 Frederiksberg

Ledelsesberetning

Koncernoversigt

1305066EogSN38577

Ledelsesberetning

Hoved- og nøgletal for koncernen

mio. kr.	2012	2011	2010	2009	2008
----------	------	------	------	------	------

Resultatopgørelse

Nettoomsætning	5.461	5.454	4.846	5.456	6.477
Bruttoresultat	-256	-49	301	273	312
Resultat af primær drift	-448	-230	95	81	151
Resultat af finansielle poster	-22	-39	-61	-8	-84
Ordinært resultat før skat	-466	-238	33	73	56
Årets resultat	-473	-198	43	50	21

Balance

Anlægsaktiver	411	552	898	939	674
Omsætningsaktiver	2.017	2.675	2.459	2.452	2.744
Aktiver i alt (balancesum)	2.427	3.226	3.357	3.391	3.418
Aktiekapital	70	56	56	56	56
Egenkapital	133	437	700	631	588
Hensatte forpligtelser	199	64	77	110	127
Langfristede gældsforpligtelser	259	222	423	427	355
Kortfristede gældsforpligtelser	1.836	2.502	2.157	2.223	2.348

Pengestrømme

Pengestrømme fra driftsaktiviteterne	61	55	-78	-63	-184
Pengestrømme til investeringsaktiviteterne, netto	47	57	-50	-207	-240
Heraf til nettoinvestering i materielle anlægsaktiver	-46	-131	-117	-270	-321
Pengestrømme fra finansieringsaktiviteterne	251	61	-4	30	103
Pengestrømme i alt	359	174	-132	-240	-321

Nøgletal

Overskudsgrad	-8,2	-4,2	2,0	1,5	2,3
Afkast af den investerede kapital	-15,9	-7,0	2,8	2,4	4,4
Likviditetsgrad	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2
Egenkapitalandel (soliditet)	5,5	13,6	20,8	18,6	17,2
Egenkapitalforrentning (ROE)	-166,0	-34,9	6,5	8,3	3,5

Proformatal - egenkapital og soliditetsgrad

Egenkapital pr. 31. december 2012	133	-	-	-	-
Ansvarlig lånekapital pr. 31. december 2012	110	-	-	-	-
Egenkapital og ansvarlig lånekapital i alt 31. dec 2012	243	-	-	-	-
Yderligere ansvarlig lånekapital indskudt i april 2013	200	-	-	-	-
Proforma egenkapital inkl. ansvarlig lånekapital indskudt pr. april 2013	443	-	-	-	-
Soliditetsgrad inkl. ansv. lån indskudt pr. december 2012	10,0	-	-	-	-
Proforma soliditetsgrad inkl. ansv. lån indskudt pr. april 2013	18,3	-	-	-	-

Der henvises til definitioner og begreber under anvendt regnskabspraksis.

Ledelsesberetning

Beretning

Finansielle resultater

Årets resultat for 2012 viser et stærkt utilfredsstillende tab på kr. 473 mio., der først og fremmest skyldes nedskrivninger af igangværende projekter og nedskrivning af fordringer fra tidligere gennemførte projekter udenfor Danmark.

Med afsæt i årets tab er der indgået en aftale med Pihls ejere og finansielle partnere i april 2013, der via tilførsel og omlægning af lånekapital sikrer et tilstrækkeligt finansielt beredskab og bringer solvensen inklusiv ansvarlig lånekapital op på 18,3 %.

Nettoomsætningen i 2012 androg kr. 5.461 mio., stort set det samme som i 2011.

Den geografiske sammensætning af nettoomsætningen har dog ændret sig som følge af en beslutning om at reducere aktivitetsniveauet i udlandet uden for de nordiske markeder. Således udgør nettoomsætningen på det danske marked i 2012 ca. 59 % af den samlede nettoomsætning mod ca. 51 % i 2011. Den samlede ordrebeholdning udgør primo 2013 ca. kr. 4.700 mio., og af denne udgør det nordiske marked ca. 93 %.

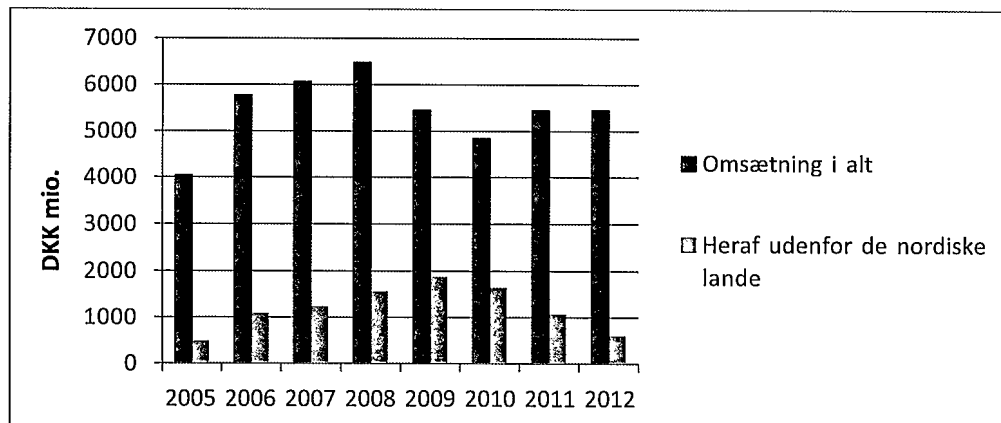
Årsager til underskud

På baggrund af et tab på kr. 198 mio. i årsregnskabet for 2011 har der i løbet af 2012 været et stærkt fokus på at færdiggøre problematiske projekter og gennemgå omkostningsbudgetterne til færdiggørelse af særligt større, risikofyldte udenlandske projekter, der har vist store afvigelser i forhold til forventningerne. Der er indhentet eksterne vurderinger af udestående fordringer vedrørende tvister, således at de krav, der er indregnet i regnskabet, er baseret på en veldokumenteret og uvildig vurdering. En større retssag vedrørende et konsortium i Norge er i april 2013 mod forventning afgjort til ugunst for Pihl-koncernen, hvorfor der er foretaget hensættelse hertil i 2012 regnskabet. Resultatet udgør på den baggrund et underskud på kr. 473 mio. mod et forventet positivt, mindre resultat.

Der er tre hovedårsager til det store underskud, der er realiseret i 2012.

For det første ekspanderede Pihl-koncernen kraftigt i årene 2005-2008. Mens væksten var stor både i Danmark og det øvrige Norden, var den speciel kraftig på markederne udenfor de nordiske lande.

Figur 1

Ledelsesberetning

Denne ekspansion skete, uden at der var en tilstrækkelig balance i kontraktvilkårene og uden i tilstrækkelig grad at verificiere de udenlandske kunder og underentreprenørers bonitet og uden at sikre, at kvaliteten af processerne og de risikostyringsmæssige systemer var tilstrækkelig til at understøtte det stigende aktivitetsniveau.

Der er i løbet af 2012 arbejdet med at færdiggøre problematiske projekter, specielt i udlandet, herunder nøje at gennemgå omkostningsbudgetter til færdiggørelse af de arbejder, der fortsat er igangværende, og hvor der i løbet af udførelsen i 2012 er opstået en række vanskeligheder. Gennem dette arbejde er det konstateret, at det har været nødvendigt at foretage store nedskrivninger af visse større projekter. Det gælder eksempelvis projekter i datterselskaberne i UK og USA og projekter på Sri Lanka og i Sverige. Alene et projekt på Sri Lanka, der omfatter ca. 40 km kloakering og opførelse af rensningsanlæg, er blevet væsentlig forsinket og tegner sig for en nedskrivning på ca. kr. 100 mio. Det engelske datterselskab, og specielt et projekt vedr. opførelse af en skole, tegner sig for en nedskrivning på ca. kr. 90 mio. Hertil kommer to broprojekter (udført i konsortier) i Sverige med en nedskrivning på samlet ca. kr. 135 mio., primært som følge af kalkulationsfejl samt tab på et broprojekt i USA på kr. 40 mio.

For det andet har Pihl gennem en årrække haft store krav/tilgodehavender over for tredje-mand vedr. afsluttede projekter, overvejende i udlandet. Værdien af disse krav er i sagens natur baseret på skøn, og der har i det forløbne år været arbejdet med at få forligt og afsluttet en række af disse krav samt opnå en bedre validering af skønnet tilgodehavender på fortsat åbne krav. De indregnede krav er valideret af eksterne skønsmænd og af advokater i forhold til kontraktens bestemmelser. En større retssag vedrørende et konsortium i Norge (afsluttet projekt) er i april 2013 mod forventning gået konsortiepartnerne og dermed Pihl-koncernen imod, hvorfor der er foretaget hensættelse hertil i 2012 regnskabet. Realiserede tab på forlig og retslige afgørelser samt nedskrivninger på fortsatte krav og tilgodehavender tegner sig derfor for ca. kr. 125 mio. af det samlede tab i 2012.

For det tredje har det også på enkelte projekter været nødvendigt at foretage efterarbejder i et niveau, der ikke var forudsat i de pågældende projekters budgetter. Dette belaster regnskabet med ca. kr. 35 mio.

Væsentlige negative påvirkninger af resultatet for 2012 fremgår af Tabel 1.

Tabel 1

Væsentlige negative påvirkninger i 2012

Mio. kr.

Projekter i Sverige	135
Projekter i Sri Lanka	100
Projekter i UK	90
Projekt i USA	40
Tab på retssager, krav og tilgodehavender	125
Efterarbejder	35
I alt	525

Ledelsesberetning

Summen af de nævnte forhold udgør kr. 525 mio., og opregner dermed de væsentligste årsager til, at regnskabet for Pihl-koncernen udviser et negativt driftsresultat på kr. 448 mio. og efter renter og skat et negativt resultat for året på kr. 473 mio. Den dansk og islandsk baserede forretning viser et rimeligt dækningsbidrag, der understøtter, at den danske og islandske forretning vil være et solidt fundament for Pihl fremover.

I den danske del af forretningen er flere større bygge- og anlægsopgaver under udførelse så som nyt hovedsæde til FN samt om- og tilbygning af Industriens Hus på Rådhuspladsen i København, et kompliceret tunnel- og vej projekt på Nordhavnsvej, ombygning af Nørreport Station og en gennemgribende renovering af Hotel d'Angleterre. Endvidere er flere renoveringssager for almennyttige boligselskaber under udførelse og på havnefronten i Århus bygges den nye Ingeniør- og Maskinmesterhøjskole Navitas Park samt ny administrationsbygning for BESTSELLER.

Aftale om tilførsel af kapital og likviditet

Pihls egenkapital har vist sig utilstrækkelig til at absorbere de store tab, der er realiseret i både 2011 og 2012, og der er derfor gennemført en række tiltag for at sikre en tilstrækkelig solvens og et tilstrækkeligt likviditetsberedskab i virksomheden. Den finansielle løsning er gennemført i to tempi, hvor første del af en kapitaltilførsel blev gennemført før 31.12.2012, og anden del efter at det primo 2013 blev klart, at den første kapitaltilførsel ikke ville være tilstrækkelig til at sikre et fornuftigt finansielt beredskab. Den første del af den finansielle løsning er følgelig reflekteret i årsregnskabet for 2012, mens effekten af den anden del er illustreret i proforma balancen nedenfor.

I 2012 blev der med Pihls ejere samt Danske Bank og Garantiforsikringsselskaberne Tryg Garanti, Euler Hermes Kreditforsikring og Atradius indgået en aftale med følgende elementer:

- Ejerselskaberne tilfører kr. 200 mio. i egenkapital til virksomheden
- Danske Bank konverterer kr. 100 mio. af kreditfaciliteten til ansvarlig lånekapital
- Garantirammerne fastholdes uændrede

Indholdet af denne aftale er reflekteret i balancen og nøgletallene i regnskabet for 2012 som angivet i kolonne 1 i tabel 2 nedenfor.

Som følge af yderligere konstaterede nedskrivninger på projekter og fordringer er der i april 2013 med Danske Bank og Garantiforsikringsselskaberne Tryg Garanti, Euler Hermes og Atradius indgået en aftale med følgende elementer:

- Yderligere kr. 200 mio. af den kortfristede låneramme konverteres til ansvarlig lånekapital
- Den resterende kortfristede låneramme/lånetilsagn øges med kr. 200 mio. til kr. 300 mio., hvoraf de kr. 50 mio. er betinget af udbetaling på den tidligere omtalte tabte retssag.
- Garantirammerne fastholdes fortsat uændrede

Som følge af den nye bankaftale udgør det frie likviditetsberedskab i niveauet kr. 75-100 mio. i budgettet for 2013, hvilket ledelsen anser for tilstrækkeligt. Der henvises til note 1 for en nærmere beskrivelse af likviditetsberedskabet og kreditfaciliteterne samt væsentlige forudsætninger i det tilhørende budget.

Ledelsesberetning

Effekten af den nye bankaftale på koncernens nøgletal fremgår af kolonne 2 i nedenstående tabel 2.

Tabel 2

Hoved- og nøgletal (beløb tkr.)

	31.12.2012	Proforma 31.12.2012
Aktiver i alt	2.427.303	2.427.303
Rentebærende gæld	538.966	538.966
Egenkapital	133.000	133.000
Ansvarlig lånekapital	109.982	309.982
Kortfristet låneramme	300.000	300.000
Soliditetsgrad I (%)	5,5	5,5
Soliditetsgrad II (%)	10,0	18,3

Definition af nøgletal: I soliditetsgrad I er indregnet egenkapital jf. balancen pr. 31. december 2012. Soliditetsgrad II er beregnet inkl. den ansvarlige lånekapital. Proforma soliditetsgrad II pr. 31. december 2012 er inklusiv den i april 2013 tegnede ansvarlige kapital.

Med den senest indgåede aftale med de finansielle partnere kommer Pihl-koncernens solvens inklusiv ansvarlig lånekapital (proformatal for 2012) op på 18,3 %.

Det er bestyrelsens og ledelsens vurdering, at med den samlede tilførsel af kapital og likviditet har virksomheden et tilstrækkeligt finansielt beredskab til fortsat udvikling og drift af virksomheden.

Tiltag for at styrke virksomheden

Pihl har gennem tiden arbejdet for mange offentlige og private bygherrer og medvirket til at realisere projekter, der har sat et markant fingeraftryk på de omgivelser, hvor de er blevet opført. Vi er stolte og taknemlige over den tillid, der er blevet vist os.

Den løbende dialog med bygherrer er central for at sikre, at Pihl til stadighed kan leve op til kundernes forventninger og ønsker, og at Pihl sammen med kunderne kan sikre en fælles udvikling af metoder og processer til realisering og optimering af projekter.

Pihls store styrke er de mange dygtige og erfarne projektledere og medarbejdere, der med stor dedikation har gennemført komplicerede projekter inden for både byggeri og infrastruktur. Et væsentligt tiltag fremover er at sikre en øget grad af dialog på tværs af virksomheden, så den viden og erfaringsbase, virksomheden råder over, nyttiggøres maksimalt i forbindelse med udarbejdelse af tilbud og eksekvering af projekter.

Som følge af de store tab på udenlandske projekter er der bremsset kraftigt op i forhold til at byde på projekter uden for de nordiske markeder, hvilket allerede ses tydeligt på ordresammensætningen for 2013. Pihl har fortsat til hensigt at byde ind på relevante projekter udenfor det nordiske marked, men vi vil fremover være mere selektive i valget af de opgaver, virksomheden vil påtage sig at løse.

Der er således etableret en kontraheringspolitik, der begrænser, hvilke typer sager, der bydes på, og hvilke forudsætninger der skal være til stede for at byde, samt hvilke risici, vi kan og vil påtage os.

Ledelsesberetning

Ligeledes er der etableret en tilbudskomité, der gennemgår prækvalifikationer og tilbud over en vis størrelse, og der arbejdes systematisk med risikovurdering af tilbuddene og projekterne samt foretages grundig juridisk screening af kontrakter.

Endelig er der igangsat en række tiltag, der har til hensigt at forbedre arbejdsgange og professionalisere processer internt i Pihl. Dette arbejde vil fortsætte i 2013.

Forventninger til 2013

Igangværende tabsgivende sager bevirker, at en del af omsætningen ikke vil generere dækningsbidrag i 2013. For 2013 forventes et break-even resultat baseret på en omsætning i niveauet kr. 4.200 mio. til kr. 4.500 mio.

Forventninger til den fremtidige økonomiske udvikling er forbundet med usikkerhed, der kan medføre, at udviklingen vil afvige fra det forventede. For en beskrivelse af usikkerhedsfaktorer henvises til note 1.

Regnskabsberetning

Resultatopgørelse

Pihl-koncernen har i 2012 realiseret en omsætning på i alt kr. 5.461 mio. Af den samlede omsætning stammer 59 % fra aktiviteter i Danmark, mens de resterende 41 % vedrører aktiviteter i udlandet.

I 2012 er der realiseret et negativt resultat af primær drift på kr. -448 mio., svarende til en forværring på kr. 218 mio. i forhold til 2011.

De finansielle poster består af en nettoomkostning på kr. 22 mio. mod en nettoomkostning på kr. 39 mio. i 2011.

Årets resultat før skat udviser et underskud på kr. -466 mio. mod et underskud på kr. -238 mio. i 2011.

Skat af årets resultat udgør kr. -8 mio. mod en nettoindtægt på kr. 39 mio. i 2011. Årets resultat er negativt og udgør herefter kr. -473 mio. mod et underskud på kr. -198 mio. i 2011.

Balance

Den i april 2013 indgåede bankaftale er ikke indarbejdet i balancen pr. 31. december 2012. Bankaftalen medfører en forøgelse af den ansvarlige lånekapital med kr. 200 mio. Proforma soliditetsgraden inkl. ansvarlig lånekapital og herunder udvidelsen i april 2013 udgør 18,3 %. Der henvises til foranstående afsnit om bankaftalen for en uddybning heraf.

Koncernens balancesum udgør kr. 2.427 mio. pr. 31. december 2012 mod kr. 3.226 mio. ved udgangen af 2011.

Pengebindingen i igangværende arbejder, entreprisedebitorer samt finansieringen fra leverandører af varer og tjenesteydelser er samlet set faldet i forhold til 2011.

Koncernens egenkapital udgjorde ultimo 2011 kr. 437 mio. Egenkapitalen udgør ultimo 2012 kr. 133 mio. og soliditetsgraden udgør 5,5 %, mod 13,6 % sidste år.

Der er den 13. december 2012 gennemført en kapitaltilførsel på kr. 200 mio. Endvidere er der den 13. december 2012 etableret et ansvarligt lån på kr. 9,9 mio. med selskabets ejere, som forventes konverteret til selskabskapital på generalforsamlingen maj 2013.

Ledelsesberetning

Ligeledes 13. december 2012 er etableret et ansvarligt lån på kr. 100 mio. med moderselskabets hovedbankforbindelse. Lånet forrentes på samme vilkår som moderselskabet kassekredit og indgår i selskabets bankkreditfacilitet som omtalt i note 1. Soliditetsgraden beregnet inkl. den ansvarlige lånekapital udgør ultimo 2012 10,0 %.

Pengestrømme og likviditet

Årets pengestrømme fra koncernens driftsaktiviteter udgør kr. 61 mio., hvilket væsentligst kan henføres til negativ pengestrøm fra ordinær drift kr. -414 mio. samt den faldende pengebinding i igangværende arbejder for fremmed regning på kr. 87 mio. og tilgodehavender kr. 664 mio. samt mindre finansiering fra leverandører kr. 321 mio.

Pengestrømme til investeringsaktiviteter udgør kr. 47 mio. mod kr. 57 mio. sidste år.

Pengestrømme fra finansieringsaktiviteter udgør kr. 251 mio. mod kr. 61 mio. sidste år.

Den samlede likviditetspåvirkning i koncernen udgør kr. 359 mio. mod kr. 174 mio. sidste år. Nettolikviditeten, opgjort som likvide beholdninger fratrasket kortfristet gæld til kreditinstitutter m.v., udgør herefter kr. -7 mio. mod kr. -367 mio. sidste år.

I nettolikviditeten er indeholdt likvider i konsortier mv. med kr. 104 mio. som ikke er til umiddelbar rådighed for koncernen.

Kreditfaciliteter

Koncernens likviditetsberedskab omfatter væsentligst moderselskabets ansvarlige lånekapital, committed bankkreditfaciliteter samt kassekredit/lånetilsagn, hvilket indgår i bankaftalen med hovedbankforbindelsen. Bankaftalen er i april 2013 fornyet. Den ansvarlige lånekapital løber frem til 30. april 2016, mens den del af de løbende bankkreditter, som er committed udløber til genforhandling 30. april 2015.

Til dele af bankaftalen knytter sig en række betingelser, der er bundet op på en opfyldelse af koncernens drifts- og likviditetsbudget mv. Der henvises til note 1 for en nærmere beskrivelse heraf.

Ledelsen vurderer, at der er tilstrækkeligt råderum inden for de aftalte rammer samt tilknyttede betingelser, og at likviditetsberedskabet er tilstrækkeligt.

Istak har egne kreditrammer i Islandske banker. Ledelsen vurderer, at Istak har tilstrækkeligt råderum inden for de aftalte betingelser, og at likviditetsberedskabet er tilstrækkeligt.

Usikkerhed ved indregning og måling

Koncernens aktiviteter i Island

Ultimo 2012 er den islandske valuta i lighed med ultimo 2011 suspenderet hos Danmarks Nationalbank. Omregningen ultimo 2012 er sket til kurs 4,39 og ultimo 2011 kurs 4,68 svarende til den noterede kurs hos den islandske Nationalbank Sedlabanki.

Egenkapitalen i Istak udgjorde ultimo 2012 kr. 283 mio. og ultimo 2011 kr. 278 mio.

Byggegrunde (herunder brugsret til grunde) til salg i Island blev i 2008 opskrevet til dagsværdi. Dagsværdien revurderes årligt på basis af en ekstern valuarvurdering baseret på afhændelse inden for 5 år. Dagsværdien ultimo 2012 udgør kr. 166 mio. og er i lokal valuta uændret i forhold til 2011.

Ledelsesberetning

Markedet for byggegrunde har stort set ikke eksisteret siden den finansielle krises start i 2008. Værdiansættelsen svarer i hovedtræk til prisniveauet fra omkring 2003/2004 (før det finansielle opsving i Island).

Omsætteligheden af byggegrunde i Island afhænger af konjunkturudviklingen. Den generelle økonomiske situation på Island er i langsom bedring. Tidspunktet for afhændelse af byggegrundene er dog vanskelig at forudsige.

Ledelsen vurderer de indregnede værdier og anvendte forudsætninger som realistiske, men værdiansættelsen er naturligt behæftet med usikkerhed primært som følge af det begrænsede marked for byggegrunde pt., den generelle økonomiske situation på Island m.v.

Entreprisekontrakter, herunder tvister

Indregning og måling af igangværende arbejder er baseret på en grundig vurdering af statet for de enkelte projekter samt forventning om resterende afvikling af hver enkelt kontrakt, herunder udfaldet af tvister vedrørende merydelser, tidsfristforlængelser, dagbods krav mv. Tab optages for hele projektet, når tab forventes. Vurderingen af projekternes stade og økonomi, herunder tvister, foretages individuelt pr. projekt under direktionens ansvar.

Skøn knyttet til den fremtidige afvikling af det resterende arbejde afhænger af en række faktorer, ligesom et projekts forudsætninger kan ændres i takt med arbejdets udførelse. Det faktiske resultat kan dermed afvige fra det forventede resultat, hvilket er konstateret i negativ henseende i 2012.

Vurderingen af tvister vedrørende merydelser, tidsfristforlængelser, dagbods krav mv. foretages med udgangspunkt i forholdenes karakter, kendskab til bygherre, forhandlingsstadiet, og dermed en vurdering af sandsynligheden for udfaldet af den enkelte sag. Afhængig af kravenes stade og væsentlighed er indregning og måling heraf understøttet af juridisk eller anden sagkyndig ekstern vurdering eller som minimum på basis af en intern gennemarbejdet og dokumenteret opgørelse.

Koncernen har pr. 31. december 2012 indregnet væsentlige krav relateret til primært udenlandske afsluttede projekter. Det vurderes generelt, at indregnede krav vil kunne inddrives enten ved forlig eller via rets- eller voldgiftssager. Der henvises til note 1 for en nærmere beskrivelse af heraf.

Krav mod bygherre er indregnet med den vurderede andel i værdien af igangværende arbejder for fremmed regning og for afsluttede arbejder i andre tilgodehavender. De indregnede krav er ikke medtaget i likviditetsbudgettet og dermed det frie likviditetsberedskab for 2013. Indbetalinger på indregnede krav vil således forbedre likviditetsbudgettet.

De anvendte skøn er baseret på forsvarlige forudsætninger, men måling af visse krav er naturligt behæftet med usikkerhed knyttet til sagernes endelige udfald, herunder af den tidsmæssige afregning. Der kan derfor opstå såvel positive som negative afvigelser i forhold til målingen pr. 31. december 2012.

Ledelsesberetning

Skatteaktiver

Udskudte skatteaktiver indregnes i den udstrækning det anses for sandsynligt, at der inden for en overskuelig fremtid (3-5 år) realiseres skattemæssige overskud, hvori skatteaktiver kan anvendes. Fastlæggelse af hvor stort et beløb, der kan indregnes som udskudte skatteaktiver, baseres på et skøn over det sandsynlige tidspunkt for og størrelsen af fremtidige skattepligtige overskud.

Prognoserne for de fremtidige overskud i de selskaber, hvor skatteaktiverne kan udnyttes, er opdaterede. På baggrund heraf er der foretaget begrænset indtægtsførelse af skat baseret på årets underskud, jf. koncernregnskabets og årsregnskabets note 20.

Udskudte skatteaktiver er indregnet med kr. 65 mio., mens ikke-indregnede skatteaktiver udgør i niveauet kr. 120 mio.

Risikoforhold

Pihl koncernens aktiviteter indebærer en række kommercielle og finansielle risici, der kan påvirke koncernens udvikling, finansielle stilling og resultat. De væsentligste risici er beskrevet i nedenstående afsnit.

Konjunkturrisici

Byggebranchen er som de fleste andre brancher påvirket af konjunkturudviklingen og dermed efterspørgslen. Derfor spredes aktiviteterne over forskellige lande og til flere tekniske områder. Aktiviteterne i Danmark forventes fremadrettet at udgøre en stigende andel af koncernens omsætning. Koncernen har iværksat en ny kontraheringspolitik, som medfører en mere selektiv interesse for projekter i udlandet.

Koncernens igangværende arbejder og ordrebeholdning giver forventning om, at koncernen får gavn af de almene positive konjunkturforventninger for 2013.

Projekt- og udførelsesrisici

Inden for bygge- og anlægsbranchen gælder det, at hvert enkelt projekt er unikt for så vidt angår design, udformning, materialer og omgivelser mv. Koncernens projekter varierer fra opførelse af bygge- og anlægsarbejder ud fra bygherrens tekniske krav, til projekter, hvor vi tillige deltager i processen fra planlægning og projektering.

Forud for afgivelse af større tilbud er foretaget en gennemgang af projekterne, så risikoområder identificeres og prissættes, og uforudsete hændelser kan minimeres. På udenlandske sager må det konstateres, at den eksisterende risikostyring har vist sig utilstrækkelig, hvorfor der er implementeret en struktureret risikovurdering og formel godkendelsesprocedure i en tilbuds-komite af alle væsentlige eller risikofyldte projekter.

I udførelsesfasen er projektledelse af afgørende betydning for effektiv koordinering og optimering af aktiviteterne på byggepladserne og dermed overholdelse af de aftalte rammer for tid og økonomi. I sager, hvor der opstår tvister, tilstræber vi via dialog og forhandling løbende at afklare tvisterne før de eskalerer. Visse sager – og særligt historisk – er dog først færdigforhandlet efter byggeriet er afsluttet eller ender i rets- og voldgiftssystemet, hvorfor der er en indbygget procesrisiko på disse.

Ledelsesberetning

Indkøb af materialer og særligt underentrepriser udgør en betydelig del af koncernens projektomkostninger. Tæt kontakt og samarbejdsaftaler er nogle af de parametre der anvendes for at opnå leveringssikkerhed og høj, ensartet kvalitet.

Som led i minimering af risici benytter koncernen konsortiesamarbejder ved udførelse af større projekter

Kreditrisici

Kreditrisici reduceres primært ved garantistillelse. Omsætning på enkeltkunder udgjorde op til 7 % i 2012. Koncernen har ikke udestående mellemværender med enkeltkunder for 2012, der udgør mere end 7 % af de samlede mellemværende med kunder (entreprisedebitorer, igangværende arbejder og andre tilgodehavender).

Politiske kreditrisici ved udlandsarbejder afdækkes gennem eksportkreditforsikring efter individuel vurdering.

Valutarisici

Koncernens udenlandske aktiviteter omfatter indtægter og omkostninger i fremmed valuta. Valutarisici vedrørende væsentlige kontrakter i valutaer uden for eurosamarbejdet afdækkes efter individuel vurdering ved indgåelse af valutaterminskontrakter.

Koncernens resultat og egenkapital påvirkes af ændringer i valutakurserne ved omregning af udenlandske projekter samt regnskaber for udenlandske dattervirksomheder. Valutarisici i forbindelse hermed er ikke afdækket.

Samfundsansvar

Pihl-koncernen er bevidst om sit ansvar over for samfundet. Pihl har udarbejdet en CSR-rapport for 2012. Rapporten kan læses på Pihls hjemmeside:

http://www.pihl-as.dk/fileadmin/user_upload/Documents/Om_Pihl/CSR-rapporter/2012.pdf.

Efterfølgende begivenheder

Som omtalt ovenfor er der i april 2013 indgået en ny bankaftale, som har en væsentlig positiv påvirkning på koncernens kapital- og likviditetsberedskab m.v. Koncernen har endvidere, som konsortiepartner, mod forventning tabt en retssag i Norge, som har medført en væsentlig hensættelse i 2012 regnskabet. Der er taget højde herfor i bankaftalen.

Herudover er der ikke indtruffet begivenheder efter regnskabsårets udløb, som vil have væsentlig indflydelse på bedømmelsen af koncernens finansielle stilling pr. 31. december 2012.

Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012

Anvendt regnskabspraksis

Koncern- og årsregnskabet for E. Pihl & Søn A.S. er udarbejdet i overensstemmelse med årsregnskabslovens bestemmelser for en stor regnskabsklasse C-virksomhed.

Koncern- og årsregnskabet er aflagt efter samme regnskabspraksis som sidste år.

Koncernregnskab

Koncernregnskabet omfatter moderselskabet E. Pihl & Søn A.S. samt de virksomheder, hvori koncernen direkte eller indirekte besidder mere end 50 % af stemmerettighederne eller på anden måde har bestemmende indflydelse.

Virksomheder, hvori koncernen udøver betydelig, men ikke bestemmende indflydelse, betragtes som associerede virksomheder, der ikke konsolideres. Sædvanligvis omfatter det besiddelser mellem 20 % og 50 % af stemmerettighederne eller hvor aftaler medfører betydelig indflydelse eller deltagelse i bestyrelse. Der foretages dog pro rata konsolidering i koncernregnskabet af virksomheder, som ledes i fællesskab med en eller flere andre virksomheder.

Koncernregnskabet udarbejdes på grundlag af moderselskabets og de enkelte virksomheders reviderede årsregnskaber opgjort i overensstemmelse med Pihl-koncernens regnskabspraksis.

Koncernregnskabet er udarbejdet ved en sammenlægning af ensartede poster i de enkelte regnskaber og eliminering af interne regnskabsposter og koncernmellemværender. Endvidere elimineres urealiseret fortjeneste/tab ved transaktioner mellem de konsoliderede virksomheder.

Joint ventures/fællesledede virksomheder

Et joint venture er en fælles ledet virksomhed (arbejdsfællesskab eller konsortium) eller en fælles ledet aktivitet, hvor ingen af de deltagende parter har bestemmende indflydelse.

Fælles ledede virksomheder indregnes ved pro rata konsolidering i koncernregnskabet. I moderselskabet måles investeringer i fælles ledede virksomheder til indre værdi.

Fælles ledede aktiviteter indregnes i moderselskabets og koncernens regnskab pro rata i henhold til aftalegrundlaget, hvorved den forholdsmæssige andel af aktiver og passiver samt indtægter og omkostninger fra de fælles ledede aktiviteter medtages i de tilsvarende poster i regnskabet.

Generelt om indregning og måling

I resultatopgørelsen indregnes indtægter i takt med, at de indtjenes, herunder indregnes værdireguleringer af finansielle aktiver og forpligtelser. I resultatopgørelsen indregnes ligeledes alle omkostninger, der er afholdt for at opnå årets indtjening herunder afskrivninger og nedskrivninger.

Aktiver indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde selskabet, og aktivets værdi kan måles pålideligt.

Forpligtelser indregnes i balancen, når det er sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil fragå selskabet, og forpligtelsens værdi kan måles pålideligt.

Ved første indregning måles aktiver og forpligtelser til kostpris. Efterfølgende måles aktiver og forpligtelser som beskrevet for hver enkelt regnskabspost nedenfor.

Visse finansielle forpligtelser måles til amortiseret kostpris, hvorved der indregnes en konstant effektiv rente over løbetiden. Amortiseret kostpris opgøres som oprindelig kostpris med fradrag af eventuelle afdrag samt tillæg/fradrag af den akkumulerede amortisering af forskellen mellem kostpris og nominelt beløb.

Ved indregningen og måling tages hensyn til gevinster, tab og risici, der kendes inden årsrapporten aflægges, og som vedrører forhold, der eksisterede på balancedagen.

Omregning af fremmed valuta

Transaktioner i fremmed valuta omregnes i årets løb til danske kroner efter transaktionsdagens kurs eller til en gennemsnitskurs, der ikke afviger væsentligt fra denne.

Omsætningsaktiver og gældsforpligtelser, som ikke er afregnet på balancedagen, omregnes til danske kroner efter balancedagens. Valutakursdifferencer indregnes i finansielle poster.

Anlægsaktiver, der er købt i fremmed valuta, omregnes til kursen på transaktionsdagen.

Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012

Anvendt regnskabspraksis

Regnskabsposter i fremmed valuta består af aktiver og gældsforpligtelser med sædvanlig forretningsmæssig tilknytning til entreprenørvirksomhed.

Udenlandske dattervirksomheder og associerede virksomheder anses for at være selvstændige enheder. Resultatopgørelserne omregnes til en gennemsnitlig valutakurs for året, og balanceposterne omregnes til balancedagens valutakurser. Kursdifferencer, opstået ved indregning af udenlandske dattervirksomheder i koncernbalancen, indregnes direkte i egenkapitalen.

Valutakursregulering af langfristede mellemværender med dattervirksomheder, der anses som en del af nettoinvesteringen i dattervirksomheder, indregnes direkte i egenkapitalen.

Andre finansielle instrumenter

Afledte finansielle instrumenter (terminkontrakter) indregnes første gang i balancen til kostpris og måles efterfølgende til dagsværdi.

Ændring i dagsværdien af afledte finansielle instrumenter, der opfylder kriterierne for sikring af dagsværdien af et indregnet aktiv eller en indregnet forpligtelse, indregnes i resultatopgørelsen sammen med ændringer i dagsværdien af det sikrede aktiv eller den sikrede forpligtelse.

Ændring i dagsværdien af afledte finansielle instrumenter, der er klassificeret som og opfylder betingelserne for sikring af fremtidige aktiver og forpligtelser, indregnes i andre tilgodehavender eller anden gæld samt i egenkapitalen. Når den fremtidige transaktion resulterer i indtægter eller omkostninger, indregnes beløbet i resultatopgørelsen.

Ændring i dagsværdien af afledte finansielle instrumenter, som ikke opfylder betingelserne for behandling som sikringsinstrumenter, indregnes i resultatopgørelsen under finansielle poster.

Resultatopgørelsen

Nettoomsætning

Nettoomsætningen omfatter afsluttede og igangværende entreprisarbejder. Den overvejende del af selskabets entrepriser udføres over flere regnskabsår.

Igangværende arbejder for fremmed regning indregnes i takt med, at produktionen udføres, hvorved nettoomsætningen svarer til salgsværdien af årets udførte arbejder (produktionsmetoden).

Produktionsomkostninger

Produktionsomkostninger omfatter omkostninger, herunder lønninger, gager, omkostninger til projektering samt afskrivninger, der afholdes for at opnå årets nettoomsætning.

Produktionsomkostninger omfatter endvidere nedskrivning i forbindelse med forventede tab på entreprisekontrakter.

Salgsomkostninger

Salgsomkostninger omfatter primært tilbudsomkostninger inklusive anvendt tidsforbrug.

Administrationsomkostninger

I administrationsomkostninger indregnes omkostninger, der er afholdt i året til ledelse og administration af virksomheden, herunder omkostninger til det administrative personale, ledelsen, kontorlokaler, kontoromkostninger m.v. samt afskrivninger.

Andre indtægter

Andre driftsindtægter indeholder regnskabsposter af sekundær karakter i forhold til virksomhedernes aktiviteter, herunder fortjeneste ved afhændelse af andre værdipapirer og kapitalandele (finansielle anlægsaktiver).

Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012

Anvendt regnskabspraksis

Resultat af kapitalandele i dattervirksomheder

I moderselskabets resultatopgørelse indregnes den forholdsmæssige andel af resultat efter skat for året i posten "Resultat i dattervirksomheder" efter eliminering af intern avance/tab.

Resultat af kapitalandele i associerede og fælles ledede virksomheder

I resultatopgørelsen for koncernen og moderselskabet indregnes den forholdsmæssige andel af resultat efter skat for året i posten "Resultat i associerede og fællesledede virksomheder".

Finansielle poster

Finansielle indtægter og omkostninger indeholder renteindtægter og -omkostninger, udbytter, realiserede og urealiserede kursgevinster og -tab vedrørende værdipapirer, gæld og transaktioner i fremmed valuta samt tillæg og godtgørelser under acontoskatteordningen m.v.

Skat

Årets skat, der består af aktuel skat og forskydning i udskudt skat, indregnes i resultatopgørelsen med den del, der kan henføres til årets resultat, og direkte i egenkapitalen med den del, der kan henføres til posteringer, der er indregnet direkte i egenkapitalen.

Den aktuelle skat omfatter såvel danske som udenlandske indkomstskatter samt regulering af skat vedrørende tidligere år.

E. Pihl & Søn A.S. er med virkning fra 2009 sambeskattet med de danske og udenlandske dattervirksomheder (international sambeskatning).

Moderselskabet E. Pihl & Søn A.S. er administrationsselskab for den danske sambeskatning og afregner, som følge heraf, alle betalinger af selskabsskat til de danske skattemyndigheder.

Balancen

Materielle anlægsaktiver

Grunde og bygninger til koncernens eget brug, entreprenørmateriel, inventar, personbiler m.v. måles til kostpris med fradrag af akkumulerede af- og nedskrivninger. Der afskrives ikke på grunde.

Udlejningsejendomme (investeringsejendom) måles til vurderet værdi. Opskrivninger foretages direkte på egenkapitalen.

Afskrivningsgrundlaget er kostpris/omvurderet værdi med fradrag af forventet restværdi efter afsluttet brugstid.

Kostprisen omfatter anskaffelsesprisen samt omkostninger direkte tilknyttet anskaffelsen indtil det tidspunkt, hvor aktivet er klar til at blive taget i brug. For egenfremstillede aktiver omfatter kostprisen omkostninger til materialer, komponenter, underleverandører, direkte lønforbrug samt indirekte produktionsomkostninger.

Der foretages lineære afskrivninger baseret på følgende vurdering af aktivernes forventede brugstider:

Kontorbygninger og udlejningsejendom	50 år
Værkstedbygninger	25 år
Entreprenørmateriel	3-8 år
Personbiler m.v.	5 år

Materielle anlægsaktiver nedskrives til genindvindingsværdien, hvis denne er lavere end den regnskabsmæssige værdi.

Leasingkontrakter vedrørende materielle anlægsaktiver, hvor selskabet har alle væsentlige risici og fordele forbundet med ejendomsretten (finansiel leasing), måles ved første indregning i balancen til laveste værdi af dagsværdi og nutidsværdien af de fremtidige leasingydelse. Ved beregning af nutidsværdien anvendes leasingaftalens interne rentefod som diskonteringsfaktor eller en tilnærmet værdi for denne. Finansielt leasede aktiver behandles herefter som selskabets øvrige materielle anlægsaktiver.

Den kapitaliserede restleasingforpligtelse indregnes i balancen som en gældsforpligtelse, og leasingydelsens rentedel indregnes over kontraktens løbetid i resultatopgørelsen.

Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012

Anvendt regnskabspraksis

Fortjeneste og tab ved afhændelse af materielle anlægsaktiver opgøres som forskellen mellem salgsprisen med fradrag af salgsomkostninger og den regnskabsmæssige værdi på salgstidspunktet. Fortjeneste eller tab indregnes i resultatopgørelsen under produktionsomkostninger for så vidt angår produktionsmateriel, mens øvrige fortjenester eller tab indregnes som andre driftsindtægter eller andre driftsudgifter.

Kapitalandele i tilknyttede virksomheder og associerede virksomheder

Kapitalandele i dattervirksomheder og associerede virksomheder indregnes i balancen til den forholdsmæssige andel af virksomhedernes regnskabsmæssige indre værdi opgjort efter moderselskabets regnskabspraksis.

Kapitalandele i dattervirksomheder og associerede virksomheder med regnskabsmæssig negativ indre værdi måles til 0 kr. ved modregning i et eventuelt tilgodehavende hos disse virksomheder. I det omfang modervirksomheden har en retlig eller faktisk forpligtelse til at dække en underbalance, der overstiger tilgodehavendet, indregnes det resterende beløb under hensatte forpligtelser.

Nettoopskrivning af kapitalandele i dattervirksomheder og associerede virksomheder overføres under egenkapitalen til reserve for nettoopskrivning efter den indre værdis metode i det omfang, den regnskabsmæssige værdi overstiger anskaffelsesværdien.

Udbytter fra dattervirksomheder, der forventes vedtaget inden godkendelsen af årsrapporten for E. Pihl & Søn A.S., bindes ikke på opskrivningsreserven.

Andre værdipapirer

Værdipapirer og kapitalandele, indregnet under anlægsaktiver, omfatter aktier, hvor selskabet ikke har en betydelig indflydelse, typisk en ejerandel på under 20 %. Aktierne måles til dagsværdi.

Varebeholdninger

Varebeholdninger måles til kostpris eller nettorealisationsværdi, hvis denne er lavere.

Ubebyggede byggegrunde (herunder brugsret til grunde), som ikke anses for at være til vedvarende eje eller brug, opføres som omsætningsgrunde. Disse måles ved erhvervelsen til kostpris og efterfølgende til genanskaffelsespris svarende til dagsværdien. Opskrivningen efter fradrag af udskudt skat foretages direkte på opskrivningshenslæggelser på egenkapitalen.

Tilgodehavender

Tilgodehavender måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominel værdi. Der nedskrives til imødegåelse af forventede tab til nettorealisationsværdien.

Igangværende arbejder for fremmed regning

Igangværende arbejder for fremmed regning indregnes til salgsværdien af det udførte arbejde. Salgsværdien måles på baggrund af færdiggørelsesgraden på balancedagen og de samlede forventede indtægter på de enkelte igangværende arbejder (produktionsmetoden).

Færdiggørelsesgraden opgøres på grundlag af andelen af de afholdte entrepriseomkostninger i forhold til entreprisernes forventede og samlede omkostninger. Når det er sandsynligt, at de totale omkostninger vil overstige de totale indtægter på et igangværende arbejde, foretages der reservation til imødegåelse af de samlede forventede tab på entreprisen, som indregnes under hensættelser eller gældsforpligtelser afhængig af reservationens karakter.

Krav mod bygherre, eller krav mod selskabet, opstået i forbindelse med entreprisernes udførelse indregnes til en individuelt skønnet værdi. Indregningen er baseret på en professionel vurdering, hvilket for væsentlige krav typisk er understøttet af en juridisk vurdering og/eller en ekspertvurdering fra claim consultant eller lignende.

Det enkelte igangværende arbejde indregnes i balancen under tilgodehavender eller kortfristede forpligtelser afhængig af nettoværdien af salgsværdien med fradrag af acontofaktureringer og indregnede tab.

Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012

Anvendt regnskabspraksis

Periodeafgrænsningsposter

Periodeafgrænsningsposter indregnet under aktiver omfatter afholdte udgifter vedrørende efterfølgende regnskabsår samt forskudsbetalinger til underentreprenører.

Egenkapital

Reserve for nettoopskrivning efter indre værdi omfatter nettoopskrivning af kapitalandele i datter- og associerede virksomheder i forhold til kostpris. Reserven kan elimineres ved underskud, realisation af kapitalandele eller ændring i regnskabsmæssige skøn. Reserven kan ikke indregnes med et negativt beløb.

Opskrivninger vedrørende investeringsejendomme og grunde indregnes i reserve for opskrivning.

Foreslået udbytte indregnes som en forpligtelse på tidspunktet for vedtagelse på den ordinære generalforsamling. Udbytte, som forventes udbetalt for året, vises som en særskilt post under egenkapitalen.

Aktuel skat og udskudt skat

Skatten er opgjort under tilvalg af international sambeskatning.

Aktuelle skatteforpligtelser og tilgodehavende aktuel skat indregnes i balancen som beregnet skat af årets skattepligtige indkomst, regulering af skat for tidligere år samt for betalte acontoskatter.

Udskudt skat måles efter den balanceorienterede gældsmetode af alle midlertidige forskelle mellem regnskabsmæssig og skattemæssig værdi af aktiver og forpligtelser.

Ved opgørelsen tages udgangspunkt i den planlagte anvendelse af aktivet henholdsvis afviklingen af forpligtelsen og de hertil svarende skatteregler.

Der hensættes udskudt skat til dækning af genbeskatning af skattemæssige underskud i de sambeskattede udenlandske dattervirksomheder, hvis afhændelse af kapitalandelene eller udtræden af den internationale sambeskatning vurderes at blive aktuel.

Udskudte skatteaktiver, herunder skatteværdien af fremførselsberettigede skattemæssige underskud indregnes med den værdi, hvortil de forventes at blive anvendt. Det kan ske enten ved modregning i udskudte skatteforpligtelser eller ved udligning i skat af fremtidig indtjening i selskabet og de øvrige sambeskattede virksomheder i samme land. Udskudte skatteaktiver og skatteforpligtelser indregnes på en særskilt linje under hhv. tilgodehavender og hensatte forpligtelser. Udskudt skat måles på grundlag af de skatteregler og skattesatser, der ifølge lovgivningen er gældende i de respektive lande, når den udskudte skat forventes udløst som aktuel skat. Ændring i udskudt skat, som følge af ændringer i skattesatser, indregnes i resultatopgørelsen, medmindre der er tale om poster, der tidligere er ført over egenkapitalen.

Hensatte forpligtelser

Hensatte forpligtelser indregnes, når koncernen, som følge af en tidligere begivenhed, har en retlig eller faktisk forpligtelse, når det er sandsynligt, at indfrielse af forpligtelsen vil medføre et træk på virksomhedens ressourcer, og når der kan foretages en pålidelig beløbsmæssig opgørelse af forpligtelsen.

Finansielle gældsforpligtelser

Finansielle gældsforpligtelser indregnes ved lånoptagelse til det modtagne provenu med fradrag af afholdte transaktionsomkostninger. I efterfølgende perioder indregnes de finansielle forpligtelser til amortiseret kostpris svarende til den kapitaliserede værdi ved anvendelse af den effektive rente, således at forskellen mellem provenuet og den nominelle værdi indregnes i resultatopgørelsen over låneperioden.

I finansielle forpligtelser indregnes tillige den kapitaliserede restleasingforpligtelse på finansielle leasingkontrakter.

Andre gældsforpligtelser, som omfatter gæld til leverandører, tilknyttede og associerede virksomheder samt anden gæld, måles til amortiseret kostpris, hvilket sædvanligvis svarer til nominel værdi.

Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012

Anvendt regnskabspraksis

Pengestrømsopgørelse

Pengestrømsopgørelsen viser koncernens pengestrømme for året fordelt på driftsaktivitet, investeringsaktivitet og finansieringsaktivitet for året og årets forskydning i likviditet, samt koncernens likvider ved årets begyndelse og slutning.

Pengestrømme fra driftsaktiviteter

Pengestrømme fra driftsaktivitet opgøres som årets resultat korrigeret for ikke likvide driftsposter, ændringer i arbejdskapital, betalinger vedrørende finansielle poster samt betalte selskabsskatter.

Pengestrømme fra investeringsaktivitet

Pengestrømme fra investeringsaktivitet omfatter køb og salg af virksomheder, samt køb og salg af materielle og finansielle anlægsaktiver og udbytter. Anskaffelsessummer måles inklusive købsomkostninger og salgssummer med fradrag af handelsomkostninger.

Pengestrømme fra finansieringsaktivitet

Pengestrømme fra finansieringsaktivitet omfatter ændringer i koncernens aktiekapital og omkostninger forbundet hermed samt optagelse af lån, afdrag på rentebærende gæld samt betalinger af udbytte.

Likviditet

Likviditet omfatter likvide beholdninger med fradrag af kortfristet gæld til kreditinstitutter m.v.

Segmentoplysninger

Selskabet har kun et forretningssegment, som er entreprenørvirksomhed, hvorfor der kun gives oplysninger på geografiske markeder.

Nøgletal

Nøgletal er beregnet i overensstemmelse med Den Danske Finansanalytikerforenings "Anbefalinger og Nøgletal 2010".

De i hoved- og nøgletalsoversigten anførte nøgletal er beregnet således:

Overskudsgrad	$\frac{\text{Resultat af primær drift} \times 100}{\text{Nettoomsætning}}$
Afkast af den investerede kapital	$\frac{\text{Resultat af primær drift} \times 100}{\text{Gennemsnitlige aktiver i alt}}$
Likviditetsgrad	$\frac{\text{Omsætningsaktiver}}{\text{Kortfristet gæld}}$
Egenkapitalandel (soliditet)	$\frac{\text{Egenkapital ultimo} \times 100}{\text{Passiver i alt, ultimo}}$
Egenkapitalforrentning (ROE)	$\frac{\text{Årets resultat} \times 100}{\text{Gennemsnitlig egenkapital}}$

Proforma egenkapitalandel (proforma soliditet) for 2012

$$\frac{(\text{Egenkapital} + \text{ansvarligt lån, jf. regnskab} + \text{ansvarligt lån udstedt i april 2013}) \times 100}{\text{Passiver i alt, ultimo}}$$

Passiver i alt, ultimo

Årsregnskab 1. januar – 31. december 2012

Resultatopgørelse

Beløb i tkr.	Note	Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
		2012	2011	2012	2011
Nettoomsætning	2	5.460.771	5.453.778	4.369.823	4.245.308
Produktionsomkostninger		-5.717.040	-5.502.782	-4.546.086	-4.158.841
Bruttoresultat		-256.269	-49.004	-176.263	86.467
Salgsomkostninger		-47.027	-49.948	-42.803	-45.188
Administrationsomkostninger		-145.003	-130.809	-103.984	-94.609
Resultat af primær drift		-448.299	-229.761	-323.050	-53.330
Andre driftsindtægter	3	3.285	28.400	0	28.081
Resultat før finansielle poster		-445.014	-201.361	-323.050	-25.249
Resultat i dattervirksomheder	8	0	0	-118.472	-70.935
Resultat i associerede- og fællesledede virksomheder	8	1.657	1.432	-7.893	-92.987
Indtægter af andre kapitalandele	8	32	1.125	1	1.112
Finansielle indtægter	4	38.678	36.242	11.639	14.910
Finansielle omkostninger	5	-60.949	-75.156	-46.223	-61.373
Finansielle poster		-20.582	-36.357	-160.948	-209.273
Ordinært resultat før skat		-465.596	-237.718	-483.998	-234.522
Skat af ordinært resultat	6	-7.647	39.466	10.755	36.270
Årets resultat		-473.243	-198.252	-473.243	-198.252

Forslag til resultatdisponering

Reserve for nettoopskrivning efter den indre værdis metode	-126.365	-163.923
Overføres fra/til "Overført resultat" jf. egenkapitalopgørelse	-346.878	-34.329
	-473.243	-198.252

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Balance

		Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
Beløb i tkr.	Note	2012	2011	2012	2011
AKTIVER					
Anlægsaktiver					
Materielle anlægsaktiver	7				
Grunde og bygninger		179.490	184.200	115.594	117.348
Investeringsejendom		0	17.475	0	0
Entreprenørmateriel		219.137	311.984	61.561	72.522
Inventar, personbiler m.v.		10.611	16.199	2.832	4.076
		409.238	529.858	179.987	193.946
Finansielle anlægsaktiver					
Kapitalandele i tilknyttede virksomheder	8, 9	0	0	286.038	286.222
Kapitalandele i associerede- og fællesledede virksomheder	8, 10	853	16.925	78.620	75.664
Tilgodehavende hos tilknyttede virksomheder	11	0	0	11.318	11.491
Tilgodehavende hos associerede- og fællesledede virksomheder		0	0	90.972	174.130
Andre værdipapirer	8	670	4.951	408	407
		1.523	21.876	467.356	547.914
Anlægsaktiver i alt		410.761	551.734	647.343	741.860
Omsætningsaktiver					
Varebeholdninger					
Omsætningsgrunde	12	166.157	176.987	0	0
Hjælpermaterialer		9.732	9.571	7.527	6.213
		175.889	186.558	7.527	6.213
Tilgodehavender					
Entreprisedebitorer	13	886.821	1.409.546	707.718	1.131.370
Igangværende arbejder for fremmed regning – Acontofaktureringer	18	302.766	261.668	133.829	149.401
Igangværende arbejder – OPP		0	44.199	0	0
Udskudte skatteaktiver		65.047	36.654	65.028	32.393
Tilgodehavender hos tilknyttede virksomheder		0	0	7	4
Selskabsskat		4.517	2.682	4.517	2.682
Andre tilgodehavender	14	334.652	435.976	302.767	356.592
Periodeafgrænsningsposter	15	83.043	122.676	80.059	115.804
		1.676.846	2.313.351	1.293.925	1.788.246
Likvide beholdninger		163.807	174.600	97.984	142.972
Omsætningsaktiver i alt		2.016.542	2.674.509	1.399.436	1.937.431
AKTIVER I ALT		2.427.303	3.226.243	2.046.779	2.679.291

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Balance

Beløb i tkr.	Note	Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
		2012	2011	2012	2011
PASSIVER					
Egenkapital					
Aktiekapital		70.000	56.000	70.000	56.000
Reserve for opskrivning		87.035	103.603	0	0
Overført resultat		-24.035	277.802	63.000	381.405
Egenkapital i alt		133.000	437.405	133.000	437.405
Hensatte forpligtelser					
Udskudt skat	16	58.248	48.297	0	0
Fællesledede virksomheder		0	0	32.819	8.967
Andre hensatte forpligtelser		140.863	15.629	116.081	5.123
Hensatte forpligtelser i alt		199.111	63.926	148.900	14.090
Gældsforpligtelser					
Langfristede gældsforpligtelser					
Realkredit- og finansieringsinstitutter	17	148.338	184.027	78.249	82.778
Langfristet lån – OPP		0	37.114	0	0
Ansvarlig lånekapital		109.982	0	109.982	0
Anden gæld		986	1.346	986	1.346
		259.306	222.487	189.217	84.124
Kortfristede gældsforpligtelser					
Kortfristet del af langfristede gældsforpligtelser		50.303	55.090	20.285	29.887
Kreditinstitutter		171.131	542.017	100.896	479.258
Igangværende arbejder for fremmed regning – Acontofaktureringer	18	514.854	508.285	509.233	467.001
Forskudsbetalinger		59.212	110.085	59.212	108.808
Leverandører af varer og tjenesteydelser		627.779	882.914	524.403	699.263
Gæld til tilknyttede virksomheder		0	0	48.179	39.547
Gæld til associerede virksomheder		0	0	12.129	12.043
Gæld til virksomhedsdeltagere		1.061	12.383	1.061	12.383
Selskabsskat		24.794	1.356	21.476	0
Anden gæld	19	386.752	390.295	278.788	295.482
		1.835.886	2.502.425	1.575.662	2.143.672
Gældsforpligtelser i alt		2.095.192	2.724.912	1.764.879	2.227.796
PASSIVER I ALT		2.427.303	3.226.243	2.046.779	2.679.291
Noter uden henvisning					
Regnskabsmæssige skøn og vurderinger	1				
Pantsætninger, sikkerhedsstillelser, eventualforpligtelser og –aktiver m.v.	20				
Honorar til generalforsamlingsvalgt revisor	21				
Ledelses- og medarbejderforhold	22				
Konsortier	23				
Valuta- og renteterminskontrakter	24				
Ejerforhold og nærtstående parter	25				

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Egenkapitalopgørelse

tkr.	Koncern			
	Aktie- kapital	Reserve for opskrivning	Overført resultat	I alt
Egenkapital 1. januar 2011	56.000	97.355	546.387	699.742
Overført via resultatdisponering	0	0	-198.252	-198.252
Valutakursregulering, udenlandsk dattervirksomhed og associeret virksomhed	0	6.248	-62.738	-56.490
Værdiregulering af sikringsinstrumenter, netto	0	0	-14.185	-14.185
Tilbageførsel af værdiregulering af sikringsinstrumenter, primo	0	0	4.058	4.058
Skat af egenkapitalposter	0	0	2.532	2.532
Egenkapital 1. januar 2012	56.000	103.603	277.802	437.405
Kapitalforhøjelse	14.000	0	186.000	200.000
Overført via resultatdisponering	0	0	-473.243	-473.243
Afgang ved salg af ejendomme		-10.895	10.895	0
Valutakursregulering, udenlandsk dattervirksomhed, associeret virksomhed og konsortier	0	-5.673	-22.034	-27.707
Værdiregulering af sikringsinstrumenter, ultimo	0	0	-17.640	-17.640
Tilbageførsel af værdiregulering af sikringsinstrumenter, primo	0	0	14.185	14.185
Egenkapital 31. december 2012	70.000	87.035	-26.035	133.000

Der henvises til note 17 for omtale af ansvarlig lånekapital.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Egenkapitalopgørelse

tkr.	E. Pihl & Søn A.S.			
	Aktie- kapital	Netto- opskrivning efter den indre værdis metode	Overført resultat	I alt
Egenkapital 1. januar 2011	56.000	162.834	480.908	699.742
Overført via resultatdisponering	0	-163.923	-34.329	-198.252
Valutakursregulering, udenlandsk datter- virksomhed, associeret virksomhed og konsortier	0	-48.986	-7.504	-56.490
Overført til udligning af negativ reservefond	0	50.075	-50.075	0
Værdiregulering af sikringsinstrumenter, ultimo	0	0	-14.185	-14.185
Tilbageførsel af værdiregulering af sikrings- instrumenter, primo	0	0	4.058	4.058
Skat af egenkapitalposter	0	0	2.532	2.532
Egenkapital 1. januar 2012	56.000	0	381.405	437.405
Kapitalforhøjelse	14.000	0	186.000	200.000
Overført via resultatdisponering	0	-126.365	-346.878	-473.243
Valutakursregulering, udenlandsk datter- virksomhed, associeret virksomhed og konsortier	0	-32.261	4.554	-27.707
Overført til udligning af negativ reservefond	0	158.626	-158.626	0
Værdiregulering af sikringsinstrumenter, ultimo	0	0	-17.640	-17.640
Tilbageførsel af værdiregulering af sikrings- instrumenter, primo	0	0	14.185	14.185
Egenkapital 31. december 2012	70.000	0	63.000	133.000

Aktiekapitalen, som er ændret den 13. december 2012, består af:

Nom. 50.000.000 A-aktier fordelt på 118 aktier med 10 stemmer.

Nom. 20.000.000 B-aktier fordelt på 58 aktier med 1 stemme.

Der henvises til note 17 for omtale af ansvarlig lånekapital.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Pengestrømsopgørelse

	Koncern	
	2012	2011
	tkr.	tkr.
Resultat før skat	-465.596	-237.718
Afskrivninger på anlægsaktiver	102.887	111.853
Andre reguleringer, herunder valutakursreguleringer	-51.349	-72.861
Pengestrømme fra ordinær drift	-414.058	-198.726
Ændringer i driftskapital:		
Varebeholdninger	-161	2.012
Tilgodehavender ekskl. igangv. arb. for fremmed regning	663.632	-268.699
Igangværende arbejder for fremmed regning	134.904	270.499
Leverandørgæld og andre kortfristede forpligtelser	-320.872	257.837
Selskabsskat	-2.954	-7.708
Pengestrøm fra driftsaktiviteter	60.491	55.215
Køb af materielle anlægsaktiver og OPP aktiver	-45.555	-131.166
Salg af materielle anlægsaktiver	89.408	122.072
Køb af finansielle anlægsaktiver	0	0
Salg af finansielle anlægsaktiver	3.510	63.677
Udbytte værdipapirer	0	2.663
Pengestrøm til investeringsaktiviteter	47.363	57.246
Fremmedfinansiering:		
Afdrag på langfristet gældsforpligtelse	-74.790	-26.247
Forøgelse af gæld til kreditinstitutter	15.864	87.501
Anden langfristet gæld	-360	0
Ansvarligt lån	100.000	0
Transaktioner med kapitalejere:		
Indskud af aktiekapital	200.000	0
Ansvarligt lån	9.982	0
Pengestrøm fra finansieringsaktiviteter	250.696	61.254
Årets pengestrømme	358.550	173.715
Likvider fratrullet kreditinstitutter (kortfristet del), primo	-367.417	-506.215
Kursregulering af likvider	1.544	-28.751
Afgang på likvide beholdninger	0	-6.166
Likvider fratrullet kreditinstitutter (kortfristet del), ultimo	-7.323	-367.417
Likvider	163.808	174.600
Kreditinstitutter (kortfristet del)	-171.131	-542.017
Likvider fratrullet kreditinstitutter (kortfristet del), ultimo	-7.323	-367.417
Andel af likvide beholdninger i konsortier og fællesledede virksomheder udgør	103.695	98.254

Likvide beholdninger i konsortier og fælles ledede virksomheder er alene til rådighed for disse.

Pengestrømsopgørelsen kan ikke direkte udledes af koncern- og årsregnskabets øvrige bestanddele.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

1 Regnskabsmæssige usikkerheder, skøn og vurderinger

Opgørelsen af den regnskabsmæssige værdi af visse aktiver og forpligtelser kræver vurderinger, skøn og forudsætninger om fremtidige begivenheder.

De foretagne skøn og forudsætninger er bl.a. baseret på faktorer, som ledelsen vurderer forsvarlige efter omstændighederne, men som i sagens natur er usikre og uforudsigelige.

Nedenfor omtales de skønsmæssige usikkerheder og vurderinger, som har størst betydning for koncernen og moderselskabet. Disse omfatter bl.a. likviditetsberedskab, kreditfaciliteter og garantirammer, værdiansættelse af entrepriser herunder tvister samt værdiansættelse af koncernens aktiviteter på Island, herunder byggegrunde.

De foretagne skøn og vurderinger er udtryk for ledelsens bedste skøn og vurderinger.

Likviditetsberedskab, kreditfaciliteter og garantirammer

Koncernens likviditetsberedskab omfatter væsentligst moderselskabets bankkreditfacilitet, som indgår i bankaftalen med hovedbankforbindelsen. Bankaftalen er senest i april 2013 fornyet og omfatter ansvarlig lånekapital på kr. 300 mio., en kortfristet låneramme/lånetilsagn på kr. 300 mio., hvoraf kr. 50 mio. er en betinget kreditramme som alene kan anvendes til udbetalinger i forbindelse med den i ledelsesberetningen omtalte tabte retssag i Norge. Den nye låneramme udgør dermed samlet kr. 600 mio. mod kr. 400 mio. pr. 31. december 2012.

Af den kortfristede låneramme på kr. 300 mio. er kr. 100 mio. committed bankkreditfaciliteter, mens den resterende del består af løbende og dermed opsigelige kreditter/lånetilsagn.

Den ansvarlige lånekapital løber frem til 30. april 2016, mens den del af de løbende bankkreditter, som er committed (kr. 100 mio.), udløber til genforhandling 30. april 2015.

Betingelser vedrørende ansvarlig lånekapital er endvidere beskrevet i note 17.

Til sikkerhed for bankaftalen har E. Pihl & Søn A.S. stillet virksomhedspant.

Med ovenstående samlede låneramme udgør det frie likviditetsberedskab i budgettet i niveauet kr. 75-100 mio. Likviditetsbudgettet for 2013, er i øvrigt baseret på følgende væsentlige forudsætninger:

- Budgettet for 2013 er baseret på en omsætning i niveauet kr. 4,2-4,5 mia. (ca. 20 % under niveauet for 2012) og et nul-resultat - bl.a. påvirket af tidligere kontraherede sager med nul-indtjening i 2013. På tidspunktet for regnskabsaflæggelsen var ca. 85 % af den i 2013 budgetterede omsætning kontraheret, mens resten forventes kontraheret ved nye kontrakter i året samt ekstraarbejder på allerede kontraherede ordrer
- Desuden forudsættes, at der ikke - som i 2012 - konstateres yderligere væsentlige tab på igangværende udenlandske sager. Omfang af igangværende og kontrahering af nye udenlandske projekter er kraftigt reduceret i 2013
- Til dele af bankaftalen knytter sig en række betingelser, der er bundet op på en opfyldelse af koncernens drifts- og likviditetsbudget mv. Nøgletal for soliditetsgrad og rentebærende gæld skal løbende overholdes.
- Regnskabsmæssigt indregnede krav vedrørende tvister jf. efterfølgende afsnit, er ikke indeholdt i likviditetsbudgettet og dermed ovennævnte frie likviditetsberedskab, da indbetalingstidspunktet er vanskeligt at forudsige. Indbetalinger vil således forbedre likviditetsbudgettet.

Likviditetsberedskabet vil være følsomt overfor de anførte forudsætninger.

Selskabet har de fornødne garantirammer til rådighed til at stille sædvanlige garantier i forbindelse med projekter.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

Virksomheden er afhængig af, at de aftalte bankkreditter opretholdes og er tilstrækkelige, hvilket forudsætter, at virksomheden er i stand til at vende den negative udvikling. Det er ledelsens vurdering, at der arbejdes seriøst med at tilvejebringe forudsætningerne for positiv fremdrift, at der er tilstrækkeligt råderum indenfor de aftalte rammer samt tilknyttede betingelser, og at likviditetsberedskabet er tilstrækkeligt. Regnskabet er derfor aflagt under forudsætning af virksomhedens fortsatte drift.

Entreprisekontrakter, herunder tvister

Indregning og måling af igangværende arbejder er baseret på en grundig vurdering af statet for de enkelte projekter samt forventning om resterende afvikling af hver enkelt kontrakt, herunder udfaldet af tvister vedrørende merydelser, tidsfristforlængelser, dagbods krav m.v. Tab optages for hele projektet, når tab forventes. Vurderingen af projekternes stade og økonomi, herunder tvister, foretages individuelt pr. projekt under direktionens ansvar.

Skøn knyttet til den fremtidige afvikling af det resterende arbejde afhænger af en række faktorer, ligesom et projekts forudsætninger kan ændres i takt med arbejdets udførelse. Det faktiske resultat kan dermed afvige fra det forventede resultat.

Endvidere kan omkostninger vedrørende garantiforpligtelser afvige i forhold det forventede.

Vurderingen af tvister vedrørende merydelser, tidsfristforlængelser, dagbods krav mv. foretages med udgangspunkt i forholdenes karakter, kendskab til bygherre, forhandlingsstadiet og dermed en vurdering af sandsynlighed for udfaldet af den enkelte sag. Afhængig af kravenes stade og væsentlighed er indregning og måling heraf understøttet af juridisk eller anden sagkyndig ekstern vurdering, eller som minimum på basis af en intern gennemarbejdet og dokumenteret opgørelse.

Som beskrevet i ledelsesberetningen har koncernen i 2012 konstateret betydelige tab på en række udenlandske projekter. Sagerne er gennemgået med henblik på vurdering af restrisici og restrisikoreserve. Flere af projekterne er rimeligt langt i deres udførelse, mens et enkelt er midtvejs og dermed fortsat har iboende risici i forbindelse med gennemførelsen af projektet over den resterende projektperiode.

Koncernen har pr. 31. december 2012 regnskabsmæssigt indregnet krav i niveauet kr. 350 mio. relateret til primært udenlandske afsluttede projekter. Disse krav er ikke indeholdt i likviditetsbudgettet og dermed det anførte frie likviditetsberedskab. Krav notificeres løbende overfor bygherre i takt med at krav opstår, men afklares typisk først ved projektafslutning. To tvister (indregnet værdi kr. 200 mio. pr. 31. december 2012) vedrørende udenlandske projekter, vurderes pr. 31. december 2012 behæftet med særlig usikkerhed som følge af sagernes (beløbenes) størrelse. Sagerne omfatter henholdsvis et krav vedrørende væsentlige ændringer til et projekt i det fjerne udland, som er under forberedelse til voldgift samt et tilgodehavende i et konsortium, som bygherre tilbageholder som følge af uenigheder omkring aflevering, som tilsvarende er under forberedelse til voldgift. Det vurderes generelt, at indregnede krav vil kunne inddrives enten ved forlig eller via rets- eller voldgiftssager.

Krav mod bygherre er indregnet med den vurderede andel i værdien af igangværende arbejder for fremmed regning og for afsluttede arbejder i andre tilgodehavender.

De anvendte skøn er baseret på forsvarlige forudsætninger, men måling af visse krav er naturligt behæftet med usikkerhed knyttet til sagernes endelige udfald, herunder den tidsmæssige afregning. Der kan derfor opstå såvel positive som negative afvigelser i forhold til målingen pr. 31. december 2012.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

Koncernens aktiviteter i Island

Ultimo 2012 er den islandske valuta i lighed med ultimo 2011 suspenderet hos Danmarks Nationalbank. Omregningen ultimo 2012 er sket til kurs 4,39 og ultimo 2011 kurs 4,68 svarende til den noterede kurs hos den islandske Nationalbank Sedlabanki.

Egenkapitalen i Istak udgjorde ultimo 2012 kr. 283 mio. og ultimo 2011 kr. 278 mio.

Byggegrunde (herunder brugsret til grunde) til salg i Island blev i 2008 opskrevet til dagsværdi. Dagsværdien revurderes årligt på basis af en ekstern valuarvurdering baseret på afhændelse inden for 5 år. Dagsværdien ultimo 2012 udgør kr. 166 mio. og er i lokal valuta uændret i forhold til 2011.

Markedet for byggegrunde har stort set ikke eksisteret siden den finansielle krises start i 2008. Niveauet for grundenes værdi svarer i hovedtræk til prisniveauer fra omkring 2003/2004 (før det finansielle opsving i Island).

Omsætteligheden af byggegrunde i Island afhænger af konjunkturudviklingen. Den generelle økonomiske situation på Island er i langsom bedring. Tidspunktet for afhændelse af byggegrundene er dog vanskelig at forudsige.

Ledelsen vurderer de indregnede værdier og anvendte forudsætninger som realistiske, men værdiansættelsen er naturligt behæftet med usikkerhed primært som følge af det begrænsede marked for byggegrunde pt., den generelle økonomiske situation på Island m.v.

Istak har egne kreditrammer i Islandske banker. Ledelsen vurderer, at Istak har tilstrækkeligt råderum inden for de aftalte betingelser, og at likviditetsberedskabet er tilstrækkeligt.

Skatteaktiver

Udskudte skatteaktiver indregnes i den udstrækning det anses for sandsynligt, at der inden for en overskuelig fremtid (3-5 år) realiseres skattemæssige overskud, hvori skatteaktiver kan anvendes. Fastlæggelse af hvor stort et beløb, der kan indregnes som udskudte skatteaktiver, baseres på et skøn over det sandsynlige tidspunkt for og størrelsen af fremtidige skattepligtige overskud.

Prognoserne for de fremtidige overskud i de selskaber, hvor skatteaktiverne kan udnyttes, er opdaterede. På baggrund heraf er der foretaget begrænset indtægtsførelse af skat baseret på årets underskud, jf. koncernregnskabets og årsregnskabets note 20.

Udskudte skatteaktiver er indregnet med kr. 65 mio., mens ikke-indregnede skatteaktiver udgør i niveauet kr. 120 mio.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

2 Nettoomsætning

Nettoomsætningen hidrører fra entreprenørvirksomhed.

	Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
	2012	2011	2012	2011
	tkr.	tkr.	tkr.	tkr.
Danmark	3.225.709	2.785.596	3.225.709	2.785.596
Udland, inkl. Færøerne og Grønland	2.235.062	2.668.182	1.144.114	1.459.712
	5.460.771	5.453.778	4.369.823	4.245.308

3 Andre driftsindtægter

Andre driftsindtægter i 2011 vedrører avance ved salg af værdipapirer og andre kapitalandele.

4 Finansielle indtægter

Heri indgår:

Renter fra tilknyttede virksomheder			5.254	0
			5.254	0

5 Finansielle omkostninger

Heri indgår:

Renter til tilknyttede virksomheder	0	0	1.133	0
Renter til virksomhedsdeltagere (aktionærer)	20	528	20	528
	20	528	1.153	528

6 Skat af ordinært resultat

Aktuel skat	-26.529	-4.025	-21.536	-3.855
Udskudt skat	19.227	41.671	32.636	41.482
Korrektion vedrørende tidligere år	-345	1.820	-345	-1.357
	-7.647	39.466	10.755	36.270

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

7 Materielle anlægsaktiver

tkr.	Koncern				
	Grunde og byg- ninger	Investe- rings- ejendom	Entre- prenør- materiel	Inventar/ personbiler m.v.	I alt
Kostpris 1. januar 2012	219.749	5.026	729.620	55.430	1.009.825
Valutakursregulering primo saldo	-4.567	-308	-17.517	-1.055	-23.447
Tilgang til anskaffelsespris	2.809	0	41.193	1.553	45.555
Afgang ved salg	0	-4.718	-100.021	-8.563	-113.302
Kostpris 31. december 2012	217.991	0	653.275	47.365	918.631
Opskrivning 1. januar 2012	2.168	13.542	0	0	15.710
Valutakursregulering primo saldo	0	-758	0	0	-758
Afgang ved salg i året	0	-12.784	0	0	-12.784
Opskrivning 31. december 2012	2.168	0	0	0	2.168
Af- og nedskrivninger 1. januar 2012	37.717	1.093	417.636	39.231	495.677
Valutakursregulering primo saldo	-476	4	-9.065	-900	-10.437
Afgang ved salg	0	-1.097	-69.232	-6.237	-76.566
Regnskabsmæssige afskrivninger	3.428	0	94.799	4.660	102.887
Af- og nedskrivninger 31. december 2012	40.669	0	434.138	36.754	511.561
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2012	179.490	0	219.137	10.611	409.238
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2011	184.200	17.475	311.984	16.199	529.858
Afskrives over	25-50 år	50 år	3-8 år	5 år	-

Den regnskabsmæssige værdi af finansielt leaset entreprenørmateriel udgør pr. 31. december 2012 kr. 49,1 mio.
 (2011 kr. 56,2 mio.).

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

7 Materielle anlægsaktiver

tkr.	E. Pihl & Søn A.S.			
	Grunde og bygninger	Entreprenør-materiel	Inventar/per-sonbiler m.v.	I alt
Kostpris 1. januar 2012	145.111	250.380	20.563	416.054
Valutakursregulering primo saldo	0	2.411	13	2.424
Tilgang til anskaffelsespris	0	19.943	437	20.380
Afgang ved salg	0	-54.108	-4.830	-58.938
Kostpris 31. december 2012	145.111	218.626	16.183	379.920
Opskrivning 1. januar 2012	2.168	0	0	2.168
Opskrivning 31. december 2012	2.168	0	0	2.168
Af- og nedskrivninger 1. januar 2012	29.931	177.858	16.487	224.276
Valutakursregulering primo saldo	0	1.127	5	1.132
Afgang ved salg	0	-49.223	-4.504	-53.727
Regnskabsmæssige afskrivninger	1.754	27.303	1.363	30.420
Af- og nedskrivninger 31. december 2012	31.685	157.065	13.351	202.101
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2012	115.594	61.561	2.832	179.987
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2011	117.348	72.522	4.076	193.946
Afskrives over	25-50 år	3-8 år	5 år	-

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

8 Finansielle anlægsaktiver

tkr.	Koncern		E. Pihl & Søn A.S.		
	Associ- erede virksom- heder	Andre værdi- papirer	Tilknyt- tede virk- somheder	Associ- erede- og fællesledede virksom- heder	Andre værdi- papirer
Kostpris 1. januar 2012	19.763	4.909	50.124	20.093	246
Tilgang	0	0	0	0	0
Afgang	0	-4.401	0	0	0
Kostpris 31. december 2012	19.763	508	50.124	20.093	246
Værdiregulering 1. januar 2012	-2.838	42	236.098	55.571	161
Årets resultatandele	1.657	1	-118.472	-7.893	1
Anden værdiregulering	-17.729	0	-17.684	-14.577	0
Overført / Negative andele modregnet	0	0	135.972	25.426	0
Afgang	0	119	0	0	0
Værdiregulering 31. december 2012	-18.910	162	235.914	58.527	162
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2012	853	670	286.038	78.620	408
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2011	16.925	4.951	286.222	75.664	407

9 Kapitalandele i tilknyttede virksomheder	E. Pihl & Søn A.S.			
	Ejerandel	Valuta	Selskabs- kapital nom. værdi	Regnskabs- mæssig værdi
Istak hf., Island	100 %	ISK	80.000	282.782
E. Pihl & Søn Grønland ApS	100 %	DKK	200	2.538
E. Pihl & Søn Føroyar p.f.	100 %	DKK	1.000	-13.597
Pihl UK Limited	100 %	GBP	1	-122.862
Pihl Inc., Mass., USA	100 %	USD	500	-53.599
Pihl Projekt Investering A/S	100 %	DKK	501	718
				95.980
Negative kapitalandele modregnet i tilgodehavender				157.239
Negative kapitalandele overført til hensatte forpligtelser				32.819
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2012				286.038
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2011				286.222

Værdiansættelsen er baseret på indre værdi pr. 31. december 2012.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

10 Kapitalandele i associerede og fællesledede virksomheder

E. Pihl & Søn A.S.				
	Ejerandel	Valuta	Selskabs- kapital nom. værdi	Regn- skabs- mæssig værdi
Pihl-Besix ApS, Lyngby *	50 %	DKK	63	8.496
Changuinola Civil Works JV Inc., Panama *	50 %	USD	1	-278.248
Pihl Hourie S.A.R.L. *	64,8 %	USD	2	69.077
Helsing Skole OPS A/S *	50 %	DKK	250	194
Agder OPS, Norge	15 %	NOK	20.015	853
				-199.628
Negative kapitalandele modregnet i tilgodehavender				278.248
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2012				78.620
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2011				75.664
*Prorata-konsoliderede fællesledede virksomheder i koncernregnskabet				
Hoved- og nøgletal for ikke prorata-konsoliderede virksomheder (100 %)		Resultat	Aktiver	Forplig- telser
Agder OPS, Norge		11.049	3.884.149	3.878.466

11 Tilgodehavende hos tilknyttede virksomheder

Tilgodehavendet vedrører et ansvarligt lån til Pihl Inc., Mass., USA.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

12 Omsætningsgrunde

tkr.	Koncern
Kostpris 1. januar 2012	61.710
Valutakursregulering primo saldo	-4.348
Tilgang til anskaffelsespris	0
Afgang ved salg	0
Kostpris 31. december 2012	57.362
Opskrivning 1. januar 2012	115.277
Valutakursregulering primo saldo	-6.482
Nedskrivning i året	0
Opskrivning 31. december 2012	108.795
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2012	166.157
Regnskabsmæssig værdi 31. december 2011	176.987

Grunde i og omkring Reykjavik er generelt ejet af Reykjavik kommune, som giver brugsret til grundene på længerevarende aftaler, som sædvanligvis forlænges uden yderligere vederlag. Værdien af disse grunde med brugsret udgør kr. 32 mio. af den samlede værdi.

13 Entreprisedebitorer

Entreprisedebitorer, der forfalder efter 1 år fra regnskabsårets udløb.

Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
2012	2011	2012	2011
tkr.	tkr.	tkr.	tkr.
0	250.918	0	250.918

14 Andre tilgodehavender

Andre tilgodehavender indeholder væsentligst indregnede indtægter vedrørende afslutnings- og efterarbejder samt verserende rets- og voldgiftsager. Tilgodehavender forventes indbetalt løbende over de kommende 2 år.

15 Periodeafgrænsningsposter

Periodeafgrænsningsposter vedrører primært forudbetalinger til underentreprenører vedrørende igangværende arbejder samt forudbetalte omkostninger.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

16 Hensatte forpligtelser

	Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
	2012	2011	2012	2011
	tkr.	tkr.	tkr.	tkr.
Udskudt skat				
Udskudt skat 1. januar	11.643	55.846	-32.393	11.621
Regulering primo	-215	105	0	105
Regulering af udskudt skat	-18.227	-44.308	-32.635	-44.119
Udskudt skat 31. december	-6.799	11.643	-65.028	-32.393
Hensættelser til udskudt skat vedrører:				
Materielle anlægsaktiver	15.009	37.511	6.392	5.866
Omsætningsaktiver	2.999	24.697	-52.808	3.646
Hensatte forpligtelser	-23.215	-1.097	-17.020	-1.097
Gældsforpligtelser	-1.592	0	-1.592	0
Fremførselsberettigede skattemæssige under- skud	0	-49.468	0	-4.079
	-6.799	11.643	-65.028	-32.393
Udskudt skat er indregnet i balancen som følger:				
Udskudte skatteaktiver	-65.047	-36.654	-65.028	-32.393
Udskudt skat – forpligtelser	58.248	48.297	0	0
Udskudt skat, netto	-6.799	11.643	-65.028	-32.393
Hensættelse vedrørende fællesledede virksomheder				
Saldo primo			8.967	15.379
Reguleret hensættelse vedrørende fællesledede virksomheder			23.852	-6.412
Hensættelse pr. 31. december			32.819	8.967
Andre hensættelser				
Saldo primo	15.629	21.002	5.123	3.733
Årets regulering	125.234	-5.373	110.958	1.390
Hensættelse pr. 31. december	140.863	15.629	116.081	5.123

Andre hensættelser vedrører primært forventede tabsgivende entreprisprojekter

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

17 Langfristede gældsforpligtelser

Langfristede gældsforpligtelser, der forfalder efter 5 år fra regnskabsårets udløb

Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
2012	2011	2012	2011
tkr.	tkr.	tkr.	tkr.
88.166	111.076	58.992	64.640

Sikkerhedsstillelser fremgår af note 20.

Ansvarlig lånekapital

Virksomhedsdeltagere	9.982	0	9.982	0
Finansieringsinstitutter	100.000	0	100.000	0
	109.982	0	109.982	0

Der er 13. december 2012 etableret et ansvarligt lån stort 9.982 tkr. med virksomhedsdeltagerne. Lånet indestår uopsigeligt frem til 30. april 2016, hvorefter lånet konverteres til et almindeligt anfordringslån. Lånet forventes konverteret til selskabskapital i 2013.

Ligeledes 13. december 2012 er etableret et ansvarligt lån på kr. 100 mio. med moderselskabets hovedbankforbindelse. Lånet indestår uopsigeligt frem til 30. april 2016 og forrentes på samme vilkår som moderselskabets kassekredit og indgår i selskabets bankkreditfacilitet som omtalt i note 1 (undtaget fra covenants).

I april 2013 er ansvarligt lån med moderselskabets hovedbankforbindelse forhøjet med kr. 200 mio. til kr. 300 mio. på samme vilkår som beskrevet ovenfor.

18 Igangværende arbejder for fremmed regning

Entreprisekontrakter til salgsværdi	10.266.399	8.828.775	5.958.475	4.852.803
Aconto faktureringer	-10.478.487	-9.075.392	-6.333.879	-5.170.403
Igangværende arbejder for fremmed regning (netto)	-212.088	-246.617	-375.404	-317.600

Igangværende arbejder er indregnet i balancen som følger:

Tilgodehavender	302.766	261.668	133.829	149.401
Kortfristede forpligtelser	-514.854	-508.285	-509.233	-467.001
Igangværende arbejder for fremmed regning (netto)	-212.088	-246.617	-375.404	-317.600

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

	Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
	2012	2011	2012	2011
	tkr.	tkr.	tkr.	tkr.
19 Anden gæld (kortfristet)				
Afsat til færdiggørelse af afsluttede arbejder mv.	94.463	44.366	70.761	40.332
Skyldige feriepenge og løn	101.900	100.233	78.449	77.907
Merværdiafgift og A-skat	39.771	49.553	17.960	29.905
Øvrige poster	150.618	196.143	111.618	147.339
	<u>386.752</u>	<u>390.295</u>	<u>278.788</u>	<u>295.483</u>

20 Pantsætninger, gældsforpligtelser, sikkerhedsstillelser, eventualforpligtelser, eventualaktiver og arbejdsgarantier m.v.

Garantistillelser mv.

For entrepriser er stillet sædvanlig sikkerhed i form af bankgarantier mv. for afsluttede og igangværende entreprisarbejder.:

Garantistillelser af pengeinstitutter og kreditinstitutter m.v.	2.607.867	3.110.459	2.294.782	2.600.089
---	-----------	-----------	-----------	-----------

Bygherrens kontraktlige tilbageholdelse i selskabets tilgodehavender	127.421	125.631	76.333	86.555
--	---------	---------	--------	--------

Arbejdsfællesskaber

Gældsforpligtelser i alt	667.534	559.699	605.068	487.917
--------------------------	---------	---------	---------	---------

Andel af gældsforpligtelser	263.718	214.970	230.461	187.926
-----------------------------	---------	---------	---------	---------

Sikkerhedsstillelser

For langfristet gæld er der givet pant i ejendomme	145.290	143.010	100.000	70.000
--	---------	---------	---------	--------

Regnskabsmæssig værdi af entreprenørmateriel med ejendomsforbehold	49.144	56.208	0	0
--	--------	--------	---	---

Istaks bankaftale omfatter et forbud mod at stille selskabets grunde, værdi kr. 166 mio., til sikkerhed overfor anden part.

Virksomhedspant

Selskabet har stillet virksomhedspant på kr. 300 mio. til sikkerhed for moderselskabets gæld til koncernens hovedbankforbindelse. Virksomhedspantet omfatter tilgodehavender (fordringer), driftsmateriel og lagre.

Indeståelseserklæringer

For enkelte datterselskaber og entrepriser kontraheret i datterselskaber samt lån er der i overensstemmelse med sædvanlig praksis afgivet indeståelser og tilsagn om subordonerede lån.

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

Verserende rets- og voldgiftssager

Koncernen er part i rets- og voldgiftssager, hvis udfald efter ledelsens vurdering ikke vil påvirke koncernens økonomiske stilling i negativ retning. Der henvises til note 1.

Eventualaktiver

Ikke-indregnede skatteaktiver udgør i niveauet kr. 120 mio.

Såfremt tvister samt rets- og voldgiftssager afsluttes med et bedre resultat end forventet på tidspunktet for regnskabsaflæggelsen, vil dette påvirke resultat og egenkapital positivt. Der henvises til note 1.

	Koncern		E. Pihl & Søn A.S.	
	2012	2011	2012	2011
	tkr.	tkr.	tkr.	tkr.
21 Honorar til generalforsamlingsvalgt revisor				
Revision	2.334	2.176	1.940	1.535
Skat	2.660	1.580	2.539	1.235
Erklæringer	171	309	171	309
Andre ydelser	2.015	274	2.015	274
	<u>7.180</u>	<u>4.339</u>	<u>6.665</u>	<u>3.553</u>
Revisionshonorar for moderselskabet omfatter tillige honorar til udenlandske konsortie- og filialrevisorer.				
22 Ledelses- og medarbejderforhold				
Gennemsnitligt antal ansatte				
eksklusiv oversøisk ansatte	1.746	1.765	1.097	1.059
Oversøiske ansatte	624	1.157	566	737
	<u>2.370</u>	<u>2.922</u>	<u>1.663</u>	<u>1.796</u>
Personaleudgifter (ekskl. oversøisk ansatte) sammensætter sig således, inkl. andel i konsortier				
Løn og gager	804.444	767.593	541.444	511.120
Bidrag til pensionsordninger	47.221	43.743	35.028	32.414
Andre udgifter til social sikring	55.067	67.120	36.832	37.198
	<u>906.732</u>	<u>878.456</u>	<u>613.304</u>	<u>580.732</u>
Heri indgår:				
Vederlag til bestyrelsen	1.276	1.025	1.276	1.025
Vederlag til direktionen	7.564	9.467	7.564	9.467
Vederlag i forbindelse med fratrædelse (direktør)	1.230	0	1.230	0
	<u>10.070</u>	<u>10.492</u>	<u>10.070</u>	<u>10.492</u>

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

23 Konsortier

Arbejdsfællesskaber der i medfør af årsregnskabslovens § 5 har undladt at udarbejde årsregnskab:

Danske konsortier	Koncernens ejerandel	Eksterne deltagere
<i>Igangværende arbejder</i>		
JV Pihl/Läckeby-Purac I/S	70 %	Läckeby Water Aktiebolag
Nordhavnsvej Konsortiet I/S	50 %	Ed. Züblin AG
Pihl-Aarsleff Nørreport I/S	50 %	Aarsleff Rail A/S Per Aarsleff A/S
<i>Afsluttede arbejder</i>		
Pihl-Hoffmann I/S	50 %	Hoffmann A/S
Changuinola Civil Works JV	50 %	MT Højgaard a/s
Pihl-Aarsleff Brokonsortie I/S	50 %	Aarsleff Rail A/S
Pihl-Aarsleff KH08 JV I/S	50 %	Per Aarsleff A/S Petri & Haugsted A/S Wicotec A/S
Joint Venture Pihl-Züblin ATF	50 %	Züblin A/S
Udenlandske konsortier		
<i>Igangværende arbejder</i>		
Joint Venture Sundsvallsbron Handelsbolag	33 1/3 %	Max Bögl International SE J. Möbius Bau-Aktiengesellschaft
MPB Jetty S.C, Polen	33 1/3 %	Josef Möbius Bauaktiengesellschaft AG Johann Bunte Bauunternehmung GmbH & Co. KG
JV Norra Länken 31 HB	50 %	Züblin Scandinavia AB
JV Söderströmstunnelen HB	50 %	Züblin Scandinavia AB
<i>Afsluttede arbejder</i>		
Concortio Gavilan Panama	33 1/3 %	Alstom Hydro Brasil Ltda. MT Højgaard a/s
Malmø Citytunnel Group JV, Sverige	25 %	Bilfinger Berger AG Per Aarsleff A/S
Civil JV E18 - Grimstad-Kristiansand, Norge	24 %	Bilfinger Berger AG Reinhold Meister GmbH
Energikonsortiet, Grønland	51 %	YIT A/S Landsvirkjun
Liverpool Museum	50 %	Galliford Try
JV E. Pihl & Søn A.S. / Semco Maritime A/S	70 %	Semco Maritime A/S
JV Pihl/Läckeby-Purac I/S	70 %	Läckeby Water Aktiebolag

1305066EogSN38613

Årsregnskab 1. januar - 31. december 2012

Noter

24 Valuta- og renteterminskontrakter

Som led i sikring af indregnede og ikke-indregnede transaktioner anvender koncernen valuta- og renteterminskontrakter.

Den kontraktmæssige værdi af åbne valutakontrakter udgør pr. 31. december 2012, kr. 529,2 mio. (2011 kr. 228,3 mio.). Kontrakterne vedrører EUR, USD, GBP, SEK, NOK og PLN. Dagsværdien udgør kr. -1,5 mio., hvilket er indregnet i anden gæld og på egenkapitalen. Den kontraktmæssige værdi af renteterminskontrakt udgør kr. 54,5 mio. (2011 kr. 54,5 mio.). Dagsværdien udgør kr. -16,1 mio., hvilket er indregnet i anden gæld og på egenkapitalen.

Sikring af ikke-indregnede transaktioner omfatter fremtidige pengestrømme på igangværende arbejder i udenlandsk valuta og rente vedrørende gæld til realkreditinstitutter.

25 Ejerforhold og nærtstående parter

Ejerforhold

Følgende aktionærer ejer mere end 5 % af aktiekapitalen i E.Pihl & Søn A.S.:

- Pihlson Holding I A/S, Kongens Lyngby
- Pihlson Holding II A/S, Kongens Lyngby
- Pihlson Holding III A/S, Kongens Lyngby
- Pihlson Holding IV A/S, Kongens Lyngby

Nærtstående parter

Koncernens nærtstående parter med betydelig indflydelse omfatter bestyrelsesmedlemmer og direktion.

Der er ikke i regnskabsåret gennemført transaktioner med aktionærer, bestyrelsesmedlemmer eller direktion, hvori de berørte har haft økonomisk interesse, udover hvad som følger af ejer- eller ansættelsesforhold. Honorar til advokat Peter Fogh, Plesner, for diverse advokatarbejde (medlem af bestyrelsen indtil 26. oktober 2012) og honorar til bestyrelsesformand Birgit Nørgaard for udført konsulentarbejde er på markedsmæssige vilkår.

Samhandel mellem selskaberne i koncernen foregår på markedsmæssige vilkår.